

על מדיניות האכיפה של עבירות ההסתה לגזענות וההסתה לאלימות

”משפט אחד יהיה לכם פגד פאזרח יהיה”
ויקרא כ”ד כ”ב

על מדיניות האכיפה של עבירות ההסתה לגזענות וההסתה לאלימות

כתיבה:

עו”ד אורי נרוב, עו”ד אורלי ארז-לחובסקי

מחקר:

עמית מזרחי, דין מכבי זלצברגר

אוגוסט 2022

תוכן עניינים

5	מבוא	.1
11	עבירות ההסתה	.2
11	א. הסתה לגזענות	
	- רקע היסטורי	
	- יסודות העבירה	
17	ב. הסתה לאלימות	
	- יסודות העבירה	
22	ערכים הנוגעים להגדרתן של עבירות ההסתה ולעיסוק בהן	.3
26	מדיניות האכיפה של היועץ המשפטי לממשלה	.4
	א. מקרים שבהם הוחלט על העמדה לדין בעבירות של הסתה לגזענות והסתה לאלימות: דוגמאות להתבטאויות שהובילו להגשת כתבי אישום ולהרשעה בהסתה	
27	ב. מקרים שבהם הוחלט לא להעמיד לדין בעבירות של הסתה לגזענות ולאלימות:	
39	ניתוח פרוצדורלי (משך ההליך עד לקבלת ההחלטה)	
41	ניתוח מהותי של המענים שהתקבלו לפניית המרכז	
42	נימוקים לאי-העמדה לדין	
43	נימוקים כלליים	
43	נימוקים המתייחסים לעבירת ההסתה לאלימות	
53	נימוקים המתייחסים לעבירת ההסתה לגזענות	
56	ג. החריג של כתבי דת	
73	ד. העמדה לדין של אנשי דת	
81	ה. הסחבת המאפיינת את הטיפול בעבירות ההסתה	
105	סיכום והמלצות	.5
123		

המרכז הרפורמי לדת ומדינה (להלן, **המרכז**) פועל מזה שנים לקידום חופש הדת והמצפון בישראל ולמען צדק חברתי, שוויון ערך האדם וסובלנות דתית. בראשית שנות האלפיים החל המרכז לפעול לביעור נגע הגזענות בחברה הישראלית, ובמסגרת זו החל לטפל בתופעות של הסתה גזענית - בפרט הסתה מפי רבנים ואחרים העושים שימוש בדת היהודית כהצדקה להפליה וליחס מבזה כלפי לא-יהודים. המרכז הרפורמי פועל ברוח עקרונות היסוד של היהדות הרפורמית: "חביב אדם שנברא בצלם" (משנה, אבות ג', מ"ד), כבוד לכל אדם באשר הוא אדם ושוויון בין בני האדם.

העבירות הפליליות של הסתה לגזענות - ומאוחר יותר, גם של הסתה לאלמות - הוכנסו לחוק העונשין, התשל"ז-1977, בעקבות כניסתו לכנסת של הרב מאיר כהנא בשנת 1984. תיקוני חקיקה אלה, שהוכנסו לצד תיקון סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת, המאפשר למנוע את התמודדותם בבחירות לכנסת של מועמד או רשימה המסיתים לגזענות, לימדו כי המחוקק הישראלי סימן את תופעת הגזענות, ובפרט את ההסתה לגזענות, כתופעה חברתית פסולה שיש לעקור מן השורש, וסיפק למדינה כלים לביעורה. בכך הטיל המחוקק חובה על המדינה לפעול נגד תופעה זו גם באמצעות הכלי הפלילי.

נוכח חשיבותה של הזכות לחופש ביטוי ונוכח החשש מאפקט מצנן שיהיה להגשת כתבי אישום רבים בגין התבטאויות מסיתות, בחוק העונשין נקבע כי הגשת כתב אישום בשל עבירות ההסתה תתבצע רק בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה. על פי הנחיית פרקליט המדינה, פתיחה בחקירה פלילית בגין עבירות אלה מחייבת את אישור המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים).

לאחר למעלה משני עשורים - שבמהלכם הפנה המרכז לפרקליטות המדינה, ליועץ המשפטי לממשלה ולמשטרת ישראל עשרות רבות של תלונות בעניין התבטאויות שיש בהן משום הסתה לגזענות ו/או הסתה לאלמות - נדמה כי המדיניות בכל הנוגע לאכיפת עבירות ההסתה האמורות זהירה ומצמצמת יתר

על המידה, דבר המסכל את רצון המחוקק לבער את תופעת ההסתה לגזענות ולאלימות.

במשך שנים, אם כן, עבירות ההסתה לאלימות ולגזענות כמעט היו לאות מתה בספר החוקים הישראלי. במהלך שנת 2014 - בתגובה לביטויים חמורים של הסתה לגזענות ולאלימות שפשו בציבור הישראלי על רקע מבצע "צוק איתן", רצח הנערים איל יפרח, גלעד שער ויעקב פרנקל ורצח הנער הפלסטיני מוחמד אבו ח'דיר - חלה עליה מסוימת במספר כתבי האישום שהוגשו בגין עבירות אלה. ואולם, עדיין מדובר במספר מצומצם ביותר של כתבי אישום.

חשוב להדגיש שתי נקודות גם באשר לכתבי האישום שאכן הוגשו. ראשית, ניתן לקבוע - בזהירות המתבקשת ובהתבסס על נתונים שיוצגו בהמשך הדו"ח - כי "היד על ההדק" קלה הרבה יותר כאשר ההתבטאות מושמעת מפי ערבים מאשר כאשר מקורה הוא יהודים.

שנית, על פי רוב, כתבי אישום מוגשים נגד אנשים פרטיים ולא נגד מנהיגים או אנשי ציבור בעלי השפעה. במקרה של מנהיגי ציבור, ובפרט כשמדובר ברבנים, הפרקליטות והיועץ נמנעים באופן גורף מאכיפת עבירות ההסתה, והמקרים המעטים שבהם אכן הוגשו כתבי אישום אירעו רק בעקבות עתירות שדרשו העמדה לדין.

דו"ח זה יסקור את מדיניותה של מערכת אכיפת החוק בנוגע לאכיפת עבירות ההסתה בשנים 2014-2021 (להלן, **תקופת הדו"ח**). למרבה הצער, לא זו בלבד שתופעת הגזענות לא הצטמצמה מאז שתוקן חוק העונשין, אלא שהיא אף התעצמה והפכה לחזון נפרץ. בנסיבות אלה מתחדד הצורך לנקוט פעולה תקיפה נגד התבטאויות מסיונות.

"רוחות רעות של גזענות ושנאת האחר אשר מנשבות במדינתנו מובילות להתפרצויות אלימות על רקע גזעני ודתי בתכיפות הולכת וגוברת. ביטויי גזענות נשמעים לא רק בקרנות הרחוב או מפי דוברים המייצגים 'שוליים קיצוניים', אלא גם על ידי אנשי ציבור ופוליטיקאים הנחשבים לחלק מהזרם המרכזי בחברה הישראלית [...] באקלים

הנוכחי - שבו הסתה לגזענות ולאלימות הפכה לחזון נפרץ - ישנו צורך מובהק כי הרשויות האמונות על אכיפת החוק ויישומו יעמדו על המשמר בכל תוקף ויסייעו במיגורה של התופעה".¹

דברים אלה, שכתב השופט ג'ובראן, מקבלים משנה תוקף נוכח הקלות שבה ניתן כיום להפיץ דברי הסתה בחסות האינטרנט והרשתות החברתיות,² המספקים להתבטאויות קשות חשיפה רחבת היקף. העובדה שהאינטרנט הוא פלטפורמה הנגישה לכל אדם מסייעת בהפצה מהירה והמונית של דברי הסתה. בהקשר זה ניתן לצטט עוד מדבריו של השופט ג'ובראן בפרשת "תורת המלך": **"במציאות זו שבה דברי הסתה הנכתבים בעט מושחזת גוררים אחריהם לא אחת שימוש קטלני בסכין מושחזת, מוטלת עלינו החובה לשקול ביתר שאת [...] העמדה לדין והרשעה במקרים המתאימים"**.³

ראוי להדגיש כי לבד מהכלי הפלילי, לרוב אין בנמצא כלים משפטיים אחרים למאבק בהסתה גזענית, אלא אם מדובר בהתבטאות שנכנסת לגדר חוק איסור לשון הרע (שאינו מאפשר להגיש תביעה אזרחית במקרה של לשון הרע המופנית לציבור) או בהתבטאות מפי עובד מדינה, הכפוף לדין משמעתי (דין שאף הוא כמעט אינו נאכף בהקשר של הסתה גזענית בידי עובדים בכירים).⁴ בנסיבות אלה מתעורר הצורך הדחוף להתריע מפני מדיניותם המצמצמת מדי של הפרקליטות והיועץ המשפטי לממשלה, ועל הצורך בשינוי של מצב העניינים הזה באופן שיאפשר שימוש ראוי בכלי הפלילי שסיפק המחוקק לצורך מאבק בגזענות.

---

1 בג"ץ 2684/12, י"ב בחשוון, התנועה לחיזוק הסובלנות בחינוך הדתי נ' היועץ המשפטי לממשלה (להלן, פרשת "תורת המלך"). הדברים מצוטטים מתוך סעיף 12 לפסק דינו של השופט ג'ובראן (שהיה בדעת מיעוט באותו עניין).

2 ר' דו"ח שפרסם המרכז הרפורמי ביוני 2015 בעניין הסתה גזענית נגד האוכלוסייה הערבית בישראל במרחב המקוון: <http://www.reform.org.il/Assets/the%20wall.pdf>

3 פרשת "תורת המלך", סעיף 17 לפסק דינו של השופט ג'ובראן.

4 יצוין כי היועץ המשפטי לממשלה פנה בינואר 2018 לנציב שירות המדינה והדגיש כי התבטאויות גזעניות מהוות עבירת משמעת שיש לטפל בה בחומרה. ר' https://www.gov.il/he/departments/general/racist_behavior_of_employees_in_the_public_service

כך ציין השופט ג'ובראן בפרשת "תורת המלך":

"לנוכח מציאות חיינו והאקלים החברתי עליו עמדת, יש להנמיך את הרף הגבוה מדי, לטעמי, על פיו מוחלט אימתי יוגש כתב אישום בעבירה של הסתה לגזענות. **הרף הקיים כיום, כפי שהוא בא לידי ביטוי בהנחיות היועץ המשפטי לממשלה, מביא לכך שרק במקרים בודדים מעמידים לדין בגין דברי הסתה. הצטברות הדרישות עלולה להוביל לכך שעבירות ההסתה בכלל ועבירת ההסתה לגזענות בפרט יהפכו לאות מתה בספר החוקים הישראלי**".⁵

בחודש מאי 2021, במהלך מבצע "שומר החומות", אירעו התפרצויות אלימות קשות בכמה מקומות בארץ, בעיקר בערים שיהודים וערבים מתגוררים בהן יחדיו. בכלל אלה היו מעשי אלימות ממניעים לאומניים, אידיאולוגיים וגזעניים של יהודים נגד ערבים ושל ערבים נגד יהודים. את האלימות מהצד היהודי הובילו גורמים מסיתים דוגמת פעילי ארגון להב"ה, עוצמה יהודית ולה פמיליה, שהמרכז הגיש תלונות רבות בעניינם. למרבה הצער, אזהרותיו של המרכז בדבר הצורך באכיפה תקיפה של עבירות ההסתה כדי למנוע מהן להיתרגם עד מהרה למעשי אלימות בשטח התממשו לנגד עינינו בעוצמה מבהילה.

בהקשר זה ראוי להזכיר את דבריו הנכוחים של השופט ג'ובראן, שלפיהם "עבירות ההסתה [...] נועדו למנוע את התפרצות האלימות או ההתנהגות הגזענית מלכתחילה ומבעוד מועד ולא כדיעבד לאחר שכבר התממשו", וכן את דבריו בדבר החובה "לאסור על פרסומים מסיתים ולהעניש את מחבריהם בטרם הבשילו פירות ההסתה וגרמו לתוצאות ממשיות בעולם המעשה".⁶

---

5 שם, סעיף 19 לפסק דינו של השופט ג'ובראן.
6 שם, סעיפים 23-24 לפסק דינו של השופט ג'ובראן.

יש לקוות שהאירועים הקשים הללו – וכמוהם מעשים אלימים נוספים, ובכללם אלה שאירעו כמה חודשים לפני פרסומו של דו"ח זה, במהלך מצעד הדגלים ביום ירושלים במאי 2022 – יהוו קריאת השכמה גם לרשויות בדבר הצורך לאכוף את עבירות ההסתה במשנה תוקף, ביעילות ובאופן שוויוני, ובכך לצמצם את הסיכון להתממשותו של גל אלימות גזעני נוסף.

נפתח את הדו"ח בסקירת עבירות ההסתה לגזענות וההסתה לאלימות ובסקירת הערכים הרלוונטיים בהקשר זה: כבוד האדם והסדר הציבורי מזה וחופש הביטוי וחופש הדת מזה.

לאחר מכן נביא נתונים על אודות מקרים שבהם הוחלט להעמיד לדין בגין עבירות ההסתה בתקופה שהדו"ח עוסק בה. בהמשך נביא נתונים בעניין המקרים שבהם הוחלט לא להעמיד לדין, ונסקור דוגמאות לנימוקים שניתנו בכל הנוגע להחלטות לא להגיש כתבי אישום או לא לפתוח בחקירה. עוד נסקור את ההליך הארכני המתנהל עד לקבלת החלטה על פתיחה בחקירה והגשת כתב אישום. לבסוף נפרט את הקשיים שבמדיניות האכיפה המצמצמת של עבירות ההסתה, ונביא את המלצות המרכז בנושא.

במרץ 2019 החליט בית המשפט העליון על פסילת מועמדותו של מיכאל בן ארי לבחירות לכנסת ה-21, בעילה של הסתה לגזענות. בית המשפט ניסח דברים כדורבנות, שראוי שידריכו את רשויות החוק והיועץ המשפטי לממשלה בכל הנוגע לאכיפת עבירות ההסתה:

"גזענות היא חולי חברתי מוכר וידוע שהמין האנושי ננוע בו מאז ומקדם. הגזענות מגלה את פניה המכוערים בשנאת חינם ובהסתה לשנאת חינם של השונה, אך בשל מאפיינים מולדים או בשל השתייכות קהילתית, דתית, אתנית או לאומית. היא מפשיטה את בני האדם מתכונותיהם האנושיות בשל השתייכויות אלה ופוגעת בזכות הבסיסית לכבוד אנושי ולשוויון הנתונות לכלל הברואים בצלם [...] "מדינת ישראל הדמוקרטית הוקמה כמדינתו של העם היהודי, אשר ידע מאז ומעולם רדיפות וסבל על רקע גזעני שאין להן אח ורע

באומות העולם. הגזענות מנוגדת לחלוטין לערכי היסוד שעליהם
הוקמה המדינה ועלינו כיהודים מוטלת חובה מיוחדת להיאבק בה
ללא פשרות [...]

"המסד הערכי של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית מורה
אותנו לפעול בנחישות וללא פשרות למיגור הגזענות מתוכנו [...]
"הסכנה הטמונה בשיח גזעני נובעת מכך שהשיח מזין ומכין את
הפעולות המיועדות לממש את האידיאולוגיה הגזענית ואלה בתורן
מניעות ומתחזקות את המשך השיח הגזעני [...]. אכן, שיח גזעני,
בייחוד אם הוא שיטתי, משמעותי ונמשך, גורם לחולי החברתי
הזה לחלחל, להכות שורשים ולהתפשט. על כן נדרש מסר חד-
משמעי וברור לפיו שיח גזעני מסית אינו לגיטימי, בייחוד מפיו של
מי שמבקש להיות נבחר ציבור, המשמיע אותו בראש חוצות. את
השיח הזה יש להותיר 'מחוץ למחנה' בכל חברה מתוקנת ועל אחת
כמה וכמה במדינת היהודים [...]

"אנו היהודים מצווים להיות ראש החץ במאבק נמשך וחסר פשרות
בגזענות - שהאנטישמיות היא אחד ממופיעיה הוותיקים והקשים
ביותר - עלינו להיות ראויים להוביל את המאבק הזה ועלינו לבער
מקרבו במדינת ישראל הריבונית את הנגעים המסוכנים של
הגזענות. זהו מאבק ארוך המחייב התמדה".⁷

---

7 ע"ב 1866/19 פריג' נ' בן ארי, פסקאות 25, 31-32 לפסק דינה של הנשיאה חיות.

עבירות ההסתה

הסתה לגזענות

רקע היסטורי

בשנת 1984 נבחר לכנסת הרב מאיר כהנא, שעמד בראש תנועת כך. הרב כהנא השמיע מסרים גזעניים קיצוניים והגיש הצעות חוק מבעיתות, ובכללן ההצעות שביקשו לשלול אזרחות ממי שאינם יהודים, לקבוע הפרדה במגורים בין יהודים ולא-יהודים ולאסור על נישואים בין יהודים וערבים. בעקבות בחירתו לכנסת של הרב כהנא, כנסת ישראל פעלה לשינוי חקיקתי. במסגרת זו תוקן בשנת 1986 חוק העונשין, והוספה לו עבירת ההסתה לגזענות. בדברי ההסבר להצעת החוק צוין כי:

"המסורת העברית רואה בכבודו וביקרו של האדם, שנברא בצלם אלוקים, והשכנת השלום בין הבריות, ערכים נעלים ביותר. מאידך גיסא, השפלת כבוד האדם נחשבת במורשת היהדות עבירה חמורה [...] חוק העונשין אוסר מעשי המרדה ופרסומי המרדה [...] המונח 'להמריד' כולל לעורר מדנים ואיבה בין חלקים שונים של האוכלוסין [...] ויש בו כדי להעניש על ביטויים של הסתה לגזענות. כל עוד התופעה של הסתה גזענית היתה שולית, ניתן היה להסתפק בהוראות האמורות וכן בהוראות שבחוק איסור לשון הרע [...] ברם, משהפכה ההסתה הגזענית לתופעה מטרידה, נוצר צורך חינוכי לתקן את חוק העונשין ולכלול בו הוראה האוסרת במפורש פרסום הסתה לגזענות".⁸

---

8 דברי ההסבר להצ"ח חוק העונשין (תיקון מס' 24), התשמ"ה-1985, ה"ח 1728, עמ' 195.

בדיון בהצעה לתיקון חוק העונשין כך שיכלול את עבירת ההסתה לגזענות אמר שר המשפטים דאז, משה נסים, את הדברים הבאים:

"כאמור, אנו סברנו כי כל עוד התופעה של הסתה גזענית היתה שולית, די בחוק הקיים. עם התגברות התופעה קם צורך חינוכי וציבורי להציב בעניין זה את הגבולות לחופש הביטוי. לאמור, אם חופש הדעה וחופש הביטוי הללו מגיעים כדי הסתה, רדיפה, השפלה, גרימת מדנים או כדי מעשי עוינות או אלימות, לא נישא זאת ונראה בכך עבירה פלילית".⁹

במשך שנים רבות כלל לא נעשה שימוש בסעיף זה. הראשון שהורשע בגין הסתה לגזענות היה הרב עידו אלבה, בשנת 1995, זמן קצר לאחר הטבח במערת המכפלה.¹⁰ גם לאחר מכן, מספר כתבי אישום שהוגשו בגין הסתה לגזענות נותר זעום. שינוי מסוים החל בשנת 2014, לנוכח התגברות המשמעותית של ההסתה הגזענית בעקבות רצח הנערים גלעד שער, נפתלי פרנקל ואייל יפוח, וחטיפתו ורציחתו של מוחמד אבו ח'דיר. עם זאת, כתבי אישום הוגשו כמעט אך ורק נגד אנשים פרטיים, ולא נגד אישי ציבור בכירים שהרבו בהתבטאויות גזעניות.

יסודות העבירה

לפי סעיף 144ב(א) לחוק העונשין, המגדיר את עבירת ההסתה לגזענות,

"המפרסם דבר מתוך מטרה להסית לגזענות, דינו – מאסר חמש שנים".

---

9 הישיבה ה-81 של הכנסת ה-11, ט"ז באייר התשמ"ה (07.05.85).
10 ת"פ (י-ם) 251/94 מ"י נ' אלבה; ערעור שהוגש לבית המשפט העליון נדחה – ע"פ 2831/95 אלבה נ' מ"י, פ"ד נ(5) 221 (להלן, פרשת אלבה).

סעיף 144ג לחוק העונשין קובע מהו פרסום מותר:

(א) "פרסום דין וחשבון נכון והוגן על מעשה כאמור בסעיף 144ב, לא יראוהו כעבירה על אותו סעיף ובלבד שלא נעשה מתוך מטרה להביא לגזענות.

(ב) "פרסום ציטוט מתוך כתבי דת וספרי תפילה, או שמירה על פולחן של דת, לא יראו אותם כעבירה לפי סעיף 144ב ובלבד שלא נעשה מתוך מטרה להסית לגזענות".

יושם אל לב כי סעיף 144ג אינו מעניק חסינות או פטור גורף להתבטאות גזענית המהווה ציטוט הלכתי, אלא רק קובע את הדין הכללי ביחס אליהם: אם הדבר נעשה מתוך מטרה להסית לגזענות מדובר בעבירה, אך אם לא הייתה מטרה להסית, אין מדובר בעבירה.

סעיף 144ד קובע כי החזקה לשם הפצה של פרסום מסית מהווה עבירה, והפרסום יחולט.

עבירת ההסתה לגזענות כוללת יסוד עובדתי ויסוד נפשי.

היסוד העובדתי של עבירת ההסתה לגזענות הוא "המפרסם דבר".

פרסום

על פי סעיף 34כד לחוק העונשין, פרסום הוא "כתב, דבר דפוס, חומר מחשב או כל מוצג חזותי אחר וכן כל אמצעי שמיעתי העשויים להעלות מלים או רעיונות, בין לבדם ובין בעזרת אמצעי כלשהו".

סעיף 34כד לחוק העונשין קובע כי פרסום יכול להיות הן "דברים שבעל פה – להשמיע מילים בפה או באמצעים אחרים, בהתקהלות ציבורית או במקום ציבורי או באופן שאנשים הנמצאים במקום ציבורי יכולים לשמוע אותם, או להשמיען בשידורי רדיו או טלוויזיה הניתנים לציבור, או להפיצן באמצעות מחשב בדרך הזמינה לציבור, או להציען לציבור באמצעות מחשב" והן "...פרסום שאינו דברים שבעל פה – להפיצו בקרב אנשים או להציגו באופן שאנשים במקום ציבורי יכולים לראותו, או למכרו או להציעו למכירה בכל מקום שהוא, או להפיצו בשידורי טלוויזיה הניתנים לציבור, או להפיצו לציבור באמצעות

מחשב בדרך הזמינה לציבור, או להציעו לציבור באמצעות מחשב".

דבר

בעניין אלבה, השופטים נחלקו בשאלה האם פרסום שהוא תמים כשלעצמו ואינו גזעני במהותו יכול לענות על דרישת הסעיף (השופט מצא סבר שהדבר אפשרי; השופט ברק סבר שלא). מכל מקום, שאלה זו לא תתעורר בדרך כלל, משום שעל פי רוב הפרסומים עצמם גזעניים.

גזענות

סעיף 144א לחוק העונשין מגדיר גזענות כ"רדיפה, השפלה, ביזוי, גילוי איבה, עוינות או אלימות, או גרימת מדנים כלפי ציבור או חלקים של האוכלוסייה, והכל בשל צבע או השתייכות לגזע או למוצא לאומי-אתני".

יש להדגיש כי אין מדובר בעבירה תוצאתית, ואין תחולה למבחן הסתברותי,¹¹ קרי, לבדיקה האם הפרסום אכן הביא לגזענות או לשאלה בדבר הסיכוי שבעקבות ההסתה יתרחש אירוע גזעני הלכה למעשה. זאת, שכן סעיף 144ב(ב) לחוק קובע כי "לעניין סעיף זה, אין נפקא מינה אם הפרסום הביא לגזענות או לא ואם היתה בו אמת או לא". דהיינו, אין צורך להוכיח כי מעשים אלימים או גזעניים אכן נגרמו כתוצאה מהתנהגותו של המפרסם דבר הסתה לגזענות, וגם אין צורך להוכיח קשר סיבתי בין הפרסום הגזעני לבין מעשי גזענות ואלימות שבוצעו בפועל. **המדובר בעבירת ביטוי, והסכנה הגלומה בה היא עצם הביטוי המסית הפוגע בערך כבוד האדם ועלול להוביל למעשים גזעניים.** בחינת השפעותיו של הפרסום המסית על שומעיו בדיעבד חותרת תחת המטרה של עבירות ההסתה: למנוע את התפרצות האלימות או את ההתנהגות הגזענית מלכתחילה ומבעוד מועד, ולא בדיעבד. מטרת העבירה היא להעניש את מחברי דברי ההסתה בטרם הבשילו פירות ההסתה וגרמו לתוצאות ממשיות בעולם המעשה.¹²

11 בפרשת אלבה סברו רוב השופטים כי אין תחולה למבחן הסתברותי. הנשיא ברק ביקש להשאיר את העניין בצריך עיון.

12 ר' סעיפים 20-24 לפסק דינו של השופט ג'וראן בפרשת "תורת המלך", וכן את דברי השופט מצא בפסקה 18 לפסק דינו בפרשת אלבה: "אפשרות הגרימה לתוצאות המעשה [...] איננה מתייחסת לפניעה אפשרית בציבור שכנגדו מסית הפרסום אלא רק לאפשרות שהציבור שיקבל

היסוד הנפשי של עבירת ההסתה לגזענות הינו "מתוך מטרה להסית לגזענות".

יצוין כי בהצעת החוק לא נכללה הדרישה של מטרה להסית, אלא הוצע סעיף בנוסח "המפרסם דבר הסתה לגזענות, או המפרסם דבר מתוך כוונה להביא לגזענות". בדברי ההסבר אף צוין כי "החוק המוצע יתרום גם ליעילות התגובה לגילויים של הסתה לגזענות, משום שלא יהיה עוד צורך להוכיח את כוונת המפרסם, כאשר ההסתה מדברת בעד עצמה".¹³

המטרה להסית לגזענות פירושה שהמסית מבקש לנטוע במוח קהלו רעיונות גזעניים או את הרצון לפעול באופן גזעני, דהיינו, לבצע מעשים גזעניים.¹⁴ הוכחת רכיב המטרה בעבירת ההסתה לגזענות מורכבת. בדרך כלל, הראיה העיקרית בהקשר זה היא הפרסום המסית עצמו. לאור זאת עלתה השאלה האם ניתן להחיל את הלכת הצפיות כתחליף להוכחת רכיב המטרה בעבירת ההסתה לגזענות.

סעיף 20(ב) לחוק העונשין קובע את הלכת הצפיות: "לעניין כוונה, ראיה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן". הלכת הצפיות משמעה שניתן לראות רמה גבוהה של מודעות ככוונה; זאת מתוך הבנת הקושי הראייתי שבהוכחת רצייתו של אדם כי תתממש תוצאה כזאת או אחרת. סעיף 20(ב) עיגן בחוק את הלכת הצפיות ביחס לעבירות תוצאה, אך שתק ביחס לתחולת הלכת הצפיות ביחס לעבירות מטרה כמו עבירת ההסתה לגזענות.

בפרשת אלבה נחלקו השופטים בשאלת תחולת הלכת הצפיות על עבירות מטרה בכלל ועל עבירת ההסתה לגזענות בפרט. על אף גישותיהם השונות

את הפרסום יוסת בעטיו לגזענות [...] הערך החברתי המוגן הוא מניעתה של עצם ההסתה. ערך זה מופר גם אם מקבל הפרסום לא יפגע באחרים מתוך מניע גזעני או אף לא יושפע מן הפרסום".
13 יצוין כי בהקשר של התבטאות גזענית במהלך אירוע ספורט אין דרישה ליסוד נפשי דומה – ר' סעיף 15 לחוק איסור אלימות בספורט, תשע"ח – 2008.
14 מ' קרמניצר, "פרשת אלבה: בירור הלכות הסתה לגזענות", משפטים ל' (תשנ"ט) 105, 125-124.

של השופטים, הוסכם פה אחד כי סעיף 20(ב) לחוק אינו מהווה הסדר שלילי אשר סותם את הגולל על האפשרות להשתמש בהלכת הצפיות בעבירות מטרה. גישתו של הנשיא ברק, שהתקבלה בפסיקה, קבעה כי הלכת הצפיות אינה חלה באופן גורף על כלל עבירות המטרה, אלא יש לבחון את תחולתה לגבי העבירה הקונקרטית בכל מקרה לגופו, על פי תכלית החקיקה, טיבה ומטרותיה.

בפרשת "תורת המלך" ציין השופט ג'ובראן כי:

"נוכח החשיבות הרבה בהעמדתם לדין של מסיתים לגזענות, ובשים לב להתפשטות תופעה מסוכנת זו בחברה הישראלית, **יש מקום לבחון באופן מעמיק החלטה של הלכת הצפיות כתחליף מהותי לרכיב המטרה בעבירת ההסתה לגזענות.**

"לטעמי, מתקיימת שקילות מוסרית בין מי ששם לנגד עיניו מטרה להסית לבין מי שצפה כי דבריו יסיתו ברמה של ודאות קרובה. כמו כן, המסוכנות החברתית העולה ממי שמפרסם דבר תוך שהוא צופה כאפשרות קרובה לוודאי כי דבריו יסיתו לגזענות איננה נופלת ממסוכנותו של מפרסם אשר הציב לעצמו מטרה להסית לגזענות".¹⁵

מכל מקום, בפסיקה אין עדיין הכרעה ברורה בכל הנוגע לתחולת הלכת הצפיות על עבירת ההסתה לגזענות.

אשר לדרכי ההוכחה של היסוד הנפשי, ציין השופט מצא ב**פרשת אלבה** כך:

"מקום שתוכנו של הפירסום כולל מסר גזעני, וכשהמטרה להסית לגזענות נלמדת מתוכו, עשוי תוכנו של הפירסום להוות ראיה לכאורה שבמפרסם התקיים גם יסוד המחשבה הפלילית הנדרשת להשלמת עבירתו [...]"

---

15 ההדגשות בכל הציטוטים המובאים בדו"ח נוספו בידי מחבריו, ואינן מופיעות במקור.

"בבואו לפסוק אם פירסום המאמר על-ידי המערער נעשה מתוך מטרה להסית לגזענות, רשאי בית המשפט ליתן דעתו גם לנסיבות הזמן והמקום שבהן פורסמו הדברים".¹⁶

בפסק דין אשר דחה את ערעורו של ראאד סלאח, מנהיג הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית, על הרשעתו בעבירות של הסתה לאלימות והסתה לגזענות, נקבע כי יסודות עבירות ההסתה נלמדים מתוך תוכנו של הפרסום המסית ומתוך מכלול הנסיבות:

"עבירות ההסתה מבוססות על **התבטאויות**; על **מילים**. משכך התקיימות יסודותיהם של העבירות – ובהם מובנן של המילים, תוחלת הנוק שבצידין וכוונתו של הדובר – נלמדים מתוך תוכנו של הפרסום המסית, ומכלול הנסיבות: [...] מובנו של הטקסט נבחן כפי שהוא נשמע באוזני הקהל המשולהב בזמן אמת – ולא 'בתנאי מעבדה', ותוך הזקקות להגדרות מילוניות".¹⁷

הסתה לאלימות

עבירת ההסתה לאלימות נוספה לחוק העונשין בשנת 2002. בדברי ההסבר להצעת החוק צוין כי התיקון נועד להתמודד עם "מעשים חמורים של הסתה לאלימות ולטרור, שפשטו בחברה בישראל, על ידי קביעתם כעבירה פלילית, וזאת בלי לפגוע במידה העולה על הנדרש לשם השגת תכלית זו, בחופש הביטוי הנתון לכל אזרח כחירות יסוד במדינה דמוקרטית".

החוק תוקן ב-2016, עם חקיקתו של חוק המאבק בטרור, תשע"ו-2016, כאשר

---

16 פסקאות 28 ו-30 לפסק הדין, בהתאמה.

17 רע"פ 7669/15 ראאד סלאח מחאג'ינה נ' מדינת ישראל, פס' 4-5 לפסק דינה של השופטת ברון (להלן, פרשת מחאג'ינה).

העבירה של הזדהות או מעשה שבח למעשה טרור (שהיתה קודם לכן חלק מהעבירה של הסתה לאלימות) הוצאה מחוק העונשין ונכללה מאז ואילך בחוק המאבק בטרור.¹⁸

יסודות העבירה

סעיף 2ד144 לחוק העונשין קובע כי

"(א) המפרסם קריאה לעשיית מעשה אלימות, או דברי שבח, אהדה או עידוד למעשה אלימות, תמיכה בו או הזדהות עמו (בסעיף זה – פרסום מסית), ועל פי תוכנו של הפרסום המסית והנסיבות שבהן פורסם, יש אפשרות ממשית שיביא לעשיית מעשה אלימות, דינו – מאסר חמש שנים.
(ב) בסעיף זה, 'מעשה אלימות' – עבירה הפוגעת בגופו של אדם או המעמידה אדם בסכנת מוות או בסכנת חבלה חמורה".

ס"ק (ג) קובע כי פרסום דין וחשבון נכון והוגן על פרסום האסור על פי סעיפים (א)–(ב) אינו עבירה. סעיף 3ד 144 לחוק העונשין קובע כי החזקה לשם הפצה של פרסום אסור מהווה עבירה, וכי הפרסום יחולט.

ישנם שני הבדלים בין עבירת ההסתה לאלימות לעבירת ההסתה לגזענות. ראשית, בעבירת ההסתה לאלימות יש צורך בקיומו של רכיב הסתברותי כחלק מיסודות העבירה – "אפשרות ממשית" שהפרסום יוביל לאלימות. שנית, בניגוד לעבירת ההסתה לגזענות, מבחינת היסוד הנפשי אין דרישה של מטרה להסית לאלימות, ומדובר בעבירה התנהגותית רגילה הדורשת יסוד נפשי של מודעות לטיב המעשה ולהתקיימות הנסיבות.¹⁹

---

18 סעיף 24(ב) לחוק המאבק בטרור מבדיל בין קריאה ישירה לעשיית מעשה טרור לבין דברי שבח, אהדה או עידוד למעשה טרור. רק במקרה האחרון יש צורך להוכיח אפשרות ממשית שהעניין יביא למעשה טרור.
19 ר' סעיפים 13-14 לפסק דינו של השופט ג'ובראן בפרשת "תורת המלך".

העבירה כוללת יסוד עובדתי – פרסום מסית – וכן מבחן הסתברותי להתממשות ההסתה. היסוד הנפשי הנדרש הוא כאמור יסוד של מודעות.

באשר ל**יסוד העובדתי** של עבירה זו.

פרסום

כאמור, חוק העונשין מגדיר מהו פרסום בסעיף 34 כד לחוק. על פי הפסיקה, שליחת מסר בקבוצות ווטסאפ עשויה לבוא בגדר עבירת הסתה ל אלימות, שכן הגדרת ה"פרסום" בסעיף 34 כד לחוק העונשין כוללת גם פרסום לחלק מהציבור ואף כשהוא מוגדר, מצומצם או עונה על תנאים מוקדמים לחשיפה לפרסום.²⁰

פרסום מסית

החוק מציב שתי חלופות: הפרסום מכיל "קריאה לעשיית מעשה אלימות" או "דברי שבח, אהדה או עידוד למעשה אלימות, תמיכה בו או הזדהות עמו". לצד זאת, החוק מגדיר מהו מעשה אלימות.

המבחן ההסתברותי

סעיף 2144(א) לחוק העונשין דורש עוד כי "על פי תוכנו של הפרסום המסית והנסיבות שבהן פורסם, יש אפשרות ממשית שיביא לעשיית מעשה אלימות או טרור". "אפשרות ממשית" מצויה בתווך שבין "וזאות קרובה" לבין "אפשרות סבירה"²¹ ו"חשש לאפשרות"²². הנשיאה בייניש ציינה בעניין זה ב**פרשת בן חורין** – המשמשת כהלכה המנחה בעבירת ההסתה ל אלימות – כי "נוכח עוצמת הסיכון הנשקפת מפרסום גזעני ומהסתה לטרור מתחייב בעבירות אלה מבחן הסתברותי ברמה נמוכה יותר, וזאת בהתחשב באופיו ועוצמתו של הסיכון". נדרש אפוא כי יתקיים קשר בין הפרסום לתוצאה בכוח על פי המבחן של אפשרות ממשית, לא מעבר לכך – אך גם לא פחות מכך.

---

20 ר' לעניין זה פסק דינו של בית המשפט המחוזי, שבית המשפט העליון בחר שלא להתערב בו: רע"פ 8670/19 עובד נ' מ"י (להלן, פרשת עובד).

21 יצוין כי בהצעת החוק נקבע שנדרשת אפשרות סבירה לעשיית מעשה אלימות.

22 רע"פ 2533/10 מדינת ישראל נ' בן חורין (להלן, פרשת בן חורין).

בפרשת בן חורין נפסק כי כדי להחליט האם יש אפשרות ממשית למעשה אלימות, בית המשפט יבחן את המקרה כמכלול, בלי לקבוע מבחנים ראשיים, וייתן דעתו בין היתר על מיהות המפרסם ועל האווירה השוררת בציבור, על סוג האלימות המדוברת, על היקף הקבוצה החשופה לאלימות הזו, על היקף הפרסום וקהל היעד שלו, על הקשר הפרסום, על מקומו ועל המדיום שבו נעשה שימוש. "יש לשאול, בין היתר – מי אמר, מה נאמר, היכן נאמר, באיזה אופן נאמר, למי נאמר ובאיזו מסגרת נאמר [...] הרשימה שכלולה בתיבה 'נסיבות' אינה סגורה, אלא פתוחה במכוון".²³

עוד נקבע בפרשת **בן חורין** כי "מעשה האלימות שיש לבחון את האפשרות למימושו אינו חייב להיות מעשה דומה לזה שמופיע בפרסום" וכי

"בדיקת האפשרות הממשית של מעשה אלימות אינה מופנית דווקא לקהל יעד המורכב מאנשים סבירים, אלא גם לקהל שעשוי לכלול אנשים שאינם סבירים או נורמטיביים, ולו בתקופה הרלוונטית לפרסום".²⁴

בע"פ 6570-09-17, שעסק בהתבטאויות במסגרת קבוצות ווטסאפ שעסקו בפינוי היישוב עמונה, פסק בית המשפט המחוזי כי על האפשרות הממשית שהפרסומים יגרמו למעשה אלימות ניתן ללמוד מתוכן ההודעות ששלחו חברי קבוצות הווטסאפ, משמות הקבוצות ומן ה"אווירה הציבורית" הטעונה באותה עת, שהיתה ידועה לכול, ועל כן היתה גם בגדר ידיעה שיפוטית. בית המשפט העליון אישר עמדה זו, וציין "די בדברים שהיו ידועים לכל בתקופה שקדמה לפינוי היישוב, כדי ללמד 'בקווים כלליים' על האווירה הטעונה ששררה לקראתו".²⁵

בית המשפט המחוזי הדגיש כי קיימת "סכנה מוגברת" בהפצת פרסומים הקוראים

23 שם, סעיף 7 לפסק דינו של כב' השופט הנדל.

24 שם.

25 רע"פ 8670/19 דוד עובד נ' מדינת ישראל (נבו) (27.02.20).

לאלימות ב"רשתות חברתיות דוגמת ווטסאפ" דווקא, וזאת "כתוצאה מאפשרות ההפצה הוויראלית" - קרי, היכולת להעביר בקלות את הפרסום המקורי למספר רב של נמענים. ואולם, בית המשפט העליון ציין כי "די היה בבחינת חברי קבוצות הווטסאפ החשופים בפועל לפרסומים המקוריים של המבקש, כדי להסיק על קיומה של אפשרות ממשית שאלו יביאו לעשיית מעשי אלימות - וזאת אף בלי להידרש לחשש מפני הפצה משנית של הודעות המבקש".

בפסק דין שעסק בהעמדתו לדין של הרב יוסף אליצור עמד בית המשפט המחוזי על כך ש"השילוב בין תוכן המאמרים לבין מעמדו הבכיר והמשפיע של המערער בציבור הרלוונטי [...] סוג האלימות שזכה לשבחי המערער, בני הקבוצה אליה כוון הפרסום ועיתוי הפרסומים [...] על רקע פעולות אלימות נוספות שבוצעו משני צדי המתרס - ביסס כנדרש את המבחן ההסתברותי, שלפיו נוצרה 'אפשרות ממשית' שהפרסום יביא לעשיית מעשה אלימות".²⁶

היסוד הנפשי

היסוד הנפשי הנדרש לשם השתכללות עבירת ההסתה לאלימות הינו מודעות לטיב המעשה ולהתקיימות הנסיבות.

---

26 עפ (מרכז) 21-05-465 אליצור נ' מ"י (פסקה 43).

הערכים העומדים בבסיס עבירות ההסתה

בכל הנוגע לעבירות ההסתה, ישנם כמה ערכים המתגוששים ביניהם: ככל שאמורים הדברים בעבירת ההסתה **לגזענות** מדובר, מחד גיסא, בערך היסודי של הכבוד לכל אדם באשר הוא אדם, ומאידך גיסא, בחופש הביטוי, שאף הוא ערך יסודי בשיטתנו. יצוין כי קיימת מחלוקת בפסיקה האם ביטוי גזעני נכלל בגדר חופש הביטוי, אם לאו.²⁷ כאשר מדובר בפרסומים המבוססים על כתבי דת, מצטרף גם הערך של חופש הדת.

בנוגע לעבירת ההסתה **לאלימות** מדובר, מחד גיסא, בערך של תקנת הציבור והסדר הציבורי והצורך להגן על הציבור ממעשי אלימות - ומאידך גיסא, בערך חופש הביטוי.

בשל חשיבותו של חופש הביטוי, נקבע בחוק העונשין כי **הגשת כתב אישום** בעבירות ההסתה כפופה להסכמה בכתב של היועץ המשפטי לממשלה (סעיף 144 לחוק העונשין).

בהנחיית פרקליט המדינה 14.12 - אישור לפתיחה בחקירה והעמדה לדין בעבירות או עניינים בעלי רגישות מיוחדת²⁸ - נקבע כי **עצם ההחלטה בדבר פתיחה בחקירה פלילית** בעבירות המשיקות לחופש הביטוי טומנת בחובה רגישות מיוחדת, ולכן נדרש אישור של המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) לפתיחה בחקירה בשל עבירות ההסתה. הפסיקה עמדה על הצורך באיזון בין הערכים האמורים. זאת, במסגרת הפרשנות של עבירות ההסתה.

---

27 בפרשת אלבה סבר השופט מצא כי הביטוי הגזעני אינו חוסה תחת חופש הביטוי. הנשיא ברק סבר שהביטוי הגזעני אמנם חוסה תחת חופש הביטוי, אך פגיעה בו מוצדקת בנסיבות מסוימות. השופט רובינשטיין, בפרשת "תורת המלך", סבר אף הוא כשם שסבר השופט מצא בפרשת אלבה, קרי, כי הביטוי הגזעני אינו חוסה תחת חופש הביטוי.

28 <https://www.justice.gov.il/Units/StateAttorney/Guidelines/14.12.pdf>

בפרשת בן חורין ציין השופט הנדל כי הדרישה לקיומה של אפשרות ממשית שהסתה לאלימות תביא למעשה אלימות או טרור, כמו גם הדרישה לאישור היועץ המשפטי לממשלה להגשת כתב אישום בעבירות ההסתה, מעידה על "חרדת הקודש המאפיינת את משלוח היד בחופש הביטוי". ואולם, כתב,

"אל לה לזהירות זו להשכיח מליבנו את המטרה שלשמה מוכן היה הדין להגביל את חופש הביטוי. כפי שכתב חברי, המשנה לנשיאה, בעניין אונגרפלד: 'צמצום הפגיעה בחופש הביטוי אינו תכלית יחידה של מלאכת הפרשנות לעניינן של עבירות הפוגעות בחופש הביטוי. הצמצום לא נועד, בשום פנים, לאיין את דבר החקיקה ולרוקן אותו מתוכנו. על הפרשנות להעניק משקל גם לערך המוגן של העבירה הפוגעת בחופש הביטוי, ואופן צמצום העבירה צריך שייעשה בהתאם לערך מוגן זה. הצמצום אינו מטרה העומדת בפני עצמה כי אם אמצעי לשמירת האיזון הראוי בין ההגנה על חופש הביטוי לבין הערך המוגן של העבירה [...] **הגישה שלפיה יש לצמצם את תחולתה של עבירה הפוגעת בחופש הביטוי צמצום מקסימאלי לא נותנת ביטוי ומשקל לתכלית הספציפית של העבירה ובכך היא חוטאת לתפקידו של הפרשן. אילו התקבלה גישה זו, היה בכך כדי לסכל את כוונת המחוקק להתיר פגיעה מסוימת בחופש הביטוי לצורך הגנה על ערך אחר**".²⁹

בעניין "תורת המלך" ציין השופט ג'ובראן כי

"עבירת ההסתה לגזענות נועדה ליצור איזון בין מספר תכליות וערכים המתנגשים זה בזה. מצד אחד, הרשעת המפרסם בעבירה זו מגבילה ופוגעת בחופש הביטוי שלו [...] בנוסף, כאשר אדם מורשע בעבירת

---

29 פרשת בן חורין, עמ' 15 לפסק הדין.

ההסתה לגזענות בשל פרסומם של טקסטים דתיים, כפי שדורשים העותרים במקרה שלפנינו, פוגעת בהרשעה גם בחופש הדת והפולחן של המפרסם [...] מצד שני, עבירת ההסתה לגזענות מגינה על הסדר הציבורי ועל תקנת הציבור [...] כמו כן, עבירה זו מגינה על ערך כבוד האדם במובנו הבסיסי והגרעיני. **הסתה לגזענות שוללת מבני אדם את תכונותיהם האנושיות בשל שיוכם הגזעי, הדתי, האתני או הלאומי. היא פוגעת בזכות הבסיסית לשוויון ובערך הכבוד האנושי של כלל הברואים בצלם. אחד מהיבטי החומרה והסכנה של הביטוי הגזעני טמון בכך שפגיעות מילולית בכבוד האדם עלולות להסלים ולהידרדר לפגיעות פיזיות**³⁰.

בפרשת ראד סלאח ציינה השופטת ברון כי

"חופש הביטוי הוא גם החופש לבטא דעות מסוכנות, מרגיזות וסוטות, אשר הציבור סולד מהן ושונא אותן [...] ואולם, ככל זכות חוקתית אחרת במשפט הישראלי, גם הזכות לחופש ביטוי אינה מוחלטת, ויש שהיא תיסוג מפני עקרונות ואינטרסים חשובים אחרים. האיסורים הפילייים על הסתה לגזענות ולאלימות נועדו להגן על קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, על כבוד האדם והשוויון שבין בני האדם, על הסדר החברתי ושלומו הציבור [...] אכן, מטבע הדברים יש בעבירות אלה משום פגיעה בחופש הביטוי - ואולם לא ניתן להטיל ספק בכך שפגיעה זו היא לתכלית ראויה. מידתיות הפגיעה טמונה בפרשנות הניתנת לעבירות ההסתה לגזענות ולאלימות"³¹.

---

30 פרשת "תורת המלך", סעיף 36 לפסק דינו של השופט ג'ובראן.
31 רע"פ 7669/15 ראד סלאח מחאג'ינה נ' מדינת ישראל, סעיף 1 לפסק דינה של השופטת ברון.

אם כן, ברי כי לצורך הגשמת הערכים העומדים בבסיס עבירות ההסתה - הגנה על כבוד האדם והסדר הציבורי, מחד גיסא, והגנה על חופש הביטוי וחופש הדת, מאידך גיסא - יש לנקוט פרשנות זהירה, אך כזו שלא תרוקן את העבירות מתוכן, ולא תהפוך התבטאויות מסוימות ומסיתים מסוימים לחסינים מפני העמדה לדין. כפי שיפורט להלן, מדיניות האכיפה של היועץ המשפטי לממשלה מייחסת משקל ניכר לחופש הביטוי ולחופש הדת, אך נמנעת מלייחס משקל הולם גם לערכים של כבוד האדם והסדר הציבורי.

מדיניות האכיפה של היועץ המשפטי לממשלה

בחלק זה של הדו"ח נביא נתונים שיציגו את מדיניות האכיפה של מערכת אכיפת החוק בכל הנוגע לעבירות ההסתה לאלימות וההסתה לגזענות בתקופה הנבחנת. נתונים אלה מלמדים בבירור הן על אכיפה בלתי מספקת של עבירות ההסתה, תוך מתן פרשנות מצמצמת יתר על המידה לאמור בהן, הן על תת-אכיפה כלפי מנהיגי ציבור לעומת אנשים פרטיים, והן על אכיפה בררנית כלפי מסיתים ערבים לעומת מסיתים יהודים.

יובהר כבר עתה כי הביקורת אינה מופנית כלפי החלטת הפרקליטות על הגשת כתבי אישום במקרה של מסיתים ערבים שהתבטאויותיהם החמורות הצדיקו הגשת כתבי אישום, אלא כלפי ההחלטה להימנע מהגשת כתבי אישום במקרים של התבטאויות חמורות של מסיתים יהודים.

עוד מעידים הנתונים על האופן הלקוי של הטיפול בתלונות על הסתה, המתאפיין בגרירת רגליים ובנקיטת סחבת.

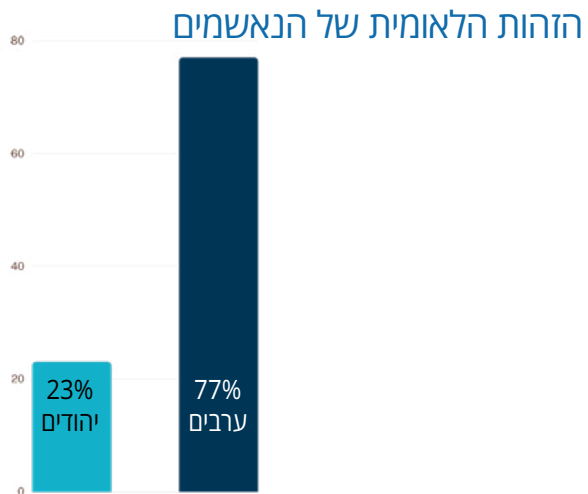
כך מעוקרות עבירות אלה מתוכנן באופן שהלכה למעשה מאפשר לגורמים מסיתים רבים להמשיך להסית כאוות נפשם, ובלי שיהיה עליהם לתת על כך את הדין. מציאות זו יוצרת הן זיהום של המרחב הציבורי עקב השמעתן של ההתבטאויות המסיתות והפוגעניות עצמן והן סכנה לחיי אדם, שהרי דברי הסתה עלולים להסלים לכלל פגיעות פיזיות.

בחלק זה של הדו"ח נציג שני סוגי נתונים: האחד, מקרים שבהם הוחלט על העמדה לדין בגין עבירות הסתה. האחר, מקרים שבהם הוחלט שלא להעמיד לדין או לפתוח בחקירה פלילית במענה לתלונות של המרכז על עבירות הסתה.

מקרים שבהם הוחלט על העמדה לדין בגין עבירות הסתה

חיפוש אחר הליכים פליליים שבהם הוגשו כתבי אישום בגין עבירות הסתה לאליםמות ו/או לגזענות³² בתקופת הדו"ח העלה **106** תיקים. מן התיקים הללו עולים הממצאים הבאים:

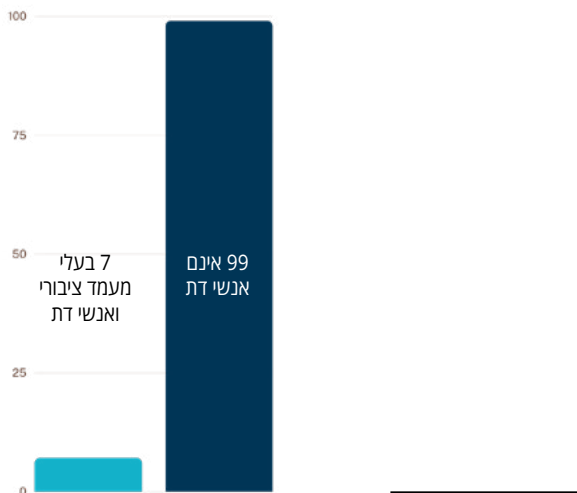
- הזהות הלאומית של הנאשמים. 24 מהתיקים (כ-23%) נפתחו נגד **יהודים** בעוד ש-**82** מהתיקים (כ-77%) נפתחו נגד **ערבים**.

32 עבודת המחקר שלנו הסתמכה על שלושה מקורות: (1) נתונים שהתקבלו במסגרת מענים לבקשות חופש מידע שהופנו למשרד המשפטים ביחס לכתבי אישום בגין עבירות הסתה לגזענות ולאלימות, ופסקי דין שניתנו בהם בשנים 2014-2020; (2) נתונים שהעלו חיפושים במאגרי המידע המשפטיים (נט המשפט, נבו, תקדין ודינים, ואחרים); (3) נתונים מהדו"ח התקופתי האחרון שהגישה מדינת ישראל לוועדת האו"ם הבוחנת את יישום האמנה למיגור כל צורות האפליה הגזעית, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2fC%2fSR%2f17-19&Lang=en יצוין כי החיפוש העלה מידע חסר בנוגע לכמה מן ההליכים שהדו"ח מתייחס אליהם, וכן כי כמה מן ההליכים עודם תלויים ועומדים.

- מעמד הנאשמים. רק **שבעה** מהתיקים עסקו בכתבי אישום שהוגשו נגד **אנשים בעלי מעמד רם והשפעה ציבורית, לרבות אנשי דת.** עם אנשים אלה ניתן למנות את חאלד מוגברי,³³ עומר אבו סארא,³⁴ ראאד סלאח מחאג'נה, כמאל חטיב³⁵ ויוסף אלבאז,³⁶ שהואשמו בהסתה לגזענות ו/או לאללימות בגין דרשות שנשאו בהר הבית ובוואדי ג'וז. מושאי כתבי האישום הנותרים המהווים אנשים בעלי מעמד רם והשפעה ציבורית הם הרב יוסף אליצור,³⁷ שהורשע בהסתה לאללימות בגין מאמרים שפרסם, ובן ציון גופשטיין,³⁸ שהואשם בהסתה לאללימות, לגזענות ולטרור בגין שורת התבטאויות נגד ערבים. בכל יתר התיקים מדובר בנאשמים שאינם בגדר דמויות ציבוריות, אלא אנשים מן היישוב, אשר רובם צעירים ונעדרי כל השפעה ציבורית משמעותית.

האם הנאשמים הם אנשים בעלי מעמד רם והשפעה ציבורית, לרבות אנשי דת

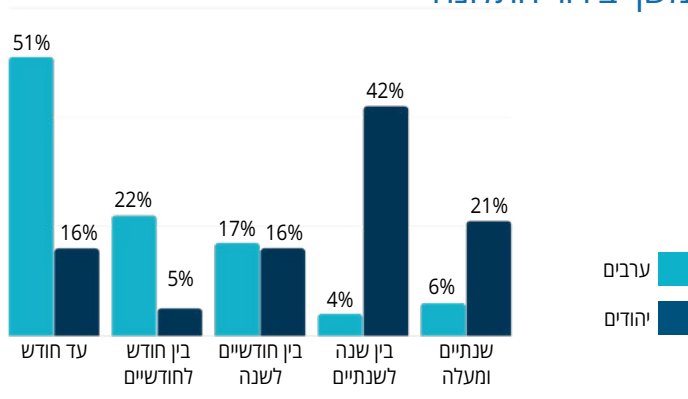

- 33 ת"פ (שלום י-ם) 29733-11-15 מדינת ישראל נ' חאלד מוגברי (נבו 14.03.2016).
- 34 ת"פ (שלום י-ם) 44176-01-15 מדינת ישראל נ' עומר אבו סארא (נבו 25.09.2016).
- 35 מ"ת (שלום נצ') 55678-05-21 מדינת ישראל נ' כמאל חטיב (נבו 29.06.2021).
- 36 בש"ע (שלום ראשל"צ) 16648-07-21 מדינת ישראל נ' יוסף אלבאז (נבו 18.07.2021).
- 37 ת"פ (שלום פ"ת) 30993-06-17 מדינת ישראל נ' יוסף אליצור (נבו 02.02.2021).
- 38 ת"פ (שלום ירושלים) 62177-11-19 מדינת ישראל נ' בן ציון גופשטיין.

- פלטפורמת ההסתה. ברוב רובם של התיקים - קרי, **ב-86 הליכים מתוך 106 הליכים שנבחנו - פרסום ההסתה התבצע באמצעות הרשתות החברתיות**,³⁹ בעיקר פייסבוק אך גם יוטיוב, אינסטגרם ו-ווטסאפ. עם אופני פרסום ההסתה האחרים והשכיחים-פחות ניתן למנות קריאות במרחב הציבורי, ריסוס כתובות נאצה, הפצת גליונות נייר מסיתים במרחב הציבורי, נשיאת דרשות מול קהל, מאמרי דעה, ראיונות טלוויזיוניים והתבטאות מול קהל מוזמנים לחתונה.

- משך בירור התלונה. פרק הזמן בין מועד ביצוע העבירות למועד הגשת כתב אישום בגינן⁴⁰ הוא לרוב קצר משמעותית כשמדובר במסיתים ערבים, אשר נגד 51% מהם הוגשו כתבי אישום בתוך פרק זמן של **עד חודש**. לעומת זאת, כשמדובר במסיתים יהודים, ב-42% מהמקרים פרק הזמן האמור היה **בין שנה לשנתיים**, וב-21% מהמקרים **בין שנתיים לשש שנים**.

משך בירור התלונה

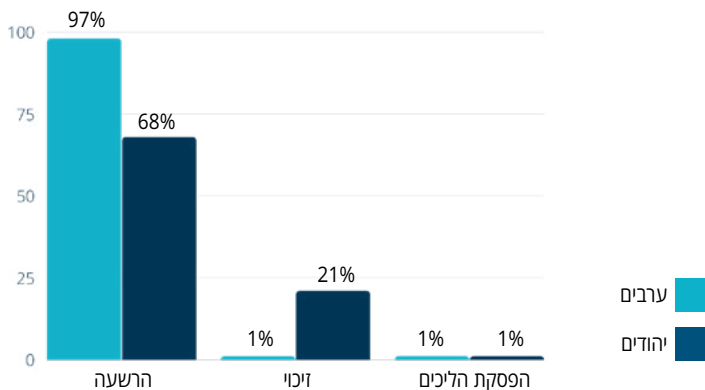

39 ר' בהקשר זה את הדו"ח של המרכז הרפורמי לדת ומדינה משנת 2015, "הכתובת על ה-WALL: הסתה גזענית כנגד האוכלוסייה הערבית בישראל במרחב המקוון", <http://www.reform.org.il/Assets/the%20wall.pdf>

40 יש לציין כי במרבית המקרים ההסתה פורסמה במשך כמה חודשים. לצרכי דו"ח זה, פרק הזמן שבין מועד הגשת כתב האישום למועד ביצוע העבירה נמדד אפוא ממועד הפרסום המסית האחרון ועד למועד הגשת כתב האישום. עוד יצוין כי מידע ביחס למשך בירור התלונה מתייחס לתשעים מתוך 106 תיקים; לא עלה בידינו לאתר מידע רלוונטי ביחס ל-16 התיקים הנותרים.

- הרשעה או זיכוי. למעט מקרה אחד, שבו זוכתה נאשמת ערבייה באופן חלקי ביחס לאחד מהפרסומים שבגינם הואשמה בין היתר בעבירת ההסתה לאלימות,⁴¹ והליך נוסף שבו הופסקו הליכים,⁴² **97% מהתיקים הסגורים שבהם הוגשו כתבי אישום נגד ערבים הסתיימו בהרשעה.**⁴³ זאת, בשעה שמתוך התיקים שבהם הוגשו כתבי אישום נגד יהודים,⁴⁴ חמישה הסתיימו בזיכוי ושניים בהפסקת הליכים, **שיעור ההרשעה של נאשמים יהודים עומד על 68%.** שיעור זה נמוך משיעור ההרשעה הכללי בעבירות פליליות בישראל (שעמד בשנת 2020 על 85%).⁴⁵

תוצאות ההליך

41 ע"פ (נצ) 24933-09-18 דארין טאטור נ' מדינת ישראל.

42 פרטי ההליך חסויים.

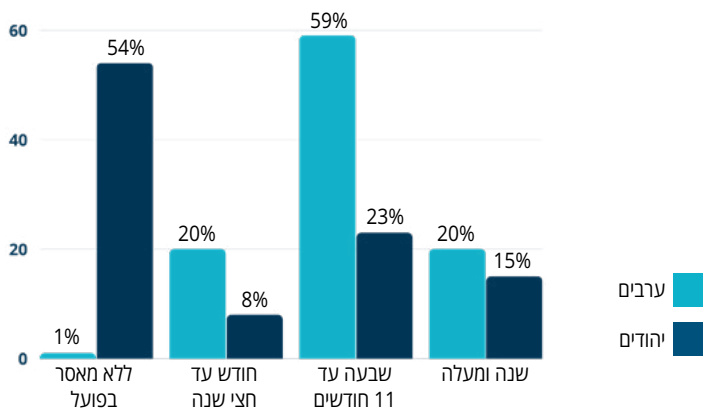
43 שמונה מתוך 82 התיקים שנפתחו בתקופת הדו"ח נגד נאשמים ערבים בעבירות הסתה עודם תלויים ועומדים.

44 שניים מתוך 24 התיקים שנפתחו בתקופת הדו"ח נגד נאשמים יהודים בעבירות הסתה עודם תלויים ועומדים.

45 <https://www.ynet.co.il/news/article/syc15xept>

- רמת ענישה. אף שהעונש הקבוע בחוק לכל אחת מעבירות ההסתה לאלימות ולגזענות הוא עד חמש שנות מאסר, טווחי הענישה שבתי המשפט גוזרים בגין עבירות אלה נמוכים הרבה יותר: **בין שלושה ל-18 חודשי מאסר בפועל** (לצד ארבעה עד עשרה חודשי מאסר על תנאי). בחינה של 82 הליכים שהסתיימו בהרשעה וניתן בהם גזר דין⁴⁶ מעלה פער משמעותי בענישת נאשמים יהודים לעומת נאשמים ערבים. כך, על 54% מהנאשמים היהודים לא נגזר מאסר בפועל. זאת, לעומת 1% בלבד מהנאשמים הערבים. שיעור הנאשמים הערבים שנגזר עליהם מאסר בפועל שאורכו שבעה עד 11 חודשים עומד על 59% - לעומת 25% מהנאשמים היהודים.

מתחם הענישה - מאסר בפועל

46 מתוך 106 הליכים שנבחנו, 87 הסתיימו בהרשעה. כל יתר ההליכים הסתיימו בזיכוי, הופסקו או שעודם תלויים ועומדים. יצוין גם כי חמישה מתוך 87 ההליכים שהסתיימו בהרשעות הם הליכים חסויים או כאלה שטרם ניתן בהם גזר דין (נכון לפברואר 2022).

- **סוג ענישה**. בשבעה מתוך 13 המקרים שבהם נגזר על נאשמים יהודים מאסר בפועל, נקבע כי הוא יבוצע **בעבודות שירות** (לצד מאסר על תנאי לתקופות זדומות). במקרה אחד נגזרו על הנאשם **260 שעות לתועלת הציבור** (לצד מאסר על תנאי וקנס). לעומת זאת, מתוך 69 נאשמים ערבים שנגזר עליהם מאסר בפועל, **רק על נאשם אחד נגזרו עבודות שירות** (לצד שישה חודשי מאסר על תנאי).

דוגמאות להתבטאויות שהובילו להגשת כתבי אישום ולהרשעה בהסתה

העונש שנגזר*

13 חודשי מאסר בפועל ו-5 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים.

ציטוט לדוגמה

פרסום בפייסבוק:
"בשורה/הודעה משמחת למתנחלים!! בחר את דרך המוות שתביע את רצונך והביצוע עלינו, דריסה, סכין, מברג, גרזן פטיש, חנק, פשיטת עור/צליה קליעים/ירי, שריפה וכל מה שתמצאו/תבקשו ההצעה/המבצע תקפה עד לשחרור פלסטין [...]"
"הוי הציונים, בכל המקומות ובכל האמצעים נקצור את חייכם".

פרטי התיק

44790-12-14
מדינת ישראל נ' עודי ביומי
העבירה: הסתה לאלמות

* יובהר כי ברוב הדוגמאות שלהלן העונש נגזר הן בגין עבירות ההסתה והן בגין עבירות נוספות, בעיקר תמיכה בארגון טרוריסטי וגילוי הזדהות עם ארגון טרור, וכן עבירות כגון היזק לרכוש, התפרעות, עברות סיוע, השחתת פני מקרקעין ממניע גזעני, נסיון תקיפה ממניע גזעני, איומים, העלבת עובד ציבור ממניע של גזענות והשמדת ראיה.

פרטי התיק

ציטוט לדוגמה

העונש שנגזר

712-08-14 מדינת

**ישראל נ' שלומי
אברהם**

העבירות: הסתה
לאליומות ולגזענות

פרסום בדף הפייסבוק "כנופיית אל יהוד" אגב חטיפת ורצח הנער מוחמד אבו ח'דיר: "התחילו. אנחנו נמשיך ונסיים את המערכה. ובינתיים 3:1 – היום יהיה 3:9 לעם היהודי. כנופיית אל יהוד בדרכים".

פרסום בפייסבוק של סרטון המתעד מעשי אליומות של יהודים נגד ערבים בירושלים לצד הכיתוב: "יהודי הוא נשמה ערבי הוא בן זונה. לוחמי אל יהוד בשוק מחנה יהודה".

18 חודשי מאסר בפועל ו-8 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים.**

44725-12-14

**מדינת ישראל נ'
עומר שלבי**

העבירות: הסתה
לאליומות

פרסום בפייסבוק – לאחר פיגוע דריסה ששתיים, ובהן פעוטה, נרצחו בו בתחנת הרכבת בגבעת התחמושת, וכמה אזרחים אחרים נפצעו – אשר כלל צילום של גופת הרצח ואת הכיתוב:

**"מאות מבחורי ירושלים קמים
מבין הקברים ותחת זרועות
העושק כדי להריע לרוח השאהיד
וללוות אותו... ירושלים ובחוריה
קוראים תיגר על הבלתי אפשרי
בזמן התבוסה... גן העדן הוא
המועד שלנו בעזרת אללה".**

9 חודשי מאסר בפועל ו-5 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים.

** מדובר בתיק שהנאשם בו הואשם והורשע – ללא עבירות נוספות – בגין ריבוי עבירות של הסתה לנזענות ולאליומות.

44918-12-14
מדינת ישראל נ'
סאמי דעיס
 העבירה: הסתה
 לאלימות

פרסום בפייסבוק:
**"ציוני תברח שכן אוטוטו אתם
 נהרגים על ידי מכונית, הסתכל
 שמאלה, תיזהר, מכונית מגיחה
 מכל עבר, אוספת אותך בדרך
 לקבר. רכב זועם דוהר לכיוונך,
 כה ממהר נוס על נפשך. אתה
 בחרת אז תישא באחריות, תברח
 כבר כי אתה עומד למות ציוני
 תברח, תברחו ציונים, אתם
 אוטוטו בכל דרך נהרגים".**

8 חודשי מאסר בפועל
 ו-6 חודשי מאסר על
 תנאי למשך 3 שנים.

3053-02-14 מדינת
**ישראל נ' אברהם
 יצחק בנימין ויהושע
 זאב הס**
 העבירות: הסתה
 לאלימות ולגזענות

פרסום באינטרנט ובמרחב הציבורי
 של גיליונות נייר שבהם נכתב כי
 הערבים "רוצחים", "אלימים",
**"פראי אדם", "פורעים", "רעים",
 "אכזריים" ועוד.**
 תכני ההסתה לאלימות כללו תמיכה
 ב"הכאה", "דקירה", "אשפוז",
**"סידור חלקים בגוף", "פתיחת
 ראש" ועוד כלפי ערבים.**

3-6 חודשי מאסר
 שירוצו בעבודות שירות
 ו-6 חודשי מאסר על
 תנאי למשך 3 שנים,
 וכן קנסות בסך 800-
 1,500 ש"ח.

44657-01-15
**מדינת ישראל נ' אבו
 סביח**
 העבירה: הסתה
 לאלימות

פרסום בפייסבוק לאחר פיגוע דריסה
 שביצע איברהים עכארי:
**"כמה יפות התמונות של
 השהידים של אלקודס לצד
 תמונות השהידים של מנהיגי
 אלקאסם - חג'אזי, שלודי עכארי
 ושירים לעילוי נשמת השהידים
 של אלקאדס ופיגועי הדריסה,
 דרוס ודרוס..."**

8 חודשי מאסר בפועל
 ו-6 חודשי מאסר על
 תנאי למשך 3 שנים.

פרטי התיק

45421-10-15
מדינת ישראל נ' אנס חטיב
העבירה: הסתה
לאלימות

ציטוט לדוגמה

פרסום בפייסבוק:
"שיכתוב כל אחד מאיתנו מלה טובה בעד כל שהיד... זכרם לא יונצח אלא בנקמת דמם שהוא שחרור אדמותינו מהכיבוש ומחיקתו... עין תחת עין וראש תחת ראש... ויתרתי על לאומיות הערבית, ויתרתי על נשמת, אש בוערת בלבי, אני פלסטיני".

העונש שנגזר

10 חודשי מאסר
בפועל ו-8 חודשי
מאסר על תנאי למשך
3 שנים.

4855-08-15 **מדינת ישראל נ' ג'בארין**
העבירה: הסתה
לאלימות

פרסום בפייסבוק המציג סרטון המתעד פיגוע דריסה בירושלים מיום 21.10.14, שלצדו נכתב:
"לפני זמן קצר ממקום פעולת הג'יהאד בעיר ירושלים הכבושה, תחי ההתנגדות בפלסטין"
וכן הפרסום
"תושבי ירושלים תעשו את חיי היהודים גיהנום. בסוף הם יברחו, ירושלים שלנו" לאחר ניסיון ההתנקשות ביהודה גליק.

8 חודשי מאסר בפועל
ו-6 חודשי מאסר על
תנאי למשך 3 שנים.

32198-12-16
מדינת ישראל נ' גהאד עמירה
העבירה: הסתה
לאלימות

פרסום בפייסבוק ובו תמונת אדם רעול פנים מניף סכין לעבר צוואר אדם חובש כיפה לצד הכיתוב:
"דקור אותם בצווארם, אתה בן הגדה המערבית".

8 חודשי מאסר בפועל
ו-5 חודשי מאסר על
תנאי למשך 3 שנים.

25310-08-16
מדינת ישראל נ'
אליה פיין
 העבירה: הסתה
 לאלימות

פרסום בקבוצת הגוגל "יצהרניקים":
**"אני בעד זריקת אבנים (על יהודים,
 כמובן שעל ערבים אין שאלה)
 בסיטואציות מסוימות - גם אם
 האבן תביא למותו של חייל!!!...."**
 ופרסום נוסף בתגובה לרצח אבו
 ח'דיר:
**"אני גאה. לא האמנתי שמדובר
 ביהודים - ואני גאה ושמחה לגלות
 שיש יהודים שלא יכלו לעמוד מנגד
 ולשתוק!! שולחת ברכת חזק ואמץ
 לעצורים (שאינני מכירה בכלל)
 החשודים ברצח הערבי".**

6 חודשי מאסר בפועל
 ו-6 חודשי מאסר על
 תנאי למשך 3 שנים.

פרסום בפייסבוק לאחר רצח הנער
 מוחמד אבו ח'דיר:
**"אני משתין על הנביא מוחמד
 ועל כל הערבים! מוחמד מת!"**
 וגם:
**"מוות לכל הערבים...לרצח
 הערבי הבא... טוב מאוד
 שהנרצח היה בן 16... נקווה
 שהערבים הבאים שיירצחו יהיו
 גם בגילאים קטנים יותר".**

45798-02-16
**פרקליטות מחוז
 מרכז - פיליני נ'**
אליה אליאב מועלם
 העבירות: הסתה
 לאלימות והסתה
 לגזענות

5 חודשי מאסר בפועל
 ו-6 חודשי מאסר על
 תנאי.

פרסום שיר מאת טאטור על רקע
 סרטון באורך כמה דקות, המציג
 פעולות אלימות הכוללות בין
 היתר רעולי פנים המיידים אבנים
 ומשליכים בקבוקי תבערה לעבר
 כוחות הביטחון.

ת"פ (שלום נצ')
 4480-11-15
מדינת ישראל נ'
דארין טאטור (נב)
 (03.05.2018)
 העבירה: הסתה
 לאלימות

ת"פ (שלום פ"ת)
30993-06-17
מדינת ישראל נ'
יוסף אליצור (נבו)
(02.02.2021
ע"פ (מחוזי מרכז)
465-05-21
יוסף אליצור נ'
מדינת ישראל (נבו)
(29.05.2022
העבירה: הסתה
לאלימות

פרסום מאמר באתר "הקול היהודי"
הכולל את הציטוטים הבאים (מתוך
הכרעת הדין):
"ישנה תופעת הולכת ומתרחבת של
פעולות שעושים יהודים חמים
כנגד האויב. אפשר לראות בכך
מעשים נואשים של ציבור שנדחק
לפינה, אבל מי שיתקרב יבחין כי
מדובר בניצנים של ציבור הולך
וגדל שלוקח אחריות על ביטחון
היהודים.
"אחרי הירצחו של הקדוש, אביתר
בורובסקי הי"ד, **התבצעו פעולות**
שונות ברחבי הארץ. הפעולות
כוונו בעיקר **כנגד האוכלוסייה**
הערבית, המחפה על פשע...
"העיקר הוא שהולך ומתקדם ציבור
שיש לו חזון אחר, חזון של שלטון
שמייצג את העם היהודי. הציבור
הזה גם פועל פעולות בשטח
האויב. הפעולות הללו אינן נובעות
מייאוש; הן **מעשים ראשוניים**
של הרמת ראש על ידי ציבור
חדש. **במעשים הללו מתחילים**
להתבטא היהודים המפוכחים,
אלה שמבינים שהיהדות היא עיקר
הקיום שלנו פה. **המעשים הללו**
הם ניצנים ראשוניים של אמון
יהודי, ערבות הדדית ודאגה לשלום
היהודים בארץ ישראל ובעולם..."

7 חודשי מאסר על
תנאי למשך 3 שנים
וקנס בסך 3,000 ש"ח
או 30 ימי מאסר.

ת"פ (שלום פ"ת)
13705-04-18
מדינת ישראל נ'
זהר זוארץ (נבו)
(21.10.2021)
העבירות: הסתה
לאלימות ולגזענות

זוארץ קרא ללכת בדרכו של הרב כהנא, להשמיד את כל השמאלנים, הערבים והיס"מניקים, וכתב:
"שיישרפו כל הערבים והשמאלנים [...] שנזכה להשמיד את כל אויבנו הערבים השמאלנים ובכללם יאיר לפיד וחבריו [...] הגיע הזמן למלחמת קודש - צאו לרחובות וטבחו את כל הערבים".

כמו כן פרסם סטטוס בפייסבוק ובו כתב שהוא חולם להיכנס למחלקת יולדות ולערוף את ראשו של כל תינוק ערבי, קרא לנקום בעם שלם בגין רצח שלושת הנערים ובגין כל יהודי שנרצח, פרסם כי "ערבי טוב הוא ערבי מת", קרא שלא להעסיק ערבים ולא לאפשר להם להיכנס לערים "שלנו". על רקע הרשעת אלאור עזריה בהריגה קרא למרד, כתב כי הוא מצפה מכל החיילים לערוק, כינה את שוטרי ישראל "מחבלים", ועוד.

7 חודשי עבודות שירות ו-6 חודשי מאסר על תנאי.

10 חודשי מאסר בפועל, 5 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים וכן חילוט/ השמדת מכשיר הטלפון הנייד של הנאשם.

פרסום בפייסבוק אגב פיגוע דריסה שבוצע באותו היום:
"אל האבדון, אל האבדון, ירושלים היא הניצוץ ואם אין לך נשק, דרוס עם גלגלי המכונית".

44920-12-14
מדינת ישראל נ'
אברהים עבאדין
העבירה: הסתה
לאלימות

מקרים שבהם הוחלט לא להעמיד לדין בעבירות של הסתה לגזענות ו/או לאלימות

לצורך חיבור חלק זה של הדו"ח ניתחנו את כל הפניות שהעביר המרכז בתקופת הדו"ח לגורמים הרלוונטיים במערכת אכיפת החוק, וכללו בקשות לפתוח בחקירה פלילית ולהעמיד לדין בגין עבירות ההסתה לגזענות ו/או ההסתה לאלימות. לצד זאת ניתחנו את המענים שניתנו בגין פניות אלה, ככל שניתנו.

ניתוח הפניות כלל הן **ניתוח מהותי**, שהתייחס לתשובות שנתקבלו (ככל שנתקבלו), והן **ניתוח פרוצדורלי**, שהתייחס לפרק הזמן שנדרש לפרקליטות כדי להחליט אם לפתוח בחקירה ו/או להעמיד לדין.

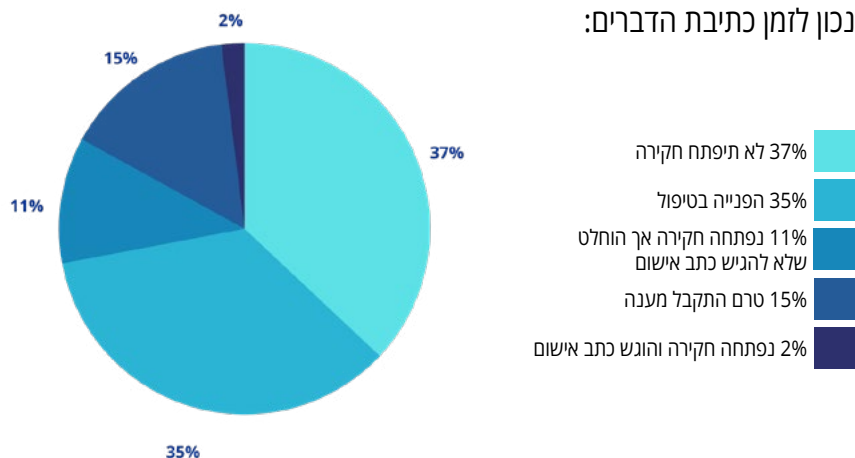
בתקופת הדו"ח שלח המרכז **114 פניות** שעניינן בקשות לפתוח בחקירה פלילית בגין עבירת ההסתה לגזענות ו/או ההסתה לאלימות. פניות אלה נשלחו לגורמים האמונים על אכיפת העבירות הללו: היועץ המשפטי לממשלה, המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) ואגף חקירות במשטרת ישראל.

42 מן הפניות נענו בשלילה, לרוב בטענה שיסודות העבירה אינם מתקיימים ו/או עקב קשיים ראייתיים. על **13** פניות נתקבל מענה כי נפתחה חקירה, אך הוחלט שלא להגיש כתב אישום. על **17** מהפניות טרם התקבל מענה. נכון לזמן כתיבת הדברים, **ארבעים** מהפניות עודן בבדיקה. רק בשני מקרים הובילו הפניות של המרכז להגשת כתב אישום בעבירות ההסתה לאלימות ולגזענות – ואף זאת רק לאחר נקיטת הליך משפטי (אחד או יותר) של פנייה לבג"ץ.

להלן פילוח פניות המרכז לפי חלוקה לשנים ולמענים שהתקבלו בנין, ככל שהתקבלו:

סה"כ	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	
42	0	1	2	13	2	10	10	4	לא תיפתח חקירה
13	0	0	3	0	5	1	3	1	נפתחה חקירה אך הוחלט שלא להגיש כתב אישום
2	0	0	0	0	0	0	1	1	נפתחה חקירה והוגש כתב אישום
40	2	2	17	8	6	3	2	0	הפנייה בטיפול
17	7	5	1	0	1	0	0	3	טרם התקבל מענה
114	9	8	23	21	14	14	16	9	סה"כ

להלן פילוח הפניות ששלח המרכז בתקופת הדו"ח לפי המענים שהתקבלו בנין נכון לזמן כתיבת הדברים:

מפילוח פניות המרכז והמענים שהתקבלו בגינן עולים הממצאים הבאים:

ניתוח פרוצדורלי - משך ההליך עד לקבלת החלטה

בחינה של הפניות שאכן התקבלה בגינן החלטה סופית מעלה כי הזמן הממוצע בין מועד הפנייה לפרקליטות בבקשה לפתוח בחקירה בגין עבירת הסתה לבין המועד שבו התקבלה החלטה סופית בתיק הוא **כעשרה חודשים**:

- בתגובה לשש פניות, החלטה סופית התקבלה בתוך פחות מחודש;
- בתגובה ל-12 פניות, החלטה סופית התקבלה לאחר כחודש או חודשיים;
- בתגובה לחמש פניות, החלטה סופית התקבלה לאחר כשלושה חודשים;
- בתגובה ל-16 פניות, החלטה סופית התקבלה לאחר ארבעה עד תשעה חודשים;
- בתגובה לפנייה אחת, החלטה סופית התקבלה לאחר כ-11 חודשים;
- בתגובה ל-12 פניות, החלטה סופית התקבלה לאחר כשנה עד שנתיים;
- בתגובה לארבע פניות, החלטה סופית התקבלה לאחר כשנתיים עד שלוש שנים;
- בתגובה לפנייה אחת, החלטה סופית התקבלה לאחר כשש שנים.

יש לציין כי היות שפתיחה בחקירה פלילית בגין עבירות ההסתה מותנית כאמור בקבלת אישור מפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים), וכי העמדה לדין בעבירות אלה מותנית באישור היועץ המשפטי לממשלה, עד סוף 2018 הפנה המרכז תלונות שעניינן עבירות הסתה לגזענות או לאלימות ישירות לגורמים אלה.

בדצמבר 2018 הודיעה הפרקליטות למרכז כי כדי ליעל את הליך הפתיחה בחקירה, יש לשלוח את התלונות ישירות לאגף החקירות במשטרת ישראל, שכן לאחר קבלת תלונה הפרקליטות פונה ממילא למשטרה לצורך עריכת בדיקה מקדימה בטרם תקבל את ההחלטה האם לפתוח בחקירה. הפנייה הישירה למשטרה אמורה היתה למנוע למשל מצב שבו דף הפייסבוק המכיל את ההתבטאות המסיתה יוסר, וכך תסוכל האפשרות לפתוח בחקירה ולמצות את הדין.

דא עקא, משך הטיפול הממוצע בתלונות לא התקצר גם מרגע שתלונות על עבירות הסתה הועברו ישירות למשטרה (ראשית שנת 2019 ואילך). כך, מתוך

ארבעים תלונות שהוגשו (ונשלחו במקביל גם לפרקליטות) בשנים 2019-2021, בתגובה ל**שתי** פניות התקבל המענה שלא תיפתח חקירה (תגובה אחת התקבלה בתוך כשבועה חודשים, והאחרת בתוך כארבעה חודשים). פנייה נוספת משנת 2020 התייתרה על רקע פטירת הנילון. **בשלוש** פניות התקבלה ההחלטה לפתוח בחקירה, אך הוחלט לא להגיש כתב אישום. נכון לזמן כתיבת הדברים, **ארבעים** פניות עודן בטיפול, וטרם התקבלה החלטה בעניין. מתוך אלה, **19** פניות ממתכונות למענה זה למעלה משלוש שנים, ו-**17** פניות בעניין הסתה לגזענות ו/או לאלימות כלל לא זכו למענה מן הפרקליטות;⁴⁷ כמה מבין אלה נשלחו כבר בשנת 2014(!). יצוין כי בית המשפט העליון מתח בכמה הזדמנויות ביקורת חריפה על מערכת אכיפת החוק בגין אופן ניהול החקירה במקרה של עבירות הסתה. **בפרשת "תורת המלך"**, לדוגמה, המשנה לנשיאה רובינשטיין ציין כי

"קשה להסתיר את אי-הנחת ממהלך ניהול החקירה דנא. ישנם צעדי חקירה רבים שאין להבין מדוע לא ננקטו [...] הצעדים שננקטו בחקירה רחוקים מהיות משביעי רצון, והיו בבחינת 'מעט מדי ומאוחר מדי', והדברים נאמרים לגורמי האכיפה במבט צופה פני עתיד. סרטן הגזענות המיוצג על-ידי המחברים מצריך טוב מזה, ומי יודע אם לא ישוב הנושא ויעלה".⁴⁸

ניתוח מהותי של המענים שהתקבלו לפניות המרכז

- ב-42 מקרים הוחלט שלא לפתוח בחקירה (הסיבות שבגינן התקבלו ההחלטות תפורטנה להלן).
- ב-15 מקרים הוחלט לפתוח בחקירה. ב-13 מבין אלה הוחלט שלא להגיש כתב אישום. בשניים מבין אלה, בעקבות הליכים משפטיים שניהל המרכז, הוגש כתב אישום.

---

47 למעט מענים כלליים (וניתן להניח, אוטומטיים) שמציינים שהפנייה התקבלה ותיבחן. 48 פרשת "תורת המלך", עמ' 20 בפסק דינו של השופט ג'ובראן.

פירוט נימוקי ההחלטות שלא לפתוח בחקירה או שלא להגיש כתב

אישום

את הנימוקים שלא לפתוח בחקירה או שלא להגיש כתב אישום ניתן לחלק לנימוקים כלליים, הרלוונטיים הן לעבירת ההסתה לאליומות והן לעבירת ההסתה לגזענות (כגון קושי ראיתי), ולנימוקים ספציפיים, הרלוונטיים רק לעבירת ההסתה לאליומות או רק לעבירת ההסתה לגזענות בהתאם ליסודות הנדרשים להתקיים בכל אחת מהעבירות לשם התגבשותה (אפשרות ממשית/מטרה להסית לגזענות). בעמודים הבאים נציג את הנימוקים הללו לצד דוגמאות ממענים שהתקבלו מהפרקליטות בתגובה לפניות של המרכז. כפי שתראה התייחסותנו לנימוקים הללו, נדמה כי פעמים רבות הם אינם משכנעים, ואף עלולים ללמד כי הפרקליטות אינה נותנת משקל מספיק לערכים המוגנים על ידי עבירות ההסתה, ואף לא לצורך להיאבק עד חורמה בתופעת ההסתה.⁴⁹

נימוקים כלליים

● קושי ראיתי להוכיח מי אחראי להסתה.

מאיר אטינגר. ביום 24.6.15 פרסם מאיר אטינגר את המאמר "להצית את הלבבות" באתר האינטרנט "הקול היהודי" – שישה ימים לאחר שכנסית הלחם והדגים בטבחה הוצתה, ובמקום רוססה כתובת הנאצה "והאלילים כרות יכרתון". במאמרו ביטא אטינגר פליאה על כך שכתובות הקוראות להשמדת עובדי אלילים

---

49 יצוין כי לצד ההחלטה לגבי העמדה לדין משתמשת פרקליטות המדינה בכלי של הסרת התכנים המסיתים: מאז 2015 פועלת בפרקליטות יחידת סייבר המפעילה מנגנון המכונה "אכיפה אלטרנטיבית במסלול וולונטרי". מנגנון זה משמש את היחידה כדי לפנות אל פלטפורמות דיגיטליות, לרבות הרשתות החברתיות, ולבקש מהן להסיר תכנים המפרים לכאורה את הדין הישראלי, לחסום אותם או להגביל את הגישה אליהם. ההחלטה האם להיענות לבקשה נתונה לשיקול דעתן של הפלטפורמות. ב-12.4.2021 ניתן פסק דין בעתירה שעניינה שאלת הסמכות לבצע פעילות וולונטרית להסרת פרסומים פוגעניים מהרשת באופן ובתצורה שבהם פועלת מחלקת הסייבר בפרקליטות, לנוכח העובדה שהחוק אינו מסמיך אותה במפורש לעשות כן (בג"ץ 7846/19 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ. פרקליטות המדינה – יחידת הסייבר). העתירה נדחתה, אך בית המשפט מתח ביקורת על הפרקטיקה וקרא להסדירה בחקיקה.

נקראות "כתובות נאצה", שכן לשיטתו אינן כאלה. אטינגר הוסיף והצהיר שהצתת הכנסייה נגעה ללבו במיוחד, ועוררה בו תקווה לעתיד. לבסוף, אטינגר קרא לקוראיו לקבל השראה ולקחת דוגמה ממעשה ההצתה. כך תיאר אטינגר את מעשי האלימות:

"לא יודע מה התכוונו אותם מציתים אלמונים להצית, אבל האש הזאת נגעה לי בלב, משהו בפנים - איזה תקווה וחלום הוצתה. אולי אותה תקווה עליה אומרים ב'עלינו לשבח' - ועל כן נקווה לך ה' אלוקינו. תקווה לראות מהרה - מהר ככל הניתן ב'תפארת עוזך' [...] "זה שמישהו העיז לדבר כך, לחשוב בכלל על מצוות ביעור עבודה זרה בעולם כל כך רחוק ומנוכר, הצית לי בלב איזו תקווה... פתאום זה כל כך פשוט, אם כולנו נרצה, אם כולנו נדבר, איך המים הרבים האלו יוכלו לכבות את האהבה הזו? איזה כבאיות יוכלו לכבות את הדלקה המשתוללת הזו שתצית לב אחר לב של יהודי? איך שהחלום הזה יכול להיות כל כך ברור וחי, מלכות ישראל באמת, מלכות ישראל שתפעל בכל דרך להמליך את ה', ולהעביר גילולים מן הארץ... 'תכל'ס - על כן - נקווה. יש תקווה יש סיכוי, רק צריך להפסיק להתייאש. הלב שלי הוצת מה איתכם? תדליק מהר גם, לפני שיספיקו לכבות אותנו".⁵⁰

ב-29.7.15, בעקבות פרסום המאמר, פנה המרכז למשנה לפרקליט המדינה לתפקידים מיוחדים וכן ליחידת הסייבר של משטרת ישראל, וביקש כי יורו לפתוח בחקירה פלילית נגד אטינגר ונגד מנהלי האתר "הקול היהודי". רק בינואר 2018 התקבל מענה מהפרקליטות, ולפיו בנובמבר 2017 הוחלט לסגור את התיק נגד אטינגר בעילה של **חוסר ראיות מספיקות**. זאת, ללא כל פירוט נוסף באשר לקושי הראייתי.

---

50 ההדגשות נוספו לצרכי הדו"ח, ואינן מופיעות במקור.

המרכז הגיש ערר על החלטה זו בפברואר 2018, בין היתר בטענה לחוסר סבירות קיצוני בהתנהלותה של הפרקליטות: **שנתיים וחצי** חלפו מיום פרסום מאמרו של אטינגר ועד ההחלטה שלא להעמידו לדין, **פרק זמן שאף נציב הביקורת על הפרקליטות קבע כי הוא ארוך ובלתי סביר לטיפול בפנייה**.⁵¹ גם כאשר הוחלט לבסוף לסגור את התיק, לא ניתנה כל הנמקה מעבר לכך שמדובר בעילה של חוסר ראיות מספיקות.

רק במאי 2019, לאחר שנציב הביקורת על הפרקליטות קבע כי תקלה משרדית בפרקליטות **גרמה לעיכוב ממשי בטיפול בערר**, נדחה הערר תוך שצוין כי **לא נאספו ראיות שיוכיחו כי אטינגר הוא אכן מחבר המאמר**. עוד צוין שם, בהתייחס להליך החקירה שהביא להחלטת הפרקליטות לסגור לבסוף את התיק נגד אטינגר, כי **"ייתכן והיה אפשר להעמיק החקירה. אולם כיום בחלוף כמעט ארבע שנים ממועד הפרסום הרי שמרכיב חלוף הזמן במקרה דנן מפחית באופן משמעותי מהתועלת הציבורית שתצמח מבצוע פעולות חקירה בעת הזו"**.

ברי כי עצם העובדה שההחלטה התקבלה בשלב כה מאוחר פגעה ביכולת להעמיד לדין את אטינגר.

מקרה נוסף של קושי ראייתי הוא המקרה של **הרב יוסף אליצור**, ממחברי הספר הגזעני **"תורת המלך"**, אשר פרסם כבר ב-2009 את המאמר "ערבות הדדית", שהיווה תשתית רעיונית לפעולות תג מחיר. במאמר הופיעו תכנים מסיתים שתיארו את הערבים כפורעי חוק אלימים המשיגים את מבוקשם בכוח ("פראי אדם ישמעאלים שטופי תאוה ורשעות"), וכן קריאה לבצע פעולות תג מחיר נגד ערבים, נגד כוחות הביטחון ונגד ממלאי תפקידים במערכת אכיפת החוק ("אם ליהודים אין שקט- גם לערבים אין שקט; אם הערבים מנצחים בגלל אלימות כלפי יהודים- גם היהודים ינצחו באלימות כלפי ערבים. מובן

---

51 כך קבע נציב הביקורת על הפרקליטות בדצמבר 2018, במענה מטעמו לפניית המרכז אליו מנובמבר 2018 - פנייה אשר בה קבל המרכז על הזמן הממושך שנדרש הן לטיפול של הפרקליטות בפנייתו לפתוח בחקירה פלילית בעניינו של אטינגר והן לטיפול של הפרקליטות בערר בעניינו של אטינגר.

שכל הנ"ל מוביל לפעולות חינוכיות, עם הרבה שמחה: אפשר לנצל את כוחם של הנשים, הילדים והמבוגרים יחסית לחסימת כביש מסויים- ובזמן הזה לאפשר פעילות בוטה יותר כלפי גורמים עוינים בהמשך אותו כביש; אפשר לבצע פעולות שקטות ועמוקות במקביל לפעולות בלאגן רוחביות בגזרה [...] בסיס המינהל בבית אל יכול בהחלט להוות יעד לפלישה מהירה ומדויקת של קבוצה גדולה, שתביא לנזק והרס באחד ממוסדות המוכבדים".

המרכז ופורום תג מאיר עתרו לבג"ץ בעניין זה.⁵² היועץ המשפטי לממשלה השיב כי הוא מסרב להעמיד את הרב אליצור לדין על פרסום המאמר, בטענה שיש קושי ראייתי להוכיח כי הוא-הוא מחברו. טענת הקושי הראייתי תמוהה במיוחד בהקשר זה, שהרי המאמר היה זמין ברשת האינטרנט במשך כעשור והופיע שם תחת שמו של הרב אליצור, שלא טרח להסירו; יתר על כן, אותו מאמר ממש אף שימש נימוק לשלילת תקציב של משרד החינוך מהישיבה אשר בה לימד הרב אליצור, שמעולם לא טרח להתנער מהמאמר שפורסם בשמו.⁵³

● מפרסם ההסתה אינו שווה בישראל ומשכך לא ברורה שאלת הסמכות של בית משפט ישראלי וכן יש קושי למצות את הדין עמו נוכח שהותו בחו"ל.

כך, למשל, המרכז התלונן למשל על התבטאויות של אדם ושמו **אילי ולנסקי**, שהרבה לפרסם בדף הפייסבוק שלו תכנים מסיתים כגון:

"בני אומת מוחמד בדואים, ערבים תרשמו.. פה זה ישראל, פה חי שולט העם היהודי הישראלי.. אתם חיים כאן כי אנו מרשים זאת... ומאפשרים לכם, לחיות ולעבוד פה, בשביל שתוכלו להביא לחם, בגדים, וקורת גג לילדיכם.. אתם מתחננים לצדקה בדלתנו ומכווצים

52 בג"ץ 6462/15.

53 יצוין כי היועץ המשפטי לממשלה החליט לבסוף להעמיד את אליצור לדין בגין פרסום של שני מאמרים אחרים. הוא הואשם בביצוע שתי עבירות של הסתה לאלימות, ואף הורשע (על כך יורחב בהמשך).

על מפתנינו... אז באם לא מתאים או מכעיס אתכם? יש לכם ברירה ואפשרות לעזוב.. וללכת לכל הרוחות.. או להרים רובה בצורה גלויה ולתת לצה"ל להשתלח בכם ללא הפסקה או איפוק... הנכבה של 48' תהיה 'פיקניק' לעומת מה שתקבלו.. אלפיים ממכם ימותו.. ובעיקר התוקפים... כפי שבמלחמת העולם ה-2 הרגו את ה'נאצים' ואת ה'קמיקאזים' ואת ה'מוסולוניים'.. (אתכם כנופיות הרצח המוסלמים זה יהיה תענוג להרוג!!).. עד שלא יישאר במי לפגוע!! וכן, יש לכם שם... אתם, ערביי ישראל!! ואתם הסבלים, חוטבי העצים ושואבי המים בארץ ישראל.. כי כך בחרתם להיות... אתם חיים, מחופרים ברוגז שורשי על העולם בגלל הדת המגבילה והרצחנית שלכם".

בפוסט אחר נכתב:

"פורסם שמצאו את רוצחי החייל בערד והם ערבים בדואים מהנגב... כאילו שלא ידענו?! במשפט קצר... אומת האיסלאם ומאמיניו בני מוחמד קיימים בעולם כדי ששאר האנושות תדע להבדיל בין טוב לרע!! כאשר היעוד שלהם בעולם הזה הוא לקיים את הרוע וכך הם מזינים את השטן שבהם... הם, הבדואים הערבים ושאר החרא הערבי החיים במדינת היהודים בארץ ישראל... הם לא יותר מטרמפיסטים.. הם לא תורמים כלום לישראל ולעולם.. וההבדל בין מוסלמי קיצוני למוסלמי מתון? הוא שמוסלמי קיצוני הוא זה שכורת את ראשו של הקורבן! ומוסלמי מתון הוא זה שמחזיק את רגליו של הקורבן!! וזה ההבדל בין המוסלמים הקיצוניים והמתונים באסלם!! יימח שמה של אומת מוחמד!!"

במענה של הפרקליטות לבקשת המרכז לפתוח בחקירה פלילית נגד ולנסקי נכתב כי ולנסקי אינו שווה בארץ מזה כמה שנים, ומשכך לא ניתן להמשיך

הטיפול בתיק ולנקוט נגדו צעדים פליליים גם אם היה נקבע שהפרסומים עולים כדי הסתה. לאחר שפנינו לפרקליטות שוב, ושוב ביקשנו כי יינקטו כלל האמצעים האפשריים להסרת ההתבטאויות דלעיל מן האינטרנט, נענינו כי התכנים הוסרו בעקבות פנייתה של מחלקת הסייבר בפרקליטות לפייסבוק, למעט אחד, שבעניינו נשלחה לפייסבוק פנייה נוספת.

באשר לשאלת הסמכות להעמיד אדם שנמצא בחו"ל לדין בישראל בגין הסתה, יצוין כי במקרה שבו מפרסם ההתבטאות נמצא מחוץ לגבולות הארץ, פרסום דברים באינטרנט מקנה לבית משפט ישראלי סמכות לדון בנושא, שכן בית המשפט מתייחס לכך שמקצת העבירה אכן התקיימה בישראל, ועל כן מתייחס לעבירה כעבירת פנים. משכך, הימצאותו של מבצע עבירה מחוץ לישראל, וכמוה אף מיקום המחשבים, אינם מחסנים בהכרח את מבצע העבירה מפני הפללה בישראל.⁵⁴

● לא ניתן היה לאתר את דף הפייסבוק שההסתה התפרסמה בו או להתחקות אחר יוצריו ומפעיליו, בין אם משום שהדף נסגר ובין אם מטעם אחר.

דפי פייסבוק נסגרים לא פעם עקב פרסום תכנים מסיתים, ופייסבוק מסירה לעתים את התכנים הללו ואף את הדף עצמו, בין אם באופן יזום ובין אם לבקשת גורמי האכיפה.

מובן שיש אינטרס להסיר מן האינטרנט את התכנים המסיתים במהירות, אלא שיש לוודא כי רשויות אכיפת החוק מספיקות לחקור אותם בטרם יוסרו, שאחרת לא ניתן יהיה למצות את הדין עם המסיתים.

יתר על כן, לא פעם קורה כי תחת הדפים שנסגרים נפתחים דפים חלופיים בשם אחר, לעתים כמעט זהה לשם הדף שנסגר, ובהם תכנים מסיתים זהים לתכנים המסיתים שפורסמו בו – אך הפרקליטות אינה פועלת לחקור את הדפים החדשים. כדוגמה לכך ניתן להביא את דפי האתר "**עבודה עברית**", שבניגון פנינו ליועץ

---

54 חיים ויסמונסקי, "חקירה פלילית באינטרנט במגבלות הטרטוריה", הפרקליט נב 309, 320 (תשע"ג).

המשפטי לממשלה ולפרקליטות המדינה מאז חודש מאי 2014. המדובר בדפי פייסבוק ובאתר אינטרנט הקוראים להימנע מהעסקת עובדים שאינם יהודים ומצריכת שירותיהם של מי שמעסיקים עובדים שאינם יהודים. עמם ניתן למנות את דף הפייסבוק "**הרעיון היהודי - עבודה עברית**", את דף הפייסבוק "**תעסוקה עברית ציונית**" ואת אתר האינטרנט "**לוח עבודה עברית: עסקים, משרות ומחפשי עבודה - רק עבודה עברית!**", אשר שימש לוח מודעות דרושים לבתי עסק המעסיקים יהודים בלבד ולמחפשי עבודה יהודים בלבד.

בדף הפייסבוק "**הרעיון היהודי - עבודה עברית**" פורסמה למשל המודעה "אלוקים שונא זימה!!! אסור להזמין משלוחים הביתה על ידי ערבים בשום פנים ואופן!!! משום שבדרך הם משחיתים, גונבים, מנאפים ועוד... כל המזמין משלוח על ידי החשודים על בהמתן של ישראל אשם בכל מעשיהם גזל, חמס, זימה, ניאוף ועוד... ויתן על כך את הדין! אסור לבת ישראל להיכנס לחנות שעובד שם אפילו ערבי אחד!!!", ואילו מפעילי דף הפייסבוק "**תעסוקה עברית ציונית**" כתבו "יהודים יקרים, בעלי עסק נכבדים - בדף הזה ננסה לשכנע את הציבור למה לא כדאי להעסיק ערבים!", ופרסמו את הפוסטים הבאים: "בורגרים חדרה - לא חסר יהודים שיטגנו המבורגר... בואו נמנע את הפיגוע הבא!"; "לצערנו אנו נחשפים לסיפורים רבים בהם אנו רואים שהעסקת כאלו שאינם בני ברית גרמה לנזק רב לעתים ביטחוני (כגון פיגוע הטרקטור בירושלים שכולנו זוכרים)"; "ושוב אנחנו עדים לזה שלהעסיק ערבים פוגע ביהודים. אחד האחראים על המטען חבלה באוטובוס בבת-ים עבד במסעדה באזור".

במענה של הפרקליטות בנושא ממאי 2017 צוין כי פעולות חקירה שנעשו, לרבות פנייה לחברת פייסבוק, הובילו למבוי סתום ודרשו סיוע משפטי מהרשויות בארה"ב - אלא שלנוכח ההגנה הרחבה שמקנה החוקה האמריקאית לחופש הביטוי, ובהתבסס על מקרי עבר שבהם הבהירו הרשויות האמריקאיות כי סייג לחופש הביטוי ימצא רק במקום שהביטוי מהווה בו הסתה לאלימות קונקרטיה ומיידיה, סברה המחלקה הבינלאומית בפרקליטות המדינה כי ספק רב אם אכן יושיטו את הסיוע המבוקש, ומשכך, **אין מנוס אלא לסגור את התיק מחוסר ראיות.**

עוד ניתן לציין את דף הפייסבוק "**נלחמים בשקר הפלסטיני - העמוד**

הרשמי,⁵⁵ שבגיננו פנינו לפרקליטות ביום 12.11.17 וביקשנו כי תיפתח חקירה נגד מפעיליו בנין כמה פרסומים המסיתים לגזענות נגד ערבים, ובכללם

- פוסט מיום 16.10.17 ובו כתבה שעסקה בפגיעה מינית של עובד ערבי בצעירה הלוקה בנפשה במסגרת שבה הועסק, לצד הכיתוב "**מפסיקים להעסיק את האויב הערבי**".

- פוסט מיום 19.10.17 ובו כתבה שעסקה במנהל אולם אירועים שהותקף בידי עובדיו הערבים, לצד הכיתוב "**ממשיכים להעסיק את האויב הערבי ואח"כ בוכים**". התגובות לפוסט היו נגועות גם הן בהסתה לגזענות נגד הציבור הערבי. בין היתר נכתב שם כי אין להעסיק ערבים, וכן כי הם "עם בזוי", "מבינים כל דבר רק בכח", "כולם מחבלים" והם "האויב המסוכן ביותר".

- פוסט מיום 3.11.17 ובו סרטון המציג גבר מכה ילד, ולצדו הכיתוב "חינוך מבית מוסלמי טוב: אב מכה את בנו, שתלוי מרגליו אל תקרת החדר – כל שאר בני המשפחה, צופים מהצד [אחד מצלם] ומסייעים לאב, בזמן שהבן התלוי מתחנן אל אביו שירחם עליו. אם ככה הם מתנהגים לילדים שלהם... לבשר מבשרם... לא רוצה לחשוב מה היו עושים לנו, לו היו יכולים...".

הפוסט זכה לעשרות תגובות רוויות שנאה והסתה, ובכללן "לא פלא שהם גדלים להיות מפלצות מתוסכלות וצמאות דם", "ברברים איסלאמים צמאי דם", "עם רשע ואכזר" ועוד.

ביום 30.12.18 התקבל מענה הפרקליטות, ולפיו **לא ניתן היה להתחקות אחר יוצרי הדף ומפעיליו, ומשכך אין מנוס מלהחליט על סגירת התיק.**

יצוין שדף הפייסבוק "**נלחמים בשקר ה'פלטסיני' - העמוד הרשמי**" אכן אינו זמין עוד ברשת, אך דף זה כמעט לכל דבר ועניין, שאותם תכנים מפורסמים בו, פועל עד עצם היום הזה תחת השם הכמעט-זהה "**נלחמים בשקר ה'פלטסיני'**". למיטב ידיעתנו, הפרקליטות לא פעלה לחקירה של הדף החדש ושל הגורמים שמאחוריו, ותחת זאת בחרה לסגור את התיק.

מקרה אחר שבו נענינו כי משטרת ישראל לא הצליחה לאתר חשודים בפרסום

---

55 נכון למועד הפנייה היו לדף 46,481 עוקבים, והוא היה פתוח לציבור הרחב.

התכנים המסיתים הוא זה של דף הפייסבוק "רוצים מדינה יהודית" הרווי התבטאויות שגאה כלפי הציבור הערבי. ביום 6.10.15, לדוגמה, פורסם בו פוסט המשבח את רצח התינוק עלי דוואבשה. בין היתר נכתב בפוסט כי "לאחר ההצתה בדומא נשמעו הזדעזעויות מכל כיוון 'איך אפשר להרוג תינוק?' כל אותם מזדעזעים פיספסו את הנקודה. אנחנו במלחמה. במלחמה גם ילדי האוייב הם אוייב, לא מדובר פה בפושע או בחולה נפש אלא בעם שנלחם בנו ובמלחמה עם מול עם לא רק שאי אפשר לרחם עליהם אלא אסור לרחם עליהם כמו שנאמר 'כל המרחם על אזכרים סופו להתאכזר על רחמנים'".

ביום 3.12.15 נכתב באותו דף כי ההצתה והרצח בדומא היו בגדר מצווה, וכי מותר להרוג אף תינוקות ערבים: "אז הותר לפרסום שהפרשייה הסודית היא הצתת הבית בדומא, אמנם אנחנו לא יודעים מי עשה את זה וברור שלא העצורים עשו זאת. אבל וודאי שמדובר במצווה. לא רק שאנו נמצאים במלחמה מול הערבים ואין 'חפים מפשע' כאשר יש עם שנלחם בנו אסור לנו לחוס עליו. גם לא על התינוקות כי כשחושבים על זה כל מחבל היה פעם תינוק [...] מכיוון שאנו חוששים מאפליה בבית המשפט נדגיש שאין בפוסט זה קריאה חס ושלום לעבור על החוק".

לסיכום סעיף זה, הרושם המתקבל הוא שלא מושקעים די משאבים כדי לברר מי הגורמים העומדים מאחורי הדפים המסיתים.

● הגורם המסית פרסם הודעת הבהרה לדבריו המסיתים, ולפיה הדברים לא הובנו כראוי ולא היתה לו כל כוונה להסית.

דוגמה מובהקת למקרה כזה היא הרב שמואל אליהו, שכתב אישום בגין הסתה לגזענות הוגש נגדו בבית משפט השלום בנצרת ביום 1.2.06, בעקבות עתירה של המרכז.⁵⁶ הרב אליהו טען בין היתר כי הערבים כולם תומכי טרור, וקרא לא להשכיר דירות לערבים ולגרש את הסטודנטים הערבים ממכללת צפת.⁵⁷

---

56 בג"ץ 6702/05 המרכז לפלורליזם יהודי - התנועה ליהדות מתקדמת בישראל נ' היועץ המשפטי לממשלה.
57 ת.פ. 1337/06.

ואולם, ביום 18.6.2006 החליטה הפרקליטות לבקש מבית משפט השלום לבטל את כתב האישום – זאת, לאור הסתייגותו של הרב אליהו מן הדברים שפרסם ו"התנצלות בפני אלה שנפגעו מדבריו". כפי שיפורט בפרק "העמדה לדין של אנשי דת", התנצלות זו היתה מן השפה לחוץ, והרב אליהו ממשיך להסית לגזענות עד עצם היום הזה.⁵⁸

דוגמה אחרת היא התבטאותו הגזענית של **הרב הראשי הספרדי יצחק יוסף** מחודש מרץ 2016, אז טען כי "משאירים אותם [את הגויים] פה בארץ" כי אחרת "מי יהיו השמששים? מי יהיו כל העוזרים שלנו?".⁵⁹ הפרקליטות גרסה כי הרב יוסף הוציא הודעה ובה הבהיר את יחסו לציבור הלא-יהודי, והוסיפה כי יש לתת משקל להבהרות מעין אלו.⁶⁰

ליועץ המשפטי לממשלה מוקנה אמנם שיקול דעת נרחב בעניין העמדה לדין ובעניין הפסקת הליכים פליליים. עם זאת, לא ניתן להתעלם מהמסר החמור העולה מן ההחלטה לא להגיש כתב אישום בגין עבירות הסתה לגזענות ו/או לאלמות (ולחלופין, מן ההחלטה למשוך כתב אישום שהוגש בגין עבירות אלה) בהסתמך על הבהרה, הסתייגות או התנצלות מצד מפרסם ההסתה – מסר שלפיו מדובר

58 יצוין כי ביום 21.9.2020 ניתן פסק דין בעתירה שהגישו בספטמבר 2016 המרכז הרפורמי לדת ומדינה, האגודה לזכויות האזרח, המטה למאבק בגזענות ופורום תג מאיר נגד שרת המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה, בדרישה להעמיד את הרב אליהו לדין משמעתי בשל שורת התבטאויות המהוות הפרה של הדין המשמעתי שהוא כפוף לו, ובכלל זה שורה ארוכה של התבטאויות מסיתות (בג"ץ 7150/16). בית המשפט העליון החליט פה אחד כי ההימנעות מלהעמיד את הרב אליהו לדין משמעתי בגין התבטאויותיו הפוגעניות והמסיתות נגועה בחוסר סבירות קיצוני, והורה לשר המשפטים לעשות כן. משלא יושמו הוראות פסק הדין גם בחלוף למעלה משנה ממועד פסק הדין, הוגשה לבית המשפט העליון בקשה על פי פקודת בזיון בית המשפט, ובה התבקש בית המשפט לכוף את שר המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה למלא אחר הפסיקה בבג"ץ 7150/16. ביום 8.11.21 ניתן פסק דין שלפיו הבקשה התייתרה; זאת, לאור הודעת המדינה כי גובש כתב טענות משמעתי נגד הרב אליהו, אשר הועבר לעיונו תוך שניתנה לו שהות להשיב לנכתב בו. דא עקא, עד למועד כתיבת שורות אלה – כשבעה חודשים לאחר מועד פסק הדין בבקשת הביזיון – הרב אליהו טרם הועמד לדין משמעתי.

59 פירוט בנושא ניתן למצוא בהמשך הדו"ח, בפרק "העמדה לדין של אנשי דת".
60 עוד צוין כי לא מתקיים היסוד הנפשי של מטרה להסית, וכי האמירה חוסה תחת החרג של ציטוט מכתבי דת.

בעבירות שרשויות החוק אינן רואות בחומרה מיוחדת, ושניתן לבצע ואז לחמוק בקלות מלתת עליהן את הדין. הדברים מקבילים משנה חומרה לנוכח העובדה שמדובר בפרקטיקה נדירה, המופעלת כאשר מדובר בהסתה מצד מנהיגים ואנשי ציבור – אף שדווקא עליהם הטיל בית המשפט חובה מוגברת בכל הנוגע להסתה לגזענות והסתה לאלימות,⁶¹ וקבע כי יש לשקול מקרים כאלה בכובד ראש מיוחד, לרבות העמדה לדין והרשעה.⁶² לא למותר לציין כי "נתיב מילוט" זה מהעמדה לדין שימש עד כה רק במקרים של הסתה מצד אנשי דת יהודים.

נימוקים המתייחסים לעבירת ההסתה לאלימות – העדר אפשרות ממשית שההסתה תוביל למעשה אלימות

• התבטאות עמומה שלא ניתן לקבוע בבירור כי יש בה קריאה למעשה אלימות.

ביום 17.1.19 פורסם באינטרנט סרטון ובו מספר הרב שמואל אליהו על שיחה שקיים עם תלמידי ישיבת פרי הארץ שביישוב רחלים, שחמישה מהם נחשדו ברצח הפלסטיני עאישה א-רבי באמצעות אבנים שנזרקו על רכבה, ונגד אחד מהם אף הוגש כתב אישום.

"אמרתי לכל החברה האלה, אתם עכשיו נמצאים ביהודה ושומרון, מה קרה?" אמר הרב אליהו בסרטון. "מה מאשימים אתכם? זרקתם אבן. אתם יודעים כמה זריקות אבנים יש ביהודה ושומרון, שהצבא לא עושה כלום? **זרקת אבן, זה ניסיון לרצח, איזה ניסיון לרצח?**"

הרב אליהו סיפק גם דוגמאות של מנהיגים שנכלאו כדוגמה לכך ש"דווקא אם אכפת לך ואתה מוכן להיאסר על זה, אז יש לך סיכוי". הוא סיפר כי בתגובה לדברים אלה אמרו לו תלמידי הישיבה, "אז מה, כולם צריכים ללכת להיאסר? רק חמישה מאיתנו נאסרו". לדברי הרב אליהו, הוא השיב להם: "טוב לצדיק, טוב לשכנו". אם חבר שלך נאסר, זה מועיל. תשלם לו קצת, תקנה את הזכות". אמר וצחק.

---

61 פרשת מחאגינה, סעיף 6 לפסק דינה של השופטת ברון.
62 פרשת "תורת המלך", פסקאות 12-13 בפסק דינו של השופט ג'וראן.

המרכז פנה לפרקליטות בעניין הסרטון, וזו השיבה כי גם אם יש בו תמיכה בהפרת חוק ואף בישיבה בבית סוהר, המסר עמום ולא ניתן לקבוע כי הכוונה היא לעשיית מעשים אלימים, להבדיל ממאסר במסגרת מחאה. ככל שהמסר עמום יותר, טענה הפרקליטות, כך מצטמצמת האפשרות שאדם יבצע מעשה אלימות בעקבות שמיעת הדברים.

ואולם, הפרקליטות התעלמה מכך שיש בדבריו של הרב אליהו לכל הפחות דברי שבח למעשה אלימות, וכי האפשרות הממשית שדבריו יובילו למעשים נגזרת ממעמדו הרם ומן העובדה שקהל שומעיו הוא תלמידיו הצמאים למוצא פיו.

● **התבטאויות מסיתות הנבלעות במסר המרכזי של פרסום שאין בו משום חשד לעבירה.**

ביום 8.2.2018 פורסם באתר "הקול היהודי" – המרבה לפרסם תכנים גזעניים, ושעורכיו אף הורשעו בהסתה לגזענות ובהסתה לאלימות (ת.פ. 14-02-3053) – מאמר דעה מאת שריה ניצן, שכותרתו "מלחמת התרבויות". במאמר נכתבו, בין היתר, הדברים הבאים:

"הרי כל מטרת העם הערבי היושב בארצנו היא לגרש אותנו מארצנו, וכשאנו תוקעים עוד יתדות ומבססים את אחיזתנו בארץ – מטרתו נכשלה". "אנחנו דורשים פעולות תגמול כואבות כלפי האויב הערבי כחלק מהצעדים לקראת שליחתו למקום אחר ומימוש הקשר שלנו לכל הארץ מבלי אויב ומתנכר".
"בתורה זו כתוב בין השאר שאם נתעלם מהימצאות יושבי הארץ השוטמים אותנו וחפצים ברעתנו – אנו רק נסבול מהם, דבר שמתגשם יום-יום לנגד עינינו".
"הס מלהזכיר שצריך לגרש את האויבים, הס מלדבר על נקמה ופעולות תגמול באוכלוסייה המייצרת את אותם רוצחים, לא מעזים לומר שצריך לטפל בשרשי הבעיה".

המרכז פנה בעניין זה לפרקליטות, וטען כי מדובר בהסתה לאלימות, אך נענה כי ככל שיש במאמר אמירות מעוררות מחלוקת, הן נבלעות במסר המרכזי של המאמר (היחס בין התרבות המערבית לתרבות היהודית בהתמודדות עם אויב),

שאינ בו משום חשד לעבירה.⁶³

בכך הוסיפה הפרקליטות תנאי שאינו קיים בחוק, ולמעשה מרוקן אותו מתוכן: די להוסיף אמירות כלשהן על אמירה הקוראת לאלימות כדי למנוע העמדה לדין. על האפשרות הממשית שייעשה מעשה אלימות בעקבות הדברים ניתן ללמוד הן מתוכן המאמר והן מן האכסניה שבה פורסם: אתר "הקול היהודי", המפרסם תכנים מסיתים חדשות לבקרים, ואשר עורכיו הועמדו לדין בשל כך.

● התבטאות שניתן לפרשה בכמה אופנים, כך שמתעורר קושי לבסס קביעה כי הדברים מסיתים בהכרח לאלימות.

ביום 25.5.2016 פורסם בדף הפייסבוק "שמאלנים שממרמים אותי" פוסט המתייחס לפרסומים על אונס ישראלית בידי פלסטינים, ובסופו נכתב כך:⁶⁴ "אני החלטתי על שינוי גישה. ולא אני ממש לא הולך להרגיש גזען לגבי זה. אתם רוצים ל"ג בעומר אנחנו נעשה לכם ל"ג בעומר והגישה הזאת מתחילה היום ועכשיו! אנו מפה קוראים לממשלת ישראל לשחרר את יוסף חיים בן דוד שנאשם ברצח של המחבל מוחמד אבו חדיר אנחנו לא מכירים במעשה כמעשה טרוף! **במציאות שבה אנחנו חיים אין לאזרחים את האפשרות להפנות את גבם לשום מוסלמי שלא הוכיח עצמו בצבא הגנה לישראל. הקם להרגך השכם להרגו.. וכל עוד הם קמים בבוקר אז מבחינתי הם קמים להרגי."**

במענה של הפרקליטות לבקשתו של המרכז לפתוח בחקירה בגין הסתה לאלימות צוין כי "לאחר עיון בתוכן הפוסט ובהקשרו, ונוכח הזהירות כאשר אנו בוחנים עבירות ביטוי, סברנו כי ניתן לפרשו במספר אופנים, כך שמתעורר קושי לבסס קביעה כי הדברים מסיתים לאלימות". הפרקליטות לא הבהירה כיצד ניתן לפרש את הפוסט באופן שאין בו משום הסתה לאלימות.

---

63 ביחס להסתה לגזענות נכתב במענה כי המאמר אמנם כולל גם אמירות בעייתיות העשויות לעורר חשד למסר גזעני, אך אלה אינן המסר המרכזי בו, ומשכך קשה להוכיח את יסוד המטרה להסית לגזענות הדרוש לשם קיום עבירת ההסתה לגזענות.

64 בזמן הפרסום המקורי של הפוסט היו לדרך כ-1,500 עוקבים, והפוסט זכה ל-46 שיתופים.

נימוקים המתייחסים לעבירת ההסתה לגזענות - העדר הוכחה של מטרה להסית לגזענות

● ההתבטאות אינה נובעת מטעמים גזעניים, אלא מטעמים בטחוניים.

1. באוקטובר 2015, תנועת "דרך חיים" - בדרך למדינה יהודית" חילקה לעוברי אורח ולנהגים ברחובות ירושלים עלונים ומדבקות הקוראים להימנע מהעסקת עובדים ערבים:

כתבה בעניין הארגון פורסמה באתר האינטרנט "כיפה" כמה שבועות לאחר מכן, ביום 1.11.2015. כותרת היתה "ארגון 'דרך חיים' מציג: כך תפטר את העובד הערבי מבלי להסתכן בתביעה". לכתבה צורף תצלום עלון של "דרך חיים", המזמין מעסיקים לפנות לתא המשפטי של התנועה לקבלת סיוע משפטי כדי להפסיק את העסקתו של עובד ערבי. בכתבה צוין כי היוזמה פורסמה בלוחות מודעות ובקרב בתי עסק.

בעל עסק
יש לך עובד ערבי שאינך בטוח לגבי כוונותיו?
לצערנו, המציאות מוכיחה שיש סיבה לחשוש. זו לא גזענות. אפשר לעשות זאת באופן חוקי! אתה לא חייב להעסיק מישהו שמסכן אותך.

זקוק לסיוע משפטי בנושא?
פנה לתא המשפטי של תנועת דרך חיים

תנועת **דרך חיים**
מדרג למדעה יהודית

במענה של הפרקליטות לפניות המרכז, אשר ביקש להורות על פתיחה בחקירה פלילית בחשד לעבירת ההסתה לגזענות, נכתב כי אין מקום לפתיחה בחקירה פלילית שכן תוכן העלונים ותוכן הכתבה האמורה מקשים על הוכחת היסוד הנפשי בעבירת ההסתה לגזענות, וספק רב אם רכיב המטרה מתקיים: "**להבנתנו ההנמקה הברורה העולה מהעלונים עניינה בטעמים ביטחוניים, בדגש על העיתוי בו חולקו העלונים וכן במהלך תקופה מורכבת ומתוחה מבחינה ביטחונית**". המרכז ביקש לשקול את ההחלטה מחדש, אך הבקשה נדחתה. עמדה זו של הפרקליטות מעוררת קושי של ממש. האם הפרקליטות סבורה

כי בתקופת פיגועים לגיטימי לקרוא לא להעסיק ערבים שכן יש חשד שיבצעו פיגועים? לא יכול להיות ספק כי קריאה המשווה כל ערבי למחבל יש בה הסתה לגזענות.

זה המקום לציין כי בתקופות של מתיחות בטחונית חלה לעתים קרובות עלייה משמעותית במופעי הגזענות. על רקע הפיגועים הרצחניים שאירעו בישראל בחודשים מרץ-אפריל 2022, לדוגמה, פתחו ארגון להב"ה ובן ציון גופשטיין, העומד בראשו, בקמפיין ציבורי רחב היקף שכולו הסתה חמורה לגזענות נגד ערבים. כותרת הקמפיין היתה "מפטרים היום את המחבל של מחר", והוא קרא לפטר עובדים ערבים על רקע השתייכותם הלאומית גרידא. המסר היה ברור: כל ערבי הוא מחבל פוטנציאלי מעצם היותו ערבי, ומשכך אין להעסיקו.⁶⁵ מכאן ברור כי דווקא בתקופה כזו יש לעמוד על המשמר ולטפל בתקיפות בהסתה לגזענות. כך נאמר גם בפסק הדין שעסק בפסילתו של מיכאל בן ארי מלהתמודד כמועמד בבחירות לכנסת:

"הסבר נוסף שהעלה בן ארי לגבי חלק מההתבטאויות היה כי אלה נאמרו סמוך לאחר אירועי טרור ופיגועים נגד ישראלים. **הכאב, הכעס ואפילו יצר הנקם המתעוררים לעת כזו מובנים. עם זאת, חשוב לזכור כי הפחד ותחושת המאוימות הם מאז ומעולם הדלק המניע אידיאולוגיות גזעניות ועל כן יש להיזהר ולהישמר שלא לרתום תחושות קשות ומובנות המתעוררות בשעת מצוקה וכאב, ולנצלן על מנת לקדם אידיאולוגיות כאלה**".⁶⁶

---

65 אתר האינטרנט של ערוץ 7 פרסם כתבה בנושא ב-5.4.22: <https://www.inn.co.il/news/545976>. באותו חודש הגיש המרכז תלונה בגין הסתה לגזענות ושידול להפרת הוראות חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988, נגד כל הגורמים שמאחורי הקמפיין הבלתי חוקי של ארגון להב"ה, אך עד כה טרם התקבל מענה בעניין אופן הטיפול בה.
66 ע"ב 19/1866, פסקה 44 לפסק דינה של הנשיאה חיות.

2. הרב איתמר בן גל נרצח סמוך לאריאל ב-5.2.2018, בידי מחבל תושב יפו. בתגובה לכך פרסם ח"כ בצלאל סמוטריץ' את הדברים הבאים בחשבון הטוויטר שלו:⁶⁷

"אני קורא לשר הביטחון @AvigdorLieberman להורות לצה"ל לאסור לחלוטין תנועת ערבים בצירים בהם נעים ישראלים. כל יהודי שנרצח זה עולם ומלואו וכדי למנוע ולו רצח אחד נוסף בלבד צודק ומוסרי למנוע תנועה של האויב בכל המרחב. **אין ערבים אין פיגועים.** נקודה.

"דם יהודי אינו הפקר! הדרך הטקטית היחידה למנוע פיגועים כאלה היא **לסגור הרמטית את הכבישים לתנועת פלש', רכוב ורגלי. סטריליזציה מוחלטת של מרחבי החיים והתנועה הישראלית. כל עוד יש טרור שהערבים יסעו בדרכי עפר וכבישים פנימיים. החיים שלנו קודמים לאיכות החיים שלהם.** הכי צודק והכי מוסרי.

"ברמה האסטרטגית דעתי ידועה: רק גדיעת התקווה הערבית תגדע את הטרור. ברמה הטקטית **סגירת צירים והפרדת אוכלוסיה מוחלטת.** מי שזה נשמע לו לא טוב שיסתכל בתמונות של האלמנות והיתומים ויזכר במאמר חז"ל 'כל המרחם על אכזרים סופו להתאכזר לרחמנים.'"

המרכז ביקש שתיתפתח חקירה פלילית נגד ח"כ סמוטריץ' בחשד לעבירת ההסתה לגזענות, אך במענה מהמשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) נכתב כי לאחר בדיקת הדברים והקשרם, הוחלט כי אין מקום לפתוח בחקירה פלילית בעניין ההתבטאות, שכן היא לא פורסמה "מתוך מטרה להסית לגזענות". לנוכח ההקשר הבטחוני של הפרסום, בסמוך לפיגוע – נכתב במענה – ניתן לטעון שאין

67 קישוריות לדברי ח"כ סמוטריץ' כפי שפורסמו בחשבון הטוויטר שלו:
<https://twitter.com/bezalelsm/status/960590446077665282>
<https://twitter.com/bezalelsm/status/960589257915150336>

בו משום קביעה שלפיה כל הערבים הם מפגעים, אלא רק הבעת עמדה מצד ח"כ סמוטריץ', הסבור כי בהקשר הבטחוני של זמן כתיבת הדברים, הפרדה בין ערבים ליהודים תמנע מערבים המעוניינים לבצע פיגוע להצליח בכך. עוד צוין במענה כי העובדה שח"כ סמוטריץ' קורא להפרדה אך בכבישי איו"ש מעידה על ההקשר הבטחוני של קריאתו להפרדה בין ערבים ליהודים.

ואולם, אם נשתמש בעצם קיומו של הקשר בטחוני בזמן פרסומה של התבטאות מסתה כדי לקבוע כי רכיב המטרה להסית לגזענות אינו מתקיים, נמצא כי אנו מרוקנים מתוכן את עבירת ההסתה לגזענות. גם כאשר התותחים רועמים, אין פירוש הדבר כי ניתן להתיר את הרסן. התבטאות מכלילה הקובעת כי כל הערבים הם מפגעים פוטנציאליים יש בה משום גזענות מובהקת, והעובדה שפורסמה בתקופה של מתיחות בטחונית אינה מעלה ואינה מורידה. אם נקבל את גישת הפרקליטות, ונכח העובדה שמזה עשרות שנים אנו חיים בתקופה של מתיחות בטחונית, יוצא שנבחרי ציבור לעולם לא יועמדו לדין בשל התבטאויות גזעניות – דבר העומד בסתירה ברורה אף להוראות חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, תשי"א-1951, אשר מתח קו אדום בכל הנוגע להתבטאויות גזעניות שאינן חוסות תחת תפקידו של חבר הכנסת.

● האמירות הגזעניות אינן מכלילות.

הרב שמואל אליהו, רב העיר צפת, מרבה כאמור להשמיע התבטאויות העולות כדי הסתה לגזענות. כפי שתואר קודם לכן ("מקרים שבהם הוחלט לא להעמיד לדין בעבירות של הסתה לגזענות ו/או לאלמות"), כתב אישום שהוגש נגדו בעבר בוטל לאחר שהצהיר כי הוא מסתייג מאמירותיו המסיתות ומתנצל עליהן. כתב האישום לא חודש אף שמאז הרב אליהו לא עמד בהתחייבותו להימנע מלהסית, וממשיך להשמיע בעקביות אמירות גזעניות נגד הציבור הערבי. ב-8.12.17, לדוגמה, התבטא הרב אליהו כדלהלן בתוכנית הרדיו "בחצי היום" ברשת ב':

"35 אלף ערבים עוזבים את הארץ כל שנה, מחפשים חיים יותר טובים באירופה, כנראה שזה סוג של פתרון [...] טוב להם טוב לנו. במקום לריב פה שילכו לאירופה. האירופאים אוהבים אותם, לנו הם מפריעים. הם מאיימים [...] אם בן אדם חותר תחת מדינה, מזלזל בחוקיה, מזלזל בחוקי הנהיגה, בחוקי הבנייה, בחוקי הרכוש, אני לא חושב שהוא יכול להיות אורח מכובד [...] אני מדבר על חברה עבריינית, על חברה שמעודדת עבריינות [...] אני לא אומר את זה על כולם, אבל יש מה שנקרא חברה שלא מעודדת שמירת חוק. אם אתה מסתובב בגליל ואתה מסתכל על כל הכפרים הערביים, אתה רואה שבונים ללא חוק, שנוהגים ללא חוק, שגם מדברים ללא חוק. זה דבר שלא מקובל. ודאי שלא כולם, אבל החברה הזאת צריכה ללמוד לא להחזיק נשק בבית, לא לירות בחתונות, לנהוג כמו שצריך, לבנות כמו שצריך, אז יכבדו אותם".

במענה לתלונה של המרכז בנושא הודיעה הפרקליטות כי דברי הרב אינם מקיימים את יסודות עבירת ההסתה לגזענות, שכן הרב ציין כמה פעמים כי הוא אינו מכליל בדבריו את כל מי שמוצאו ערבי, וכי ההתנהגויות השליליות שפירט אינן מאפיינות את החברה הערבית כולה. כדי לנמק מדוע אין לפתוח בחקירה פלילית נגד הרב הוסיפה הפרקליטות וציינה את דבריו שלפיהם ערבי המקיים את חוקי המדינה ואינו פועל נגדה הוא "אורח מכובד". עוד צוין במענה כי הדברים שמהם ניתן להבין כי הרב אליהו מעודד הגירה של אזרחים ערבים לאירופה אינם חוצים את רף ההסתה לגזענות, שכן אמר בין היתר כי "מי שרוצה לחיות פה בטוב – אהלן וסהלן, ומי שרוצה לאיים שילך לאירופה".

כמה חודשים לאחר מכן, בשיעור השבועי שערך הרב אליהו ב-8.8.18, הוא התבטא בין היתר נגד השכרת בתים לערבים:

"פעם שאלו אותי למה אני אומר שאסור להשכיר דירה לערבים ביישוב יהודי, הרי יש מתירים בעניין זה. שאלתי אותם האם הם היו רוצים לגור בסמיכות לערבי, והשיבו שלא, הם חוששים שמא הערבי יסחף כמו אחרים למאבק הערבי ויסכן את חייהם. אמרתי להם שאם הם משכירים את הבית לערבי, אפילו לזמן קצר, הם עוברים על 'ואהבת לרעך כמוך' ועל 'ועשית הישר והטוב'. זה בדיוק מה שהלל אומר לנוכרי שבא להתגייר: 'מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך'".⁶⁸

במענה לפנייתנו השיבה הפרקליטות כי דברי הרב אינם מגיעים כדי הסתה לגזענות משום שהם מתייחסים לחששותיו של מי שלכאורה הפנה אליו את השאלה, "שמא הערבי יסחף כמו אחרים למאבק הערבי ויסכן את חייהם", משום שאינם קובעים כי הנחת המוצא של השואל היא נכונה ומשום שהרב אינו טוען שכל הציבור הערבי מתנהל באופן מסכן חיים, אלא מפנה לעקרונות דתיים המצביעים על הצורך להתחשב בשכנים ובחששותיהם. משכך, נטען, ספק אם הרכיב התוכני ורכיב המטרה מתקיימים.

מדובר בעמדה מיתממת, המתעלמת ממכלול התבטאויותיו הגזעניות של אליהו – מכלול עשיר וחמור, שניתן להסיק ממנו מטרה להסית לגזענות. אם פעם אחר פעם חוזר הרב אליהו על אמירות המייחסות לציבור הערבי תכונות שליליות, הוספת משפט כגון "ודאי שלא כולם" אין בה כדי לשלול את היסוד הנפשי של מטרה להסית לגזענות.

בהקשר זה ראוי להזכיר את פסק דינו של בית המשפט העליון בעניין פסילת מועמדותו של מיכאל בן ארי לכנסת ה-21 על רקע הסתה לגזענות. את טענת בן ארי כי הוא אינו גזען וכי כאשר התייחס לכלל הערבים כאל "אויבים" כיוון אך

68 קישורית לפרסום הכלל סרטון שבו נשמעים ביהור דברי הרב אליהו: http://www.hakolhayehudi.co.il/item/פרשת_שבוע/למה_שלא_נגמול_חסדים_גם_לפנים_משורת_הדין

ורק לאותה קבוצת אוכלוסייה מוגדרת שהיא "אויבת" ועמה נמנה כל מי שאינו נאמן למדינה, דחה בית המשפט העליון את טענתו זו בשתי ידיים, וקבע כי **מעשיו והתבטאויותיו של בן ארי מנוגדים לה בעליל**. הסבריו של בן ארי אינם משכנעים, קבע בית המשפט, ומחווירים אל מול עוצמת ההתבטאויות הגזעניות שהשמיע שוב ושוב בקולו, בין היתר בעצרות שבהן השתתף וברשתות החברתיות, וכי נסיונו לספק לדבריו פרשנות-שבדיעבד אינו משכנע, שהרי פרשנותו זו אינה מתיישבת עם המשמעות וההקשר הטבעיים של דבריו. ואכן, כפי שנעשה בעניינו של בן ארי, גם בעניינו של הרב אליהו היתה בחינת התבטאויותיו שצוטטו לעיל אמורה להתבצע על רקע כלל התבטאויותיו המסיתות, החוזרות ונשנות מזה שנים – ולהוביל להכרעה שלפיה מדובר בהסתה לגזענות.

● **ההתבטאות היא בגדר הבעת עמדה וביקורת פוליטית לגיטימית.**

במאמר דעה מאת צבי פישמן, שפורסם באתר האינטרנט של ערוץ 7, נכתב בין היתר כך:⁶⁹

"לדעתי **אין כל הצדקה לערבי להסתובב בחופשיות בכל קהילה יהודית בישראל** [...] הסופרמרקט היה מלא בקונים ערבים, והעמיס את עגלות הקניות שלהם עד הסוף. הקופאים היו כולם ערבים. כאילו הערבים הם מלכי הארץ והיהודים הם הפולשים. זה לא היה רמאללה, אלא בסופרמרקט בגוש עציון, קהילה של אלפי יהודים. **אם ימנעו מהערבים להגיע לאזור, ארי פולד יכול היה להיות בין החיים** [...] **כך צריך גם על הכבישים המובילים לכל הקהילות היהודיות בישראל** – שלטים גדולים עם אותיות אדומות נועזות שאוסרות על כניסת ערבים לאזור [...]"

---

69 קישורית למאמר כפי שפורסם באתר ערוץ 7:

<https://www.inn.co.il/Generic/Generic/SendPrint?print=1&type=1&item=18134>

"...התורה הקדושה אומרת לנו על ישמעאל שהוא 'פרא אדם'. ידוע שהתורה שלנו נצחית, ואם כתוב שישמעאל פרא אדם, הרי שיישאר פרא אדם לעולמי עולמים [...] גם אם הוא רופא או פרופסור, הוא יישאר, במהותו, פרא האדם [...] מי יודע מה מסוגל פרא האדם הזה לעשות נגד היהודים בעתיד?".

במענה לתלונת המרכז בעניין השיבה המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) כי המאמר אכן כולל אמירות מקוממות ומכלילות ביחס לציבור הערבי, שטוב היה אילו לא היו נשמעות כלל, אך **ספק אם רכיב המטרה מתקיים במקרה זה, שכן נראה כי מטרתו המרכזית של המפרסם היתה להביע עמדה בנושא פוליטי-בטחוני מובהק, ולא להסית לגזענות**. עוד צוין במענה כי **ספק אם ההליך הפלילי הינו הכלי המתאים להתמודדות עם התבטאויות שנאמרות בהקשר פוליטי-בטחוני**, יום לאחר לאחר פיגוע רצחני. עוד נטען שם כי **תוכן המאמר לא זכה לתהודה משמעותית**, ומשכך אף האינטרס הציבורי בפתיחה בחקירה פלילית אינו רב, ולכן הוחלט לא לפתוח בה.

לטעמנו, אמירות כגון אלה שצוטטו לעיל חורגות מגדר ביקורת לגיטימית גם כאשר הן נאמרות סמוך לפיגוע רצחני, ומן הראוי להבהיר כי מדובר באמירות מסיתות בלתי לגיטימיות.

דוגמה נוספת היא זו של איילת לאש, דמות מוכרת שאלפים עוקבים אחריה בטוויטר ובפייסבוק, ומרבה לפרסם התבטאויות אשר לטעמנו עולות כדי הסתה לגזענות. להלן כמה דוגמאות להתבטאויותיה של לאש:

"שמאלנים שכותבים 'ערבים לא באים לשנות את צביון השכונה' – בגדול אתם צודקים. **פריצות לדירות, גניבות רכבים ועברות רכוש, הטרדות מיניות, אונס, שריקות ועצירות בחריקות ליד כל בחורה שעוברת, מואזין בפול ווליום ב4 בבוקר, זיקוקים**

ו'קליעים תועים' לתוך בתי השכנים זה דו קיום סביר לחלוטין".⁷⁰

ב-19.3.2018 פורסם בדף הפייסבוק של לאש פוסט ובו נכתב בין היתר כך:

"כל השטח בווער, דם יהודי מבעבע ברחוב, כל יהודה ושומרון מוצפת באויב הערבי שמתכנן עכשיו בבית את הרצח הבא שיקרה בשעות הקרובות/הימים הקרובים, וכמויות מכוחות הביטחון עסוקים בללכת על הראש של היהודים. מה מחפשים ביצהר? ממה הם מודאגים? שאיזה יהודי יבין שאף אחד לא מגן עליו פה במדינה הזאת וכוחות הביטחון לא מבצעים שום הרתעה או גובים איזשהו מחיר מהאויב הערבי, וייקח את החוק לידיים?! תתביישו לכם".

בפוסט אחר, שפורסם בדף הפייסבוק של לאש ב-6.3.2018, נכתב בין היתר כך:

"פה, הערבים מצהירים כוונות בבירור, פועלים נגד המדינה, מפגעים בה בגלוי, מגלים בגידה במדינה ונאמנות לגופי טרור, ובכל זאת- מקבלים תקציבים, מקבלים הכל ואפילו יותר".

<https://twitter.com/ayeletlash9/status/1040587610379497472> 70

ביום 26.5.19 השיבה המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) כי הדברים אינם מצדיקים פתיחה בחקירה פלילית. לשיטתה, כמה מהפרסומים אמנם כוללים מסרים מכלילים ביחס לאוכלוסייה הערבית, אך בחינה של מכלול הפרסומים בהקשרם המלא מעלה כי הם נעשו **במטרה להביע ביקורת פוליטית, להבדיל ממטרה להסית לגזענות**, כדרישת סעיף העבירה.

ערר שהגיש המרכז בעניין נדחה, בטענה שעיקר הפרסומים הוא ביקורת על התנהלות הממשלה והבעת דעה ביחס לאירועים ציבוריים מובהקים, וכי הם מתייחסים לאויב הערבי או לטרור האסלאמי, ולא לכלל הציבור הערבי, ולכן אין בהם משום הסתה כלפי הציבור הערבי. עוד צוין כי התבטאויות אחרות של לאש הן אמנם בגדר אמירות מכלילות כלפי האוכלוסייה הערבית באופן המקשה לראות בהן ביקורת פוליטית, אך היות והן אינן קיצוניות בחומרתן, הן אינן מצדיקות פתיחה בחקירה.⁷¹

עמדה זו של הפרקליטות אינה עולה בקנה אחד עם ההתבטאויות החוזרות ונשנות של לאש, שמתייחסת לכלל הציבור הערבי כאל אויב פעם אחר פעם, ומייחסת לערבים תכונות שליליות. התבטאויות אלה עברו מזמן את הגבול של ביקורת פוליטית לגיטימית, ויש בהן משום הסתה ברורה. כפי שצינו בפניות לפרקליטות, היסוד הנפשי של **מטרה להסית לגזענות** בהחלט מתקיים באמירותיה של לאש – אשר יש לה אלפי עוקבים בדף הפייסבוק (17,173) ובחשבון הטוויטר (12,000) – כפי שעולה ממכלול התבטאויותיה המסיתות בצורה ברורה ומפורשת.

● מדובר בפרסום בעל טקסט עמום ותוכן בלתי מפורש.

ב-20.7.2017 פרסם הרב אריאל לוי – רב בכולל מערת המכפלה בחברון – מאמר תחת הכותרת "והורשתם" באתר האינטרנט של ערוץ 7. המאמר עסק

---

71 יצוין כי ההחלטה בערר התקבלה רק בחלוף 18 חודשים ממועד הגשתו, וזאת על רקע תלונה שהגיש המרכז לנציב תלונות הציבור על מייצגי המדינה בערכאות בגין השיהוי הרב בטיפול בפניות המרכז לפרקליטות בעניינה של לאש. בהחלטת הנציב נקבע כי מברור תלונת המרכז "נצטיירה תמונה מכבידה של טיפול הפרקליטות בערר שיש בו כדי לנטוע חשש להתמוססות זכות ערר הקבועה עלי חוק", וכי מדובר במצב דברים שאין להשלים עמו.

בפרשנות לפסוק נ"ג מספר במדבר ל"ג, "והורשתם את הארץ וישבתם בה", ונכתבו בו בין היתר הדברים שלהלן:

"לא להתחנף לחלאות האדם, לא לשים להם מגנומטרים או גלאי מתכות, לא לכער את ארצנו בבטונדות שמקרינות חולשה או ברכבים ממוגנים, אלא פשוט להעמיס את האויבים על משאיות ואוטובוסים ולהעיף אותם מארצנו הקדושה שילכו לכל הרוחות [...]"
"וידוע שכאשר שאלו את רפול ז"ל מה נעשה עם הערבים הטובים, ענה להם: הם ישבו מקדימה".

במענה הפרקליטות נכתב כי המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) הורתה על פתיחה בחקירה פלילית וכי התיק הועבר לפרקליטות מחוז ירושלים, אשר המליצה על סגירת התיק – והמלצתה התקבלה בין היתר לנוכח **עמימות הטקסט והתוכן הבלתי מפורש שבו**, וכן **לנוכח גרסתו של החשוד במשטרה**, שיחדיו מגבשות **ספק ביחס להתקיימות יסוד "המטרה להסית"**. עוד צוין כי להודעה שנשלחה ללוי על סגירת התיק צורף **מכתב אזהרה**. לא ברור כיצד משפט שיש בו הסתה כה מובהקת מוגדר בידי הפרקליטות כעמום.

● **קשה להוכיח את ה"מטרה להסית" ואת היסוד הגזעני.**

רטוריקה המתנגדת ל"התבוללות" משמשת לעתים קרובות מסווה להתבטאויות גזעניות בוטות וחמורות; הפרקליטות נוטה להמעיט בחומרתן של התבטאויות מסיתות שנאמרות בהקשר זה, ולסבור שאין בהן די כדי לבסס את רכיב ה"מטרה להסית".

ב-11.6.18, לדוגמה, פנינו לפרקליטות ביחס לפרסום באתר האינטרנט של ארגון **יד לאחים**, הדוגל במשנה גזענית וגורס כי גברים ערבים מפתים את בנות ישראל, חוטפים אותן אל בתיהם והופכים אותן לנשותיהם או לשפחותיהם. במסגרת קידומה

והפצתה של משנה זו, הארגון עוסק באופן עקבי בהסתה לגזענות נגד הציבור הערבי בישראל. פנייתנו לפרקליטות התייחסה להרצאה שהופיעה באתר הארגון: המרצה, ד"ר מרדכי קידר, נשא אותה בפני נשות המחלקה להצלה מטמיעה והתבוללות של הארגון, תחת הכותרת "**הבנה של התרבות והמנטליות הערבית בהקשר של זוגות מעורבים**". בהרצאה נאמר כי המניע הראשון של בחור ערבי בהיכנסו לקשר עם בחורה יהודייה הוא **רצון לנקמה לאומנית**, וכי "גם אם זה לא נעשה בצורה מכוונת בחלק מן המקרים, זה נמצא איפשהו בתת-מודע. הם יודעים שלגעת בדבר הכי חשוב לנו – הכבוד של בנותינו – ישפיל אותנו ויפגע בנו. נוסף לזאת, בחלק מן המקרים עצם היכולת לצאת עם בחורה יהודייה נחשב להישג חברתי". עוד נאמר בהרצאה כי "המנטליות הערבית הואה בבנות יהודיות סוג ב' ושום דבר לא ישנה זאת", וכי בעולם הערבי האישה היא רכוש הבעל, שתכליתה לשרת אותו ולעשות כל מה שירצה ("היא ממש משרתת. לכן כשהם נתקלים במנטליות שונה, הם מפעילים אלימות. לכן גם אין כל סיכוי לקשרים שכאלו").

במענה לפניית המרכז השיבה הפרקליטות כי אף שכמה מדבריו של ד"ר קידר מעוררים אי-נוחות, **אין בהם די כדי לבסס את רכיב "המטרה להסית" במידה הנדרשת לפתיחה בחקירה פלילית, וספק אם ניתן להוכיח את יסוד הגזענות בכמה מהם**. כל זאת, בלי לפרט מדוע לא הוכחה מטרה להסית ומדוע אין מדובר בהתבטאות גזענית – נימוקים אשר נחיצותם מתחדדת הן לנוכח נושא ההרצאה, הן לנוכח ההתבטאויות הקשות שהוצגו במסגרתה נגד גברים ערבים באשר הם, אך ורק על רקע מוצאם האתני-לאומי, והן לנוכח אופיו של הארגון שבמסגרתו הועברה ההרצאה.

● **ההסתה אינה מכוונת לציבור בעל "מוצא לאומי-אתני" משותף כנדרש בחוק.**

מיכאל בן ארי, שהיה מראשי מפלגת עוצמה יהודית, מרבה בהתבטאויות גזעניות חמורות ובוטות. כאמור, במרץ 2019 הוא נפסל מהתמודדות בבחירות לכנסת ה-21 בעילה של הסתה לגזענות; בית המשפט קבע כי "בן ארי מלבה באופן

שיטתי יצרים של שנאה כלפי הציבור הערבי בכללותו, תוך ביזוי מתמשך של ציבור זה. מדובר בראיות משמעותיות הכוללות התבטאויות משפילות וקיצוניות בחומרן [...] אין מדובר ב'פליטת פה' בעידנא דריתחא אלא בסדרה רצופה ועקבית של אמירות המבטאות שנאה ובוז כלפי האוכלוסייה הערבית בכללותה, כמי שלכאורה מבינה רק אלימות, כמי שלא ניתן לחיות עמה בדו קיום ולכן יש לגרשה, וכמי שמקבלת זכויות סוציאליות שונות 'על חשבוננו'⁷².

בחודש יוני 2020, לאחר שפניות רבות של המרכז בנושא לא הובילו להעמדתו של בן ארי לדין בשל הסתה לגזענות, הגיש המרכז עתירה⁷³ ובה התבקש בית המשפט להוציא צו על תנאי שיופנה אל היועץ המשפטי לממשלה ואל פרקליטות המדינה, ויורה להם להתייצב וליתן טעם מדוע לא יועמד בן ארי לדין בעבירות של הסתה לגזענות והסתה לאלימות בגין התבטאויותיו המפורסות בעתירה. בתגובת המדינה לעתירה צוין כי באוגוסט 2020 הוחלט לפתוח נגד בן ארי בחקירה פלילית בחשד לביצוע עבירות של הסתה לגזענות והסתה לאלימות, כי הוא נחקר במשטרה באזהרה, וכי החלטה בדבר העמדתו לדין תתקבל בהתאם לממצאי החקירה. ואולם, עד זמן כתיבת הדברים טרם הוגש כתב אישום נגד בן ארי.

בכמה מן המקרים שבהם פניותינו בעניינו של בן ארי אכן זכו למענה, נענינו כי אין עילה לפתוח בחקירה פלילית נגדו. כך היה בפנייה שעסקה בדבריו של בן ארי בסרטון שפורסם ב-7.7.2018 בדף הפייסבוק "עוצמה יהודית עם מיכאל בן ארי", שכללו בין היתר את ההתבטאות הבאה:

"אתם יודעים שהבדואים מתחתנים עם הערביות מעזה, מחברון, כל אלה באות לפה. הן מקבלות ביטוח לאומי, הן מקבלות לידה בבית חולים על חשבוננו, הילדים שלהן אחר כך מקבלים פה כל טוב

---

72 ע"ב 1866/19.

73 בג"ץ 3699/20.

על חשבוננו. הם אפילו משרתים בצבא! הבדואים האויבים האלה משרתים בצבא, אני חוזר על מה שאני אומר – הבדואים האויבים משרתים בצבא! מפתים אותם בכסף. אני יודע ממקור ראשון, ממי שששרת איתם – לא סומכים עליהם לרגע. יש איזה אנג'דה: אם הם ישרתו בצבא הם יהיו נאמנים לנו. לא, הם לא נאמנים לנו!"⁷⁴

בציוץ שפורסם בחשבון הטוויטר של בן ארי ביום 31.7.2018 נכתב כך:

"השרות של הבדואים בצהל, שקר מוסכם. אף אחד לא סומך עליהם, עושים הכל כדי שלא יקחו נשק הביתה. מקבלים שכר פי כמה מחיילי צהל יהודים, מענקים בלי חשבון, ומקללים ואלימים כלפי חיילינו. אלו עובדות, שלא אוהבים להודות בהם. אז אם לא יבואו לשרת, זה עוד רווח של חוק הלאום".⁷⁵

בתשובה לפניית המרכז השיבה הפרקליטות כי אין מקום לפתוח בחקירה פלילית, שכן **קיים קושי לקבוע כי בדואים מהווים "מוצא לאומי-אתני" כנדרש בחוק לשם הגדרת פרסומים נגד קבוצה מסוימת כגזעניים, וקושי זה מקרין על שאלת היסוד הנפשי של מטרה להסית לגזענות. עוד צוין כי העובדה שמדובר בשתי התבטאויות בלבד השפיעה גם היא על ההחלטה שלא לפתוח בחקירה.**

הואיל ובחוות הדעת שהגיש היועץ המשפטי לממשלה במסגרת ההליך בע"ב 1866/19 הוצגה ההתבטאות דלעיל כאחת ההתבטאויות שהובילו את היועץ לקבוע כי בן ארי מנוע מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-21 בנין הסתה לגזענות,⁷⁶

74 קישורית לסרטון:

<https://www.facebook.com/MichaelsonSonLion/videos/2060172800723647>

75 קישורית לציוץ:

<https://twitter.com/drmichaelbenari/status/1024326968723099648>

76 יצוין כי בן ארי אמר כי הוא מתנצל על הדברים "בפני אותם חיילים נאמנים שעלולים היו להיפגע", והבהיר כי כוונתו "באופן חד משמעי הייתה אך ורק לאותם בנים לנשים שהגיעו משטחי הרשות הפלסטינית ומעזה", וכי הוא אינו חושב "שכל האוכלוסיה הבדואית אינה נאמנה" (סעיפים

תמוה מאוד לגלות כי הפרקליטות שוללת העמדה לדין בגין אותה התבטאות ממש. יתרה מזאת, המושג "אתניות" פירושו קהילה של אנשים בעלי מוצא, היסטוריה, דת, שפה או תרבות הומוגנית משותפת החיים ופועלים יחדיו.⁷⁷ אין ספק שהבדואים משתייכים לקבוצה בעלת מובחנות אתנית בהתאם לפרמטרים הללו: קבוצה הרואה עצמה חלק מהאומה הערבית וניחנת במאפיינים תרבותיים ייחודיים. גם בחינה של תכלית החוק ושל עבירת ההסתה לגזענות הקבועה בו מעלה כי יש לראות בבדואים קבוצה אתנית מובחנת כנדרש בחוק לשם הגדרת פרסומים נגדה כגזעניים. כפי שקבע בית המשפט,

"אכן, בקביעת היקפו של המושג 'גזענות' חלילה לנו מלדבוק בהגדרות טכניות, מדעיות או פסוודו-מדעיות, בדבר מוצאיו השונים של המין האנושי. 'גזענות' שוב אינה רק הדבקות בתורת הגזע (racialism) הידועה לשמצה. 'גזענות' היא כל שנאת חינם של הזר בשל היותו זר, על רקע שונות גזעית או לאומית-אתנית. שנאה זו מהווה חולי חברתי שימיו כימי עולם. שנאה זו מכוון החוק לבער מתוכנו, ולמושג 'גזענות' יש ליתן אותה משמעות שתהלום את תכליתו של החוק. יושם אל לב שהחוק אינו מכוון להגן רק על מיעוטים. הוא מיועד להגן על כל אדם ועל כל קיבוץ אנושי".⁷⁸

33-32 לתצהיר שהוגש מטעם בן ארי במסגרת ע"ב 1866/19). בדיון בפני בית המשפט העליון אף הדגיש בן ארי כי "אם נשמע כאילו אני נגד בדואים זה חלילה וחס. אם יש נאמנות יש נאמנות אני מכבד ומוקיר את זה" (ע"ב 1866/19 פרוטוקול הדיון בעמ' 29, שורות 16-17). ואולם, בפסק דינה ציינה נשיאת העליון כך: "עיינתי בטיעונו ובהסבריו של בן ארי ואינני סבורה כי יש בהם כדי לשנות מן המסקנה שאליה הגעתי. בן ארי שב אמנם ושוזר בדבריו את האמירה כי הוא אינו גזען, אך למרבה הצער מעשיו והתבטאויותיו, שאת עיקריהם פירטתי לעיל, עומדים בניגוד קוטבי לאמירה זו" (ע"ב 1866/19 פסקה 44 לפסק הדין של הנשיאה חיות).

<https://people.socsci.tau.ac.il/mu/yshenhav/files/2013/07/%D7%A9%D7%A0%D7%94%D7%91-%D7%90%D7%AA%D7%A0%D7%99%D7%95%D7%AA.pdf>

78 פרשת אלבה, בע' 256-257.

סיכום הנימוקים לאי העמדה לדין

הנימוקים שהוצגו לעיל לגבי אי-העמדה לדין מציינים תמונה עגומה ביותר בכל הנוגע לאכיפת עבירות ההסתה לגזענות ולאלימות. הפרקליטות נותנת פרשנות מצרה מאוד לעבירות ההסתה, וזאת באופן שבפועל כמעט מרוקן אותן מתוכן. נזכיר כי בית המשפט העליון הדגיש את הצורך להיאבק בתופעת ההסתה לגזענות ללא פשרות, הואיל והיא מנוגדת לחלוטין לערכי היסוד שעליהם הוקמה המדינה. "המסד הערכי של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית מורה אותנו לפעול בנחישות וללא פשרות למיגור הגזענות מתוכנו", קבע בית המשפט בהקשר זה, והדגיש כי "שיח גזעני בייחוד אם הוא שיטתי, משמעותי ונמשך, גורם לחולי החברתי הזה לחלחל, להכות שורשים ולהתפשט. על כן נדרש מסר חד-משמעי וברור, לפיו שיח גזעני מסית אינו לגיטימי".⁷⁹

למרבה הצער, מהדוגמאות המפורטות לעיל, נראה כי הרטוריקה שנוקט בית המשפט אינה באה לידי ביטוי כלל ועיקר במדיניותן של רשויות אכיפת החוק בפועל.

---

79 דברי הנשיאה בע"ב 1866/19, פסקה 25, 31 לפסק דינה של הנשיאה.

החריג בחוק של ציטוט מכתבי דת

המדיניות המצמצמת של פתיחה בחקירה והעמדה לדין בעבירות הסתה מיושמת ביתר שאת כאשר מדובר בהתבטאויות מסיתות המתיימרות להתבסס על ההלכה. בכל הנוגע לעבירת ההסתה לגזענות, המדיניות המצמצמת נסמכת על הוראות סעיף 144ג(ב) לחוק העונשין, הקובע כי

"פרסום ציטוט מתוך כתבי דת וספרי תפילה, או שמירה על פולחן של דת, לא יראו אותם כעבירה לפי סעיף 144ב, ובלבד שלא נעשה מתוך מטרה להסית לגזענות."

מהאמור עולה למעשה כי אין מדובר בחריג לעבירת ההסתה לגזענות, אלא בדיוק להפך: **ציטוט מתוך כתבי דת שנעשה מתוך מטרה להסית לגזענות הוא בר-עונשין בדיוק כמו כל פרסום אחר.** בהצעת חוק העונשין (תיקון מספר 24), תשמ"ה-1985, שעל פיה נוסף לחוק העונשין האיסור על פרסום הסתה לגזענות, כלל לא נכללה הגנה על פרסום בהקשר דתי ולא נכלל בה אף רכיב המטרה המהווה את היסוד הנפשי הנדרש כיום לצורך התגבשות היסוד הנפשי בעבירה.⁸⁰ **בפרשת "תורת המלך"** תיאר כב' השופט ג'ובראן את השתלשלות העניינים שהובילה להוספת חריג הדת שבסעיף 144ג(ב) לחוק העונשין ורכיב המטרה:

"ביום שבו הייתה הכנסת אמורה לאשר את הצעת החוק המקורית בקריאה שנייה ושלישית הודיע יו"ר ועדת חוק חוקה ומשפט כי ההצבעה תידחה עקב שינויים שביקשה הממשלה להכניס בהצעת החוק (ד"כ 104, 2729 (התשמ"ו)). השר משה שחל, נציג הממשלה

---

80 בני"ץ 2684/12 התנועה לחיזוק הסובלנות בחינוך הדתי ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה, סעיפים 29-30 לפסק דינו של כב' השופט ג'ובראן (פורסם בנבו, 9.12.15).

בדיון הסביר את פשר שינוי ניסוח החוק בכך שנוסח הסעיף המקורי מעורר חשש שמא [...] תפילה, דברים שבמסורת היהודית, מדברי הרמב"ם או "השולחן ערוך" [...] יכולים להיכנס למסגרת העבירות שהחוק מדבר עליהן (שם, עמ' 2733). **כדי להפיג חשש זה, החליטה הממשלה להוסיף את דרישת המטרה אשר תבטיח אי-הפללה של ציטוטים מהמקורות היהודיים בעלי תכנים שעלולים להיחשב כגזעניים (שם, שם).**"

שני פסקי הדין המנחים שבגדרם נכלל דיון בחריג הדת הינם **פרשת אלבה ופרשת "תורת המלך"**.

עניינה של **פרשת אלבה** בערעור שהגיש הרב עידו אלבה, רב ומורה הלכה בכולל שליד מערת המכפלה בחברון, אשר הורשע על-ידי בית המשפט המחוזי בחמישה אישומים ובכללם אישום של פרסום הסתה לגזענות בגין חיבור והפצת מאמר הלכתי בן עשרה עמודים בנושא "בירור הלכות הריגת גוי" כחודשיים לאחר הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה. המאמר דן בסוגיות שונות מדיני "הריגת גוי", ואלבה עשה בו שימוש במובאות שונות מן המקורות, שלצדן הוסיף את פרשנותו. בפסק הדין יצא בית המשפט חוצץ בצורה ברורה ונחרצת נגד ביטויים המסיתים לגזענות, וערעורו של אלבה נדחה. הדיון שנערך במסגרת פסק הדין בפרשנות חריג הדת לא הוביל למסקנה ברורה וחד-משמעית ביחס לגדרי תחולת החריג. השופט מצא קבע כי חריג הדת חל בצורה מצומצמת על ציטוט כתבי דת בלבד, אך אינו מגן על ניתוחם ופרשנותם של מקורות דתיים: "אין המדובר בפרסום ציטוט מתוך כתבי דת וספרי תפילה, שהוא פרסום מוגן לפי סעיף 144(ב) לחוק העונשין ובלבד שלא משולבת בו מטרה להסית לגזענות, שכן אין המחבר מסתפק בליקוט מובאות מן הפוסקים אלא אסופת המובאות היא רקע בלבד למבנה המסקנות, ובאלה ישנו נדבך יצירתי מובהק פרי הגותו של המחבר".⁸¹ השופטים בך ודורנר קבעו כי מחריג הדת ניתן ללמוד ביתר ביסוס כי **מרכז עבירת ההסתה לגזענות הוא**

---

81 סעיף 29 לפסה"ד.

ביסוד הנפשי של המבצע ומטרתו. השופט טל קבע כי "יש לפרש שהחוק יוצר מעין-חזקה, הניתנת לסתירה, שכאשר אדם מצטט מתוך כתבי דת, לכאורה, אין כוונתו להסית לגזענות, אלא להפיץ את הדת, ועל התביעה מוטל אפוא נטל כבד יותר מאשר בסתם פרסום"⁸², אלא שאיש מהשופטים האחרים לא הצטרף לדברים אלה.

בפרשת "תורת המלך" דחה בית המשפט העליון בדעת רוב עתירה נגד החלטת היועץ המשפטי לממשלה שלא להעמיד לדין את הרבנים יצחק שפירא ויוסף אליצור – שניהם רבנים בישיבת עוד יוסף חי שביישוב יצהר ומחברי הספר "תורת המלך, חלק ראשון: דיני נפשות בין ישראל לעמים" – בעבירות של הסתה לגזענות והסתה לאלמות, בין היתר, וזאת מחוסר ראיות מספיקות ולאחר שלא מצא כי הספר עולה כדי הסתה. בנסיבות אלה אף נפסק כי אין מקום להתערב בהחלטת היועץ המשפטי לממשלה שלא להעמיד לדין את הרבנים יצחק גינזבורג ודב ליאור, שנתנו הסכמתם לספר.

הספר, בן 230 עמודים, כולל פרקים בעלי כותרות דוגמת "הריגת גוי שעובר על שבע מצוות", "נפש יהודי מול נפש הגוי" וכן "פגיעה מכוונת בחפים מפשע". התיזה הכללית המובאת בספר היא שחיי הגוי ערכם נמוך, ושבמקרים מסוימים אף חלה חובה להרוג גויים.⁸³ הקביעות בספר אינן מוצגות כדעה אישית, אלא כדעת ההלכה הנובעת מדיון וניתוח מקורות.

הצדדים נחלקו בנוגע למשמעות המשפטית שיש לייחס לאופיו ההלכתי של הספר. העותרים (ובהם המרכז הרפורמי לדת ומדינה) טענו שהגנת חריג הדת

---

82 שם, עמ' 329 ג-ד.

83 להלן כמה דוגמאות נוספות מתוך הספר: המחברים מתירים להרוג גויים כדי שיהודי יוכל להתרפא (עמוד קס"ז), המחברים ממליצים להרוג ילדים ותינוקות של גויים כדי להגיע לזיקוקה של מצוות נקמה (עמוד ר"כ), המחברים קוראים להפציץ ולהשמיד כל אזור שבו מצויים מחבלים אף אם באותו אזור נמצאים אנשים חפים מפשע, ואפילו אם אותם חפים מפשע כפותים ואין ביכולתם לברוח טרם ההפצצה (עמוד קצ"ז), וכן מתירים דמם של הגויים וקוראים ליחידים לעשות מעשה בהסתמך על מעשי שמעון ולוי, שהרגו את כל אוכלוסיית העיר שכנם (עמוד רכ"ז). המחברים אף קובעים כי ניתן להצדיק הרג תינוקות בגלל הסכנה העתידית שהם עלולים להציב או משום שהחשש לפגוע בהם עלול למנוע פעולה שתכליתה לפגוע ב"רשעים".

חלה בצורה מצומצמת על ציטוט כתבי דת בלבד, ולא על פרשנותם – כפי שנעשה במקרה זה. המשיבים, מנגד, לא טענו במפורש שהספר חוסה תחת הגנת חריג הדת, אלא ציינו כי העובדה שחלק ניכר מהספר הוא "ציטוט כתבי דת" מציבה קושי ראייתי בהעמדה לדין.

לאחר שבית המשפט ציין, בהתאם לקביעה בעניין **בפרשת אלבה**, כי "**לחיבורים הלכתיים-פרשניים אין חסינות קטגורית מפני הסתה לגזענות**"⁸⁴ וכי "היעדר חסינות קטגורית לחיבורים הלכתיים-פרשניים מתחייב אף מתכלית החוק, שדברי ההסבר שלו מעלים על נס את כבוד האדם תוך שאיבת השראה ממקורות היהדות"⁸⁵, נקבע ש"**הספר כתוב כספר הלכתי לכל עניין ודבר וכי על אף שיש בו משהו אובססיבי ומתריס, עדיין הוא מצוי בעיקרו בתוך גדרי חופש הביטוי ההלכתי וקשה מאוד להביא את הדברים ראייתית לגדרי הפלילים, לא רק כיון שמדברים ב'גויים' בכלל (וזה גם הלשון ההלכתית הרגילה), אלא גם כיון שהמבנה הוא הלכתי-למדני במהותו**".⁸⁶

בתגובת המדינה ב**פרשת "תורת המלך"** תוארה בהרחבה מדיניותה של הפרקליטות בנוגע להעמדה לדין בעבירות הסתה במסגרת התבטאויות בעלות אופי דתי:

"אם כן, נקודת המוצא העקרונית העולה מן האמור הינה **זהירות מיוחדת טרם נקיטה בהליך פלילי הנוגע להגבלה של חופש הביטוי – כך ככלל. אולם לא זו בלבד, הזהירות המתחייבת בהגשת כתבי אישום בעבירות ביטוי מקבלת משנה תוקף כאשר מדובר בפרסומים של מקורות דתיים, פסקי הלכה, וזאת בשל הרגישות וההתחשבות בשל עקרון חופש הדת – כך בפרט, ובענייננו.**"

---

84 בג"ץ 2684/12, בסעיף סא לפסק דינו של המשנה לנשיאה רובינשטיין.

85 שם, בסעיף סב לפסק דינו של המשנה לנשיאה רובינשטיין.

86 שם, בסעיף סד לפסק דינו של המשנה לנשיאה רובינשטיין.

למדיניות זו ניתן ביטוי בהחלטת היועץ המשפטי לממשלה (סעיף 19 להחלטה), כדלקמן: 'עמדת היועץ המשפטי לממשלה, כפי שהובעה על ידו בעבר [...] **שכאשר מדובר בפרסום פסק הלכה או בפרסומים של ספרי הלכה או מקורות דתיים, ומתוך התחשבות בעקרון 'חופש הדת' יש להימנע במידת האפשר מהליכים פליליים. זאת למעט במקרים בהם ישנן נסיבות מחמירות מיוחדות, כגון כאשר מדובר בפרסום הקורא לאור ההלכה לפגיעה פיזית בציבור מסוים על רקע גזעני**'.⁸⁷

"עמדתו העקרונית של היועץ המשפטי לממשלה הינה, כי כאשר המדובר בפרסום פסק הלכה או בפרסומים של ספרי הלכה או מקורות דתיים, יש מקום ל**ריסון ואיפוק** בכל הנוגע לשימוש בהליך הפלילי, בין היתר, בשל עקרון 'חופש הדת', ובשים לב להוראות סעיף 144ג(ב) לחוק העונשין, כמצוטט לעיל [...] לעמדת היועץ המשפטי לממשלה המדובר בגישה ראויה המתחייבת מלשון החוק, כמו גם מעקרונות היסוד של השיטה, ובפרט הזכויות לחופש ביטוי, וחופש דת. בצד זאת, ברי כי אין במדיניות זו כדי להעניק חסינות כלשהיא למאן דהוא, אלא שכל מקרה ייבחן בהתאם לנסיבותיו לנוכח המדיניות המצמצמת, כאמור [...]

"כאן המקום לציין, כי בפסק דינו של בית המשפט הנכבד **בפרשת אלבה** התגלעה מחלוקת ביחס לפרשנות סעיף 144ג(ב) לחוק העונשין [...] מכל מקום, גם מבלי להידרש למחלוקת זו, **ברי כי היועץ המשפטי רשאי, אם לא מחויב על רקע הכלל האמור, לנקוט במדיניות מרוסנת בעבירות הנוגעות לפגיעה בחופש הביטוי ככלל, וכשהמדובר בטקסט המבוסס על ציטוטים מתוך כתבי דת, תוך עריכתם וסידורם במסגרת מארגנת אחת בפרט**".⁸⁸

---

87 סעיף 19 להחלטת היועץ.

88 תצהיר התשובה של המדינה בפרשת "תורת המלך", הוגש ביום 26.5.14.

נראה אפוא כי הן מדיניות התביעה ביחס לחריג הדת הקבוע בסעיף 144ג(ב) לחוק העונשין והן אמירות של בית המשפט בעניין **מקנות הגנה נרחבת ביותר ל"חופש הדת" גם כאשר הוא עומד בסתירה לעקרונות יסוד של השיטה הדמוקרטית, ובראשם שוויון וכבוד האדם,**⁸⁹ והלכה למעשה מקנות פטור כמעט מוחלט מהעמדה לדין בעבירת ההסתה לגזענות בפרסומים שהם **פרסומי דת** – פרשנות הסותרת את לשון החוק, שלפיו לא חל דין שונה על ציטוט מכתבי דת.

הלכה למעשה, היועץ המשפטי לממשלה ובית המשפט הקנו חסינות מוחלטת מפני העמדה לדין כאשר מדובר בציטוט מכתבי דת, וזאת בלי לבדוק האם מתקיים יסוד נפשי של הסתה לגזענות.

זכיר כי התבטאויות ממין זה מגיעות לרוב מפי מנהיגים דתיים, ולפיכך פוטנציאל השפעתן רחב ועמוק מזה של דברי הסתה אחרים – זאת, הן משום שהן עלולות להיחשב מחייבות מבחינת אנשים דתיים והן בגלל הגושפנקא שנותנים להן אלה שמדברים בשם הדת ומורים דרך למאמינים בה. משכך, הענקות חסינות דה פקטו דווקא להתבטאויות אלה גורעת באופן משמעותי מן האפקטיביות של האיסור להסית לגזענות. יתר על כן, היא אף פוגעת בזכות לשוויון בפני החוק בכל הנוגע למקרי הסתה אחרים, שפוטנציאל ההשפעה שלהם אולי קטן יותר באופן יחסי, אך אינם חוסים תחת הגנת חריג הדת.

---

89 מרדכי קרמניצר ושירי קרבס, "לרבנים מותר: הסתה לגזענות בחסות ההלכה והרשאה מטעם היועץ המשפטי לממשלה", אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, 3.12.11.

<http://www.idi.org.il/%D7%A1%D7%A4%D7%A8%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%9E%D7%90%D7%9E%D7%A8%D7%99%D7%9D/%D7%9C%D7%A8%D7%91%D7%A0%D7%99%D7%9D-%D7%9E%D7%95%D7%AA%D7%A8-%D7%94%D7%A1%D7%AA%D7%94-%D7%9C%D7%92%D7%96%D7%A2%D7%A0%D7%95%D7%AA-%D7%91%D7%97%D7%A1%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%94%D7%9C%D7%9B%D7%94-%D7%95%D7%91%D7%94%D7%A8%D7%A9%D7%90%D7%94-%D7%9E%D7%98%D7%A2%D7%9D-%D7%94%D7%99%D7%95%D7%A2%D7%A5-%D7%94%D7%9E%D7%A9%D7%A4%D7%98%D7%99-%D7%9C%D7%9E%D7%9E%D7%A9%D7%9C%D7%94>

כדוגמאות נוספות להתבטאויות גזעניות באמצעות ציטוט מכתבי דת, שהוחלט לא לפתוח בחקירה בגינן, אפשר להביא את התבטאותו של **"ח"כ בצלאל סמוטריץ'** מחודש יולי 2017 ואת זו של **הרב הראשי הספרדי יצחק יוסף** מחודש מרץ 2018.

"ח"כ סמוטריץ' שיתף ב-17.7.2017 בחשבון הטוויטר שלו תמונה המתעדת את תפילות המחאה נגד הצבת מגנומטרים בכניסה להר הבית בירושלים:

המרכז הגיש תלונה בנושא, וציין כי אמנם מדובר בציטוט מתוך כתבי דת, אך אין ספק כי הוא נערך ופורסם בכוונת מכוון מתוך מטרה להסית לגזענות, ומשכך חריג כתבי הדת לא חל.⁹⁰

במענה הפרקליטות לעניין צוין כי העובדה שמדובר בציטוט מכתבי דת מקשה לקבוע כי תוכן הפרסום עצמו מהווה הסתה לגזענות, שהרי הצילום פורסם

90 באפריל 2021 הוגשה נגד ח"כ סמוטריץ' תלונה נוספת בגין פרסומים מצדו העולים לטעמנו כדי הסתה לגזענות נגד ערבים. במסגרת פרסומים אלה צוטט פסוק נ"ה מספר "במדבר", פרק ל"ג: "וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת נַשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְצִנִּינִים בְּצִדֵיכֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם נוֹשְׁבִים בָּהּ". עד כה טרם התקבל מענה בדבר אופן הטיפול בתלונה, לרבות ביחס להחלטה בדבר פתיחה בחקירה.

בהקשר של הצבת מגנומטרים בהר הבית, וייתכן כי פרסומו של ח"כ סמוטריץ' כוון נגד מי מבין הערבים שטוענים נגד הצבת המגנומטרים. הפרקליטות קבעה כי **נסיבות אלה מקשות על הקביעה כי הדברים פורסמו במטרה להסית לגזענות** ומשליכות על ההצדקה הציבורית בפתיחה בחקירה, ומשכך אין להורות על פתיחה בחקירה פלילית. מענה זה של הפרקליטות אינו מבהיר מדוע לא הוכחה מטרה להסית לגזענות. יצוין כי על פי סעיף 1(א) לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, תשי"א-1951, חסינותו של חבר כנסת אינה חלה על התבטאות לא-אקראית שיש בה הסתה לגזענות.

הרב הראשי הספרדי יצחק יוסף אמר בחודש מרץ 2016, במסגרת דרשתו השבועית, כי **"אסור לגוי לגור בארץ-ישראל. רק אם קיבל עליו שבע מצוות בני נוח"**, וצוין כי מאחר שידנו אינה תקיפה ואנו מחכים למשיח, איננו מגרשים את הגויים והם עדיין חיים בארץ, ובינתיים תפקידם הוא לשרת את תושביה היהודים ("מי יהיו השמשים? מי יהיו כל העוזרים שלנו? לכן משאירים אותם פה בארץ").

במענה לתלונה של המרכז השיבה הפרקליטות כי דברי הרב נאמרו במסגרת **שיעור על הלכות פסח שארך למעלה משעה, וכי בנסיבות הפרסום על רקע הקשרו ותוכנו אין כדי לעמוד בדרישת ה"מטרה" הנדרשת בעבירת ההסתה לגזענות**. עוד צוין כי בסמוך למועד הפרסום הוציא הרב הודעה מטעמו ובה **הבהיר את דבריו ואת יחסו לציבור הלא-יהודי**. הפרקליטות גרסה כי יש לייחס להודעת הבהרה זו משקל משמעותי, שכן מדובר בעבירת חופש ביטוי. כפי שצוין לעיל, אנו סבורים שאין די בהודעת הבהרה, וכי העובדה שההתבטאות נאמרה במסגרת דרשה אינה יכולה לחסן את האומר מפני העמדה לדיון.⁹¹

---

91 יצוין ב-5.3.2020 החליט נציב תלונות הציבור על השופטים להמליץ לשר לענייני דתות להעמיד לדיון משמעותי את הרב יוסף, המשמש גם דיין בבית הדין הרבני הגדול, לנוכח התבטאויות גזעניות שלו נגד ציבור העולים ממדינות חבר העמים. דא עקא, עד כה לא ננקט נגדו הליך משמעותי. עתירה בעניין העמדתו של הרב יוסף לדיון משמעותי תלויה ועומדת (בג"ץ 5034/21).

העמדה לדין של אנשי דת

במהלך התקופה שבה עוסק הדו"ח, כתבי אישום בעבירות ההסתה - הסתה לגזענות ו/או הסתה לאלימות הוגשו נגד **שישה** אנשי דת בלבד, מהם **חמישה מוסלמים ויהודי אחד**.⁹²

כדברי בית המשפט, "**למעשיו והתבטאויותיו (של איש הדת) השפעה רבה על הציבור הנוהה אחריו, כך שמחד בידו להצית את אש הקנאה הדתית ולהעצים את האיבה בין הדתות [...]. ומאידך, יש בידו לתרום להרגעת רוחות סוערות והשכנת שלום וקירוב לבבות**".⁹³ מכך יוצא שעל אנשי דת לשקול את מלותיהם בקפידה, שהרי לדבריהם יש השפעה ניכרת על קהלים רחבים.

להלן נסקור את המקרים שבהם הועמדו אנשי דת לדין. ודוק: הדברים שבגינם הועמדו לדין אנשי הדת המוסלמים הם חמורים וקשים. אין כוונתנו לטעון כי לא ראוי היה להעמידם לדין או להרשיעם בעבירות הסתה. כוונת הדברים היא להראות כי הקריטריונים שנקבעו ביחס לאנשי דת מוסלמים - ובפרט הטענה כי דווקא עובדת היותם אנשי דת מחייבת אותם למשנה זהירות, וכי יש לייחס חשיבות רבה למעמדם בקרב קהל מאמיניהם - אינם מיושמים כאשר מדובר באנשי דת יהודים, אשר הסטנדרטים המיושמים בעניינם מקילים פי כמה.

אנשי דת מוסלמים

שיח' עומר אבו סארא

אבו סארא, איש דת מוסלמי, נשא ב-28.11.14 נאום בנושא "תכונותיהם של היהודים על פי הקוראן" בפני כמאה מתפללים בהר הבית. בנאום נכללו התבטאויות המציירות את העם היהודי ואת היהודים כבעלי התכונות הרעות ביותר וכבריות הגרועות ביותר על פני האדמה: תאבי בצע, גובי ריבית ועושקי

---

92 בשלושה מן המקרים ניתנו פסקי הדין המופיעים במאגרי חיפוש המשפטיים שבהם בוצע חיפוש לצורך הכנת דו"ח זה, ובמקרה אחד ההליך עדיין תלוי ועומד.
93 ע"ע 4695-05-11 אבו עג'ווה נ' מ"י, סעיף 7.

כספם של המובטלים, בוגדים שנבראו כקופים וחזירים, ואויביהם הגדולים ביותר של המאמינים. את האומה היהודית תיאר אבו סארא ככזו שהשחיתות, הבוגדנות והעבריינות שולטות בה, ורצחה את הנביאים. בנאום שולבו ציטוטים מהקוראן ותיאור אירועים היסטוריים והתרחשויות אקטואליות שעוותו לשם המחשת הדברים. בין היתר אמר אבו סארא כך:

"אני אומר זאת ליהודים כי הגיע הזמן לשחוט אתכם, הגיע הזמן להילחם בכם, הגיע הזמן להרוג אתכם, ואנחנו מוכנים לזאת בעזרת האל אנחנו המוסלמים הצדיקים [...] אנחנו ממתנים לרגע שבו יתחיל מועד השחיטה [...] מתי שיגיע יום זה, יום השחיטה, אנחנו נשחט אתכם ולא ניתן לכם רחמים".

הנאום תועד בווידיאו והועלה לאתר יוטיוב, שם פורסם בערוץ Aqsa Call, שהיו לו 2,174 מנויים. עד למועד הגשת כתב האישום, הוא נצפה ברשת 399 פעמים. אבו סארא טען כי לא ביקש להסית לגזענות או לאלימות. הוא גרס כי **מדובר בנאום המבוסס על דברי דת, על פסוקים מהקוראן ועל הפרשנויות שנתנו להם אנשי דת מוסלמים ברחבי העולם**, וכי נכללו בו אמירות כלליות ולא-מחייבות לצד הדרכה לכלל המאמינים להמתין בסבלנות לבואו של הנביא ולצד תיאור של חזון אחרית הימים.

הכרעת הדין מיום 23.3.16 דחתה את טענותיו של אבו סארא וקבעה כי בנאום התקיימו יסודות עבירות ההסתה לגזענות וההסתה לאלימות. נקבע כי לא ניתן לראות בדבריו דברי דת תמימים משום שהם בגדר השפלה וביזוי של העם היהודי בהיותם רוויי גילויי איבה ושנאה לכל יהודי באשר הוא יהודי. עוד נקבע אבו סארא היה מודע היטב לטיב מעשיו, וכי מטרתו היתה להסית לגזענות, לסחוף אחריו את המתפללים האחרים ולהטיף להם לשנאת יהודים באשר הם.⁹⁴ הטענה כי הגנת חריג הדת חלה בעניינו של אבו סארא נדחתה לאחר שהתבהר

94 ת"פ (שלום י-ם) 44176-01-15 מדינת ישראל נ' אבו סארא.

כי רוב הנאום כלל לא היה ציטוט, אלא פרי מוחו ופרי משנתו שלו, שאותה ביקש להציג ולהפיץ בקרב קהל מאזיניו. הציטוטים שהובאו בדבריו אינם חוסים תחת הגנת חריג הדת, נקבע, הואיל והובאו מתוך מטרה להסית לגזענות. עוד נקבע כי דברי אבו סארא היו קריאה והוראה ברורה ובהירה לקהל לקום לעשות מעשה – להילחם, להרוג ולשחוט יהודים – וכי הדבר ניכר הן מתוכן הנאום והן מהבחירה לשאת את הדברים בפני כמאה איש בעת תפילות יום השישי בהר הבית. צוין גם כי נסיונו של אבו סארא להציג את דבריו כמעין חזון ערטילאי או משאת נפש לא התיישב עם תוכן הנאום ואופיו, ולפיכך הוא הורשע גם בעבירה של **הסתה לאלימות**. **בית המשפט עמד על כך שמדובר באיש דת הנואם בפומבי בענייני דת ופוליטיקה, אשר העיד כי אנשים פונים אליו ומתייעצים אתו בענייני דת ורואים בו סמכות דתית, וציין כי אבו סארא הוא בעל השפעה משמעותית על אחרים, אשר רחשו לו הערכה וכבוד, וכי יחסם כלפיו עשוי להביאם להוציא את דבריו לפועל ולנקוט אלימות כלפי יהודים באשר הם.** אבו סארא נידון ביום 25.9.16 לשמונה חודשי מאסר בפועל ושישה חודשי מאסר על תנאי.

שיח' ראאד סלאח

השיח' ראאד סלאח – מנהיג הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית בישראל – הגיע לירושלים ביום 16.2.07 עם מאות תומכים מאזור הצפון, ונשא דרשה לתפילת יום השישי באוזני כאלף איש שהתכנסו בשכונת ואדי ג'וז בעיר. את הדרשה נשא סלאח על רקע עבודות ארכיאולוגיות שבוצעו באזור מעלה המוגרבים בכניסה להר הבית, ולוו במהומות בקרב הציבור הערבי על רקע הטענה שהרשויות הישראליות מבקשות לחבל במקומות הקדושים. בדרשה אמר סלאח, בין היתר, את הדברים הבאים:

**"הרגעים הכי יפים בגורל שלנו זה כשנפגוש את אלוהים
כשהידיים בשטחו של מסגד אל אקצא [...]
"אנו לא הרשינו אף פעם לעצמנו, ותקשיבו טוב, אנו אף**

פעם לא הרשינו לעצמנו ללוש את הלחם של ארוחת שבירת הצום בחודש רמדאן המבורך בדמם של הילדים. ואם מי שרוצה הסבר יותר מורחב, אז שישאל מה היה קורה לחלק מהילדים של אירופה, אשר דמם היה מתערבב בבצק של הלחם הקדוש. אלוהים גדול, האם זו דת? ככה אלוהים רוצה? אלוהים עוד יתמודד אתכם על מה שאתם עושים [...]

"אנו מבקשים מכל מוסלמי וערבי בהווה האסלאמי והערבי, ויהא זה שופט או מדען או מפלגה או מוסד ציבורי או פלגים או עמים, אנו שואפים מהם עכשיו, שעכשיו באה חובתם לסייע לעם הפלסטינאי. עכשיו באה חובתם להוציא לדרך אינתיפאדה אסלאמית ערבית מהאוקיינוס לאוקיינוס, כתמיכה בירושלים הקדושה ומסגד 'אל אקצא' המבורך".

הדרשה נקטעה מפעם לפעם על ידי קהל המאזינים, אשר קראו קריאות "אלוהים גדול" ו"בנפש ובדם נפדה אותך אל אקצא". ובתום הדרשה והתפילה החל הקהל להתפרע וליידות אבנים לעבר כוחות המשטרה שהיו בקרבת מקום. במהלך ההתפרעות נפצעו שלושה שוטרי מג"ב.

בית משפט השלום **זיכה** את סלאח מעבירת ההסתה לגזענות, וקבע כי דבריו ביחס לעלילות הדם אינם בהירים דיים, שכן קיים בהם בלבול בין שני מושגים שונים ובין דתות שונות, כי ציין שאת דם הילדים מערבבים בלחם הקדוש ולא במצות חג הפסח. **משכך, קבע בית המשפט, עולה ספק אם היה סלאח מודע לטיב המעשה ולאפשרות שדבריו יובילו להסתה לגזענות.**

עם זאת, סלאח הורשע בעבירה של הסתה לאלימות. בית המשפט קבע כי בדבריו "עכשיו באה חובתכם להוציא לדרך אינתיפאדה אסלאמית ערבית מהאוקיינוס לאוקיינוס" הוא קרא להתקוממות אלימה, וציין כי מן ההקשר הכללי של הדרשה, מן השימוש החוזר ונשנה במלה "דם" ומדבריו שלפיהם "נפגוש את אלוהים כ שהידיים בשטחו של מסגד אל אקצא" לא ניתן להבין את הקריאה לאינתיפאדה אלא בדרך של **התקוממות אזרחית אלימה**. יצוין כי גם **נסיבות הזמן והמקום**

תרמו להרשעה: הדרשה נישאה בתקופה מתוחה בירושלים, מפי **דמות מוכרת** ובעלת השפעה בקרב הציבור הערבי ובפני המון כועס ומתוסכל, שנמנעה ממנו הכניסה להר הבית לתפילת יום השישי. על רקע חומרת הביטויים ופוטנציאל הנזק הגדול הטמון בהם, צוין כי המקרה מצוי במדרג חומרה גבוה. על סלאח נגזרו שמונה חודשי מאסר בפועל ושמונה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים.

בערעורים על פסק הדין, שנידונו בבית המשפט המחוזי, סלאח הורשע גם בעבירה של הסתה לגזענות. נקבע שדבריו לא נאמרו בחלל ריק, אלא בהקשר ברור של המחאה שהתעוררה בקרב חלקים בציבור המוסלמי בעקבות עבודות שביצעו הרשויות הישראליות באזור מעלה המוגרבים – מחאה שאינה עומדת לעצמה, אלא צמחה על רקע סכסוך אזורי רב-שנים. מעמדו של סלאח כמנהיג הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית, וכן זהותו של קהל שומעיו, חיזקו את הקביעה כי דבריו נאמרו מתוך מטרה להסית לגזענות. עונשו עודכן ל-11 חודשי מאסר בפועל ושמונה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים. על פסק דינו של בית המשפט המחוזי הוגש ערעור לבית המשפט העליון, אך המשנה לנשיאה רובינשטיין קבע כי לנוכח דברי סלאח הברורים "כשמש בצהרי היום", לנוכח נסיבות הדרשה, לנוכח היותו של סלאח דמות מוכרת בעולם הערבי ובישראל ומראשי מנהיגי הדת המוסלמים בישראל, לנוכח העובדה שדבריו נישאו בפני קהל רב, זועם ונסער סמוך להר הבית, לנוכח היותה של הדרשה סדורה ומתוכננת ולנוכח האווירה הציבורית הנפיצה על רקע הטענות לפגיעה במסגד אל אקצא, יש להותיר על כנה את הרשעתו בהסתה לגזענות בהתאם לקביעות בפרשת בן חורין. בית המשפט העליון ציין כי בשונה מפרשת "תורת המלך", שם נדרש הקורא בחיבור נשוא התיק להתפללות ולדקדוק בטקסט דתי-הלכתי כדי להבין את כוונתו, בעניינו של סלאח "הדברים הונחו 'על השולחן', ואינם דורשים רוב מלים".⁹⁵

---

95 רע"פ 7669/15 ראאד סלאח מחאג'ינה נ' מדינת ישראל.

שיח' חאלד מוגרבי

השיח' חאלד מוגרבי נהג להעביר שיעורי דת במסגד אל אקצא בירושלים פעמיים בשבוע, בפני קהל מאזינים משתנה ומזדמן, שהיקפו היה בין עשרה ל-15 איש. הוא העביר שיעורים גם במסגרות אחרות: במועדון בעיר העתיקה ובקייטנות שניהל במסגד. עקב פעילויותיו אלה נהנה מוגרבי ממעמד בעל אופי דתי, וזכה בהכרה ובכבוד במסגד ומחוצה לו.

כתב האיטום עסק בחמישה שיעורים שהעביר מוגרבי במסגד ממאי 2015 ועד אוקטובר 2015. השיעורים הועברו בפני קהל, ולאחר מכן אף הועלו בידיו לאינטרנט וזכו בעשרות צפיות.

יושם אל לב כי כתב האיטום הוגש במהירות יוצאת מגדר הרגיל: בחודש נובמבר 2015, קרי, חודש אחד בלבד(!) לאחר ההתבטאות האחרונה. מוגרבי הורשע בעבירות של הסתה לגזענות⁹⁶ בגין התבטאויות הכוללות תכנים ורעיונות בעלי אופי גזעני ואנטישמי מובהק, ובהן האמירות הבאות:

"אם אתם שמים לב שהמתקפות שהיו על ארצות הברית, מתי היו? באחת עשרה לחודש, למה? כי מי מאחורי זה בכלל? מי שאחורי זה בכלל הם היהודים, כלומר ידוע שהיהודים מאחוריהם, וההוכחות שהופיעו לאחר מכן הצביעו על זה שהיהודים הם אלה שביצעו את המתקפה הזאת".

"בחג הפסח אצלם [...] מחפשת כל חבורה מהם ילד קטן, ילד קטן, יחטפו אותה, גונבים אותו מביאים חבית, קוראים לה 'חבית מחטים' כלומר [...] החבית הזאת מלאה מחטים, מלאה מחטים, שמים את הילד הקטן הזה בחבית, אז... אז הגוף שלו מחורר מהמחטים האלה, בתחתית החבית מה עשו? ברז בשביל לנקז את הדם שלו, למה לקחו אותה? [...] אסור להם לאכול לחם רגיל, מכינים את הלחם המיוחד שלהם, הלחם הזה לא הכינו אותו הכנה רגילה, לא, הוא הוכן עם דמי ילדים".

96 תפ (י-ם) 15-11-29733 מ"י פרקליטות מחוז ירושלים נ' חאלד מוגרבי.

"למשפחת רוטשילד יש את הבנק הבין לאומי, יש לה בערך תשעים וחמישה אחוזים מתעשיית התרופות מסביב לעולם [...] וירוסים שיצרו רופאים שהמסוניים או הציוניים או משפחת רוטשילד או היהודים קנו אותם ואימנו אותם איך לייצר את המחלה ולהפיץ אותה, על מנת שמה יעשו? על מנת שימכרו את הטיפול".

פסק הדין קבע כי מוגרבי טען בפני קהל מאזיניו כי העלילות הקשות שהשמיע הן בגדר עובדות מוכחות, הלקוחות בין היתר מן הקוראן ומכתבי הקודש של הדת היהודית, וכי ניצל את היותו בעל מעמד דתי, את העובדה שנשא את הדברים במסגד אל אקצה, החשוב לאסלאם, ואת העובדה שעשה זאת **במסגרת "שיעור דת"**, דבר ששיווה לדבריו משנה משקל.

בית המשפט דחה את טענותיו של מוגרבי שלפיהן העלה את הסרטונים לאינטרנט למטרות אחסון, כי מחק או חסם לצפייה סרטונים שזכו לצפיות רבות, וכי סמך את אמירותיו הגזעניות על רעיונותיהם של אחרים, וקבע כי אין בהן כדי לגרוע מאחריותו.

למוגרבי יוחסו גם עבירות של הסתה לאלימות, אך הוא זוכה מהן הואיל ובחינת הנאמר בשיעורים העלתה כי לא מדובר בקריאה לאלימות, שכן מוגרבי לא קרא למאזיניו לפגוע באחר או להשתמש בכוח, ובמקומות מסוימים אף קרא שלא ללכת בדרך זו.

בפסק הדין, בית המשפט התייחס לעובדת היותו של מוגרבי איש דת **כנסיבה מחמירה**:

"מטריד ומעציב לראות כיצד ניצל הנאשם את הבמה שניתנה לו, באחד המקומות הרגישים בעולם שחשיבותו הדתית ניכרת **וכשהוא ניצב כאיש דת בעל חזות מכובדת**, ישוב על כיסא מגולף ומרופד בהידור ונושא דברים בתוככי מקום פולחן ותפילה, **להשמעת דברי משטמה ובלע, שוב ושוב**. הנאשם הוסיף והפיץ את הדברים ברחבי העולם, לגולשי האינטרנט באמצעות אתר פופולרי ותחת שם משתמש הנושא את שמו של מסגד אל-אקצה [...]"

"במצבים בהם העבירה מהווה חריגה מסוימת מגדרי הביטוי והפולחן הלגיטימיים, ענישת-יתר עלולה לגרום ל'אפקט מצנן' אשר גרום לאחרים לחשוש מהבעת דעתם ומדבקות במנהגי דתם. לא כך במקרה דנן, בו **לא מדובר בשיעור דת לגיטימי שחרג פה ושם מגבולות הסביר, אלא בהמחשה כיצד עלולות החירויות האמורות לשמש כלי בידי החפצים להפיץ שטנה ושנאה בקרב הרבים. הנאשם ניצל את המסגרת הדתית למטרות פסולות, לזריעת תפיסות גזעניות ואנטי-דמוקרטיות, שחובה על המשפט לגונן על החברה מפניהן.**"

מוגרי נידון ל-11 חודשי מאסר בפועל ולשישה חודשי מאסר על תנאי לתקופה של שלוש שנים.

שיח' יוסף אלבאז

השיח' יוסף אלבאז שימש בשנים 1991-2018 האימאם של מסגרת אל עומרי בעיר לוד, והוכר כאימאם גם לאחר מכן, אף שלא נשא בתפקיד רשמי. מאז 2018 נהג מעת לעת לשאת דרשות במסגד בימי שישי, בתדירות משתנה שנעה בין פעם בחודשיים לבין פעם בארבעה חודשים, ונשא דרשות גם במסגדים אחרים בארץ. כתב אישום הוגש נגדו ב-8.7.21 בעבירות של הסתה לאלימות ואיומים, בין היתר על רקע גל התפרעויות אלימות על רקע לאומני-גזעני בעיר לוד ובמקומות אחרים בארץ במהלך המערכה הצבאית בין ישראל לארגון החמאס ברצועת עזה במבצע "שומר חומות" ואחריו. גל האלימות כלל תקיפות של כוחות המשטרה והביטחון, תקיפה של אזרחים יהודים בידי ערבים ושל אזרחים ערבים בידי יהודים, וכן גרימת נזק לבתי עסק והתפרעויות.

באישום הראשון, שייחס לאלבאז עבירת הסתה לאלימות, נטען כי ב-15.6.2021 הוא פרסם בחשבון הפייסבוק שלו קטע מתוך סרט קולנוע שהציג רצח אמרי של שני שוטרים בידי אדם שהשוטרים הורו לו לעצור בגין עבירת תנועה. בתחילת

הקטע מוצג אחד השוטרים נורה בראשו ונהרג, ואילו השוטר האחר נדקר בגבו. לאחר מכן מוכנס השוטר שנדקר לרכב משטרתי ששני שוטרים אחרים שוהים בו, והרכב מוצת. לצד הסרטון פרסם אלבאז טקסט בשפה הערבית: "מחילה מכם... הדרך הכי טובה להתמודד עם העוול". הפרסום זכה לאלפיים צפיות, 42 סימני לייק, כמה רגשונים ותגובות, ו-11 שיתופים. התיק עודנו תלוי ועומד.⁹⁷

שיח' כמאל חטיב

נגד השיח' כמאל חטיב – סגן יו"ר הפלג הצפוני של התנועה האיסלאמית – הוגש ב-27.5.21 כתב אישום, בין היתר בגין פרסומים העולים כדי הסתה לאליומות, כדלהלן:⁹⁸

● ביום 19.4.21 פרסם השיח' חטיב בדף הפייסבוק שלו את הדברים הבאים: "יפו – גורם כוח. יפו תמיד ייצגה את המותן והריאה של ירושלים. כשם שירושלים מתמודדת עם עדרי המתנחלים כך פעלה יפו בליל אמש בעימות מול שלוחי הרסן שלהם. למרות שאותה משטרה ואמונתה העוינת כלפי כל פלסטיני, ערבי ומוסלמי תוקפת את אנשינו ביפו, גיבורי יפו עומדים איתן כל יום כגורם בעל משקל. כל הברכות והנשיקות לכל אחד מכם. אריות יפו. יפו היא ההוכחה הסופית לכישלון המפעל הציוני למחיקת זהות אנשינו בפנים הפלסטיני על אף 73 שנים מאז הנכבה של יפו ושל כל פלסטיני". לפרסום צורפו תמונות של אנשים ממוצא ערבי שנפצעו בעימותים עם כוחות המשטרה. על פי הנטען בכתב האישום, פרסום זה בא על רקע ההתרחשויות ביפו ב-18.4.21 – התרחשויות שראשיתן בתקיפה של רב יהודי בידי תושבים ערבים. נטען כי בעקבות האירוע פרצו ביפו אירועים אלימים בין מתפרעים

---

97 ת"פ 16638-07-21 מדינת ישראל נ' יוסף אלבאז.
98 תפ (נצרת) 55734-05-21 מדינת ישראל נ' כמאל חטיב.

ערבים לכוחות המשטרה ובין מתפרעים ערבים ויהודים, שבמהלכם יידו מתפרעים ערבים אבנים לעבר כוחות המשטרה, ירו זיקוקים והציתו פחים.

● ב-25.4.21 פרסם השיח' חטיב בדף הפייסבוק שלו את הדברים הבאים: "מהפכת אל בראק, מה דומה הלילה לאתמול. זה היה באוגוסט 1929 ביום שבו חבורה דתית יהודית בשם בית"ר קראה לצעירים יהודים להגיע מתל אביב כדי לתמוך ביהודי ירושלים בפלישה לכותל אל בראק ולהתפלל מולו, וזאת בתמיכה של צבא הכיבוש האנגלי. התגובה של הפלסטינים הייתה יציאה בצעדות ממסגד אלאקצא המבורך לאחר קריאות לתושבי הכפרים והערים להגיע לירושלים ולעמוד בפני החבורות היהודיות ובאותו זמן היה יום הולדתו של הנביא יחד עם יום כיפור של היהודים. היו התנגשויות אלימות בכל רחבי ירושלים והאנגלים התערבו לטובת הכנופיות הציוניות באותו זמן. אבל עד מהרה עבר ניצוץ האירועים, שנודעו לאחר מכן כמהפכת אל בראק לערים חברון, יפו, חיפה, בית שאן, טבריה, וצפת. התוצאה הייתה 116 שהידים פלסטינים ו-133 הרוגים יהודים. נעצרו אלפי פלסטינים וחלק נידונו למוות, עליהם נמנו השהידים פואד חנ'אזי, מחמד ג'מג'ום ועטא אלזיר. באותה העת הוקמה ועדה בריטית בראשות לורד 'שו' שהחליטה שהכותל המערבי הינו חלק בלתי נפרד ממסגד אלאקצא ושהוא רכוש המוסלמים בלבד. והנה הימים האלו חוזרים והאירועים דומים כאשר חבורות יהודיות, ובראשן חבורת 'להב"ה', קוראות להגיע לירושלים מכל הערים היהודיות כדי לפלוש לאלאקצא וממול ישנה העמידה של גיבורי ירושלים וקצווי ירושלים והתעמתותם עמם. והעובדה שהאירועים עוברים לערי הגדה המערבית, הפנים הפלסטיני ורצועת עזה היא ניצחון עבור ירושלים ואלאקצא, מדגישים את הבלעדיות של זכותנו בו ואין ליהודים זכות אפילו לגרגר אדמה בו.

המבחן האמיתי הוא ברמדאן כאשר ישנן קריאות חסרות תקדים לפלישה לאלאקצא. זה אלאקצא שלנו, לא בית המקדש שלהם. אלאקצא שלנו, נושמד אנחנו והוא לא יושפל. אנו קרובים יותר לישועה, אז היו שמחים".

● ב-11.5.21 נשא השיח' חטיב דברים בעצרת המונית בכפר כנא. הדברים שודרו בשידור חי באמצעות פייסבוק-לייב באתר האינטרנט "רשת חדשות כפר כנא", ומאוחר יותר העלה חטיב את הסרטון לדף הפייסבוק שלו. להלן הדברים: "בשם אללה הרחמן והרחום, השבח לאללה, השלום לנביאנו ועל אחיו הנביאים כולם, מי שהראה את הדרך הישר, מי שלימד את האנשים כי הג'יהאד הטוב ביותר הוא אמירת דבר אמת בפני שליט העריץ. אינני סבור כי קיים ביקום הזה שליט עריץ יותר מאשר השליט של ישראל וממשלתה, אין עריצים ועושקים יותר מאלו. האחים והאחיות, בנינו ובנותינו, בשנת 2000 בתאריך 28 בספטמבר, כאשר נכנס שרון וטימא את מסגד אלאקצא המבורך והתוצאה מכך הייתה אינתיפאדת ירושלים ואלאקצא. בזמנו דיברו רבות והביעו פליאה מהיכן הגיע הדור שנולד בצל המדיניות של ממשלות ישראל, תמך בירושלים ובאלאקצא והקריב ממנו 13 שהידים, הביעו פליאה. חלפו 21 שנים מיום זה עד לימינו וחשבו שהעם שלנו החל לממש את תפקידו הטבעי, שאותו רצו שיממש - שיאכל, שישן, שייחנה, מבלי לעסוק בסוגיות הלאומיות, הדתיות, התרבותיות, הבין ערביות, ולמעשה הופתעו בימים אלו מכך שחלק גדול מהצעירים ומהצעירות, אפילו כאלו שנמצאים כאן, שלא נולדו בשנת 2000, ולא חוו את אינתיפאדת ירושלים ואלאקצא, מהיכן הגיעו אלו ומהיכן יצא דור זה כדי להגן על המקומות הקדושים שלו, להגן על מולדתו, להגן על ההיסטוריה שלו, וזאת כדי לעצב עתיד חדש. נראה שהם מתעלמים מכך שעמנו חותר אל [לא ברור], אולם הם לא יצליחו בכך ולא ימצאו לכך דרך. אם בשנת 1948 הצליחו לעקור ולגנוב את חלק

הארי של פלסטין, מה שנקרא שנת הנכבה ודור הנכבה בזמנו, כפי שקרה בשנת 1967, מה שנקרא דור הנכסה, הם חשבו שיגיע עוד דור, נסיגה נוספת, כיליון נוסף, וכך הם מופתעים בימים אלו מכך שהדור הזה מלמד אותם לקח עכשיו בירושלים, מלמד אותם לקח בעמידתו האיתנה באלאקצא ומלמד אותם לקח בעמידתו האיתנה בעזה, הדור הזה לא דור הנכבה ולא דור הנכסה, זהו דור העוז, דור התמיכה, דור הגבורה, שהוא דור השבת הזכויות, אנו בעוד מספר ימים נציין ביום שבת, ב-15 במאי, את יום השנה ה-73 לנכבה של עמנו, זהו יום שבו נחשוב ונחזור על ההיסטוריה, אלא זה אמור להיות יום שבו ישובו להשביע ולהרוות את בנינו, בכך שאנו עם שיש לו מולדת שנמסרה, שיש לו אדמה שנגנבה, שיש לו מקומות קדושים שנפרצו, וגם אם חשבו שהזקנים מתו והצעירים שכחו. נכון, הזקנים מתו אבל לא מתו אלא לאחר שלימדו את בניהם כי זוהי פלסטין. הם לא הורישו להם מפתח בלבד, קושאן וטאבו, אלא הורישו להם את אהבת המולדת הזו... אחים ואחיות, אל תקלו ראש בתפקיד שאתם ממלאים כעת, אנחנו תושבי ה'פנים', תושבי פלסטין, לא נהסס להגיד כי אנחנו מקור גאוה לאומה שלנו, במה שאנחנו עושים, כיוון שאנו קרובים יותר לסייע ולעזור לירושלים ולמסגד אלאקצא המבורך. אתמול, אני גאה להגיד כי 70% מאלו שהיו אתמול במסגד אלאקצא ונשארו לישון שם הם מהגליל הרחוק יותר ומהנגב הרחוק ביותר, בנינו ובנותינו כמובן, שבחים להם, אלפי אותות כבוד להם. אחים ואחיות כולם, אני חושב שאנחנו נמצאים במצב חדש, מה שקרה אתמול בלוד והשלכותיו היום, ובכפרים אחרות, בפרט עם ההסלמה והקריאה להקמת מיליציות בלוד כפי שקרה אתמול, בלוד הכריזו על הקמת מיליציה של 300 צעירים יהודים, משום שהמשטרה אינה מסוגלת להרתיע את הערבים ולכן אנו נרתיע אותם, בנצרת עילית התאספו ותקפו באוניברסיטאות, אנחנו נכנסנו למצב חדש, דבר שדורש מאתנו אחדות ועמידה כתף אל כתף, ולהתנער מכל אפשרות שבה הפירוד ייכנס ביננו. אני מסתכל

על העתיד בתקווה ובאופטימיות, בטוב מכיוון ששם מבטחי אללה.
תבורך ירושלים, תבורך עזה, יבורך ה'פנים', תבורך פלסטין, יבורך עמנו
ב'פנים', בעזה בגדה בירושלים ובתפוצות. שלום לכם ורחמי אללה".

התיק עודנו תלוי ועומד.

אנשי דת יהודים

מאז העמדתו לדין והרשעתו של הרב עידו אלבה, בשנת 1996, **הועמדו לדין בגין הסתה חמישה רבנים בלבד, וההליך נוהל עד תומו רק ביחס לשניים מהם: הרבנים יצחק בצרי ודוד בצרי.**⁹⁹ כתב האישום נגד שני רבנים אחרים – הרב שמואל אליהו והרב יצחק גינזבורג – נמחק או נמשך בתמורה ל"התנצלות" והתחייבות להימנע בעתיד מהתבטאויות גזעניות. ההתחייבות הופרה חיש מהר בשני המקרים. רב נוסף – הרב יוסף אליצור – הורשע, כפי שצוין לעיל, ונדון לשבעה חודשי מאסר על תנאי וקנס (זאת, לאחר שהעונש הוחמר בערעור).

למרבה הצער, התופעה של רבנים העושים שימוש במשרתם כדי להסית נגד הציבור הערבי הפכה לחזון נפרץ. המרכז שלח פניות בדרישה להעמיד לדין פלילי 21 רבנים, ובכללם

1. מאיר דרוקמן, רב העיר קריית מוצקין
2. אליקים לבנון, שכיהן כרב המועצה האזורית שומרון וכרב היישוב אלון מורה
3. שמואל אליהו, רב העיר צפת וחבר מועצת הרבנות הראשית
4. אליעזר קשתיאלי, רב במכינה הקדם-צבאית בני דוד, עלי

---

99 הרבנים האמורים הורשעו בשנת 2008 בגין דרשה שנשאו נגד ערבים בכנס בשכונת פת בירושלים, שמטרתו היתה למנוע את הקמתו של בית ספר דו-לשוני ליהודים וערבים בשכונה. בין היתר נאמרו בכנס הדברים "הערבים הם עם חמור. הם פגע רע. שטן רע. נגע רע. נשאלת השאלה למה לא ברא אותם אלוהים הולכים על ארבע? שכן חמורים הם. ובכן, התשובה היא שהם צריכים לבנות ולנקות. אבל חייבים הם להבין שהם חמורים", וכן "הערבים הם חמורים ובהמות. נחותים הם. מה הם רוצים? לקחת את הבנות שלנו. אומרים עלינו שאנו גזענים. ובכן, הם הרשעים, הם האמורים. יחניסם הם בזוהמה של נחש. יש טהור ויש טמא והם הטמא."

5. שלום כהן, ראש ישיבת פורת יוסף ונשיא מועצת חכמי התורה של מפלגת ש"ס
6. יצחק גינזבורג, ראש ישיבת עוד יוסף חי ביצהר וראש תנועת דרך חיים
7. בן ציון מוצפי, ראש ישיבת בני ציון בירושלים וראש בד"ץ בני ציון
8. יוסף אליצור, שכיהן בעבר כראש ישיבת עוד יוסף חי והיה ממחברי הספר "תורת המלך" ומחבר המאמר "ערבות הדדית"
9. יצחק יוסף, הרב הראשי הספרדי לישראל ונשיא מועצת הרבנות הראשית

נראה כי מערכת אכיפת החוק – ובראשה היועץ המשפטי לממשלה ופרקליטות המדינה – נוקטת **שתיקה רועמת ומתמשכת** לנוכח הסתה פרועה ומשולחת הרסן של רבנים המתיימרים להתבסס על ההלכה. כפי שמלמדות הדוגמאות שהוצגו לעיל ביחס לאנשי דת **מוסלמים**, וכמוהן הדוגמאות שהוצגו לעיל ושיוצגו להלן ביחס לאנשי דת יהודים, נראה שמדיניות מצמצמת זו אינה מיושמת באופן שוויוני על יהודים וערבים.

כאמור, בכל פסקי הדין שניתנו בתקופת הדו"ח נגד אנשי דת מוסלמים שהואשמו בעבירות ההסתה (ר' לעיל פרשת אבו סארא, פרשת מחאג'נה ופרשת מוגרבי), בתי המשפט עמדו על כך שמדובר בגורם מסית שהוא איש דת, ולכן בעל מעמד ומידת השפעה על אחרים, וציינו כי יש בכך כדי לתרום הן להתקיימות היסוד הנפשי של "מטרה להסית" בעבירת ההסתה לגזענות והן להתקיימות היסוד ההסתברותי של "אפשרות ממשית" בעבירת ההסתה לאלמות. **למרבה הצער, נראה כי לא זו בלבד שהתייחסות זו של בתי המשפט אינה באה לידי ביטוי בהחלטותיה של הפרקליטות בדבר העמדה לדין בגין פרסומים מסיתים מצד אנשי דת יהודים, אלא שהמצב אף הפוך בתכלית: אנשי דת יהודים זוכים לחסינות גורפת מהעמדה לדין.**

כדי להמחיש את המדיניות המצמצמת והמרוסנת יתר על המידה של הפרקליטות בכל הנוגע להגשת כתבי אישום נגד אנשי דת יהודים, להלן כמה דוגמאות למענים שליליים של הפרקליטות לבקשות של המרכז הרפורמי לדת ומדינה לפתיחה בחקירה והעמדה לדין פלילי של רבנים בגין עבירות הסתה.

הרב שמואל אליהו

המקרה של הרב שמואל אליהו מייצג נאמנה את המדיניות המצמצמת יתר על המידה של הפרקליטות בהגשת כתבי אישום בעבירות הסתה נגד אנשי דת. כידוע, הרב שמואל אליהו מכהן כרבה של העיר צפת וחבר מועצת הרבנות הראשית, ומנהל מזה שנים מסע הסתה גזעני, שיטתי, עקבי, רחב היקף ומתקשר נגד הציבור הערבי בישראל. דברי ההסתה של הרב אליהו – אשר נאמרים פעם אחר פעם בכוונת מכוון ותוך ניצול מעמדו ותפקידו כרב עיר, ולעתים אף תוך ניצול משאבי התפקיד – גורמים לביזוי, שנאה ומזדנים, ומגבירים את הפילוג בין חלקים שונים בציבור הישראלי.

כפי שתואר קודם לכן, בפברואר 2006, בעקבות עתירה שהגיש המרכז הרפורמי לדת ומדינה,¹⁰⁰ הוגש נגד הרב אליהו כתב אישום ובו שלושה פרטי אישום בעבירה של הסתה לגזענות.¹⁰¹ זאת, בגין כמה התבטאויות חמורות שהשמיע באמצעי התקשורת ביחס לציבור הערבי בשנים 2002–2004, ובכללן האמירות הבאות:

"שיגרשו את כל אוהדי הטרור האלה מצפת [...] הנחת היסוד שכולם הם אוהדי טרור".

"צריך לזרוק את כל הסטודנטים הערבים ממכללת צפת. כן אני אומר את זה במפורש, לא מפחד מאף אחד".

"המכללה במתכונתה הנוכחת פסולה בעיני [...] החיבור הזה אינו טוב לאף אחד והפתרון הטוב ביותר הוא הקמת מכללה לערבים, כך שבמכללה בצפת ילמדו רק יהודים".

"זה לא סוד שהם מזדהים עם המאבק הערבי והם שמחים בפיגועים כמו כל ערבי שנשלח או ששולח אנשים לפיגועים – הם גם תומכים בהם כלכלית".

"אני עדיין קורא לא להשכיר דירות לערבים ולא למכור דירות

---

100 בג"ץ 6702/05.

101 ת.פ. 1337/06 בבית משפט השלום בנצרת.

לערבים, אני לא חזרתי בדברי [...] שהם יחיו באזור שלהם, אנחנו באזור שלנו".

ואולם, ביוני 2006 החליטה הפרקליטות לבקש מבית משפט השלום לבטל את כתב האישום, וזאת על רקע הסתייגותו של הרב אליהו מן הדברים שפרסם וכנגד "התנצלות בפני אלה שנפגעו מדבריו."¹⁰² בית המשפט נעתר לבקשה, והפרקליטות התחייבה בפני בית המשפט כי "התבטאויות דומות בעתיד יהוו עילה מספקת לחידוש הליכים בתיק זה". בהחלטה על ביטול כתב האישום שהוגש כנגדו ציינה השופטת רוטפלד האפט כי

**"הנני סבורה שהתנצלותו של הרב במקומה וכי ראוי היה
שיבהיר את עמדתו כפי שראוי שדווקא מנהיגי ציבור ובמיוחד
מנהיגים רוחניים יזהרו בלשונם ויקפידו הקפדה יתרה על
מוצא פיהם".**

לא למותר לציין כי שום כתב אישום נגד איש דת מוסלמי שהואשם בהתבטאויות מסיתות לא בוטל בתמורה להתנצלות והתחייבות, כפי שנעשה במקרה של הרב אליהו.¹⁰³ התחייבות המשיבים לחידוש ההליכים נגד הרב אליהו אם דבריו יישנו עוגנה גם בפסק הדין בבג"ץ:

**"היועץ המשפטי לממשלה וגורמי התביעה ראו חשיבות רבה
בהצהרה שפרסם המשיב 3 [הרב אליהו], בתפוצה נרחבת, שבה
הסתייג מן הדברים שצוטטו מפיו, הבהיר את כוונתו בלשון חדה
וברורה, התנצל וקרא למתינות [...] היועץ המשפטי מדיש את**

102 בהתאם לסעיף 94 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982.
103 יצוין כי נוכח ההסכם שאליו הגיעה הפרקליטות עם הרב אליהו בעניין ההליכים הפליליים נגדו, הוחלט לסגור גם את תיקי התלונות המשמעותיות בעניינו.

**החשיבות הקנויה לכך שניתן יהיה לחדש את ההליך אם
יתברר כי הדברים יישנו** [...] בית משפט השלום סמך כאמור ידו
על הסכמת הצדדים והורה על ביטול כתב האישום".¹⁰⁴

ואולם, בניגוד להתחייבות, ואף שהרב אליהו המשיך בסדרה ארוכה של
**התבטאויות חמורות מאז משיכת כתב האישום נגדו – אמירות העולות כדי
הסתה לגזענות נגד הציבור הערבי** – הפרקליטות והיועץ המשפטי לממשלה
נמנעו בעקביות מלהעמידו לדין בגין התבטאויותיו המסיתות.
יצוין כי ב-21.9.20 קיבל בית המשפט העליון את העתירה שהגישו המרכז וגורמים
אחרים,¹⁰⁵ וקבע שיש להעמיד את הרב אליהו לדין **משמעתי** בשל התבטאויות
בלתי ראויות שהשמיע, ובכללן ההתבטאויות הגזעניות הבאות:

"בימינו צריכים להשתדל, כי כל מי שמרים יד על יהודי להרגו, נקום
יינקם. ואפילו לא הרג אלא רק הכה או רצה להורגו [...] גם בימינו
חשוב לדאוג להסדרת החוק כך שיהיה ברור לכולם, כולל לרוצחים,
שמחבל או מחבלת שבאו להרוג יהודים – זה סופם. חובה ומצווה
על החיילים והשוטרים והאזרחים לכלות אותם. לא לנטרל אותם
ולא להשתלט עליהם, אלא להעבירם מן העולם. ומי שמגן עליהם –
מביא שפיכות דמים לעולם".¹⁰⁶

"מה עושים עם היצורים הפראיים האלה על הר הבית? הם ממש
כמו צלם בהיכל. המקום הכי הפוך שמו שם. העם שונא שלום. כך
קורא לו דוד המלך, נכון? ואנחנו בטיפשותנו נותנים להם את הזכות
לשלוט שם אז למה שלא ינצלו אותנו, אין לך עם יותר נצלן מהם,
פשוט נצלנים, נותן להם כסף, נותן להם אוכל, נותן להם חשמל, נותן

---

104 בג"ץ 6702/05 מיום 2.3.2009.

105 בג"ץ 7150/16.

106 פוסט בפייסבוק, 23.12.18.

להם מים [...] והם יורקים לך לפרצוף ודוקרים את טובי בחורינו".¹⁰⁷
"הערבים אותם ערבים והים אותו ים. אומרים, אותה שנאת ישראל יש להם בכל מקום שהם רואים יהודים הם מזיקים. רק עכשיו היו יהודים בגרמניה. חטפו מכות מערבים, זה לא משנה איפה אתה נמצא [...] בכל מקום שהם רואים יהודים הם הורגים, הם לא אכפת להם יהודים בארץ או יהודים בתל אביב או באלון מורה או בפריז או בבואנוס איירס, זה לא משנה להם".¹⁰⁸

הרב אליקים לבנון

הרב אליקים לבנון שימש רב המועצה האזורית שומרון ורב היישוב אלון מורה. ב-10.11.2014 פורסמה ידיעה בעניינו באתר החדשות "וואלה", תחת הכותרת "הרב לבנון: כל רכב ערבי הוא מוסד טרור".¹⁰⁹ בידיעה צוטט הרב כאומר "כל מכונית היא מוסד טרור וכל תחנת דלק שמספקת דלק למכוניות ערביות שנוסעות בכבישים, זו תחנה שמספקת נשק ותחמושת". הרב טען כי הפתרון לפיגועי הדריסה הוא לאסור על תדלוק מכוניות השייכות לערבים, והציע גם שמכוניות כאלה לא יוכלו לנוע על כבישי ישראל ("אסור למכוניות ערביות לצאת מערים ערביות. ערבים שירצו ייסעו באוטובוסים. מי שמתמש ברכב פרטי כדי לתקוף ולהרוג אנשים לא ייסע במכונית").

פנייה ששלח המרכז לפרקליטות ב-24.11.14, ובה ביקש להעמיד את הרב לבנון לדין בגין הסתה לגזענות, נענתה רק כעבור כמעט שנתיים, ביום 23.3.16, ונענתה בשלילה: נטען שהדברים אינם עולים כדי עבירה פלילית, ללא פירוט נוסף. עוד צוין במענה כי לאור תחולת הוראות חוק שירות המדינה (משמעת), תשכ"ג-1963 על הרב לבנון, הפנייה הועברה לאגף המשמעת בנציבות המדינה לבחינת הדברים במישור המשמעת. הרב לבנון אכן הועמד לדין משמעת, הורשע על ידי בית הדין למשמעת של עובדי המדינה, וביום 5.3.17 נגזר עליו, במסגרת

107 ראיון בתוכנית רדיו, 8.8.19.

108 שיעור ביוטיוב, 9.9.19.

<http://judaism.walla.co.il/item/2800677> 109

הסדר טיעון, אמצעי משמעת של נזיפה חמורה.
בטיעוני התביעה לכיבוד הסדר הטיעון שבמסגרתו הורשע הרב בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידו נוכח התבטאויות גזעניות שהשמיע צוין כי

**"חשוב כי יועבר מסר לאנשי דת לנהוג בזהירות ולשקול
מילותיהם בקפידה וזאת בשל ההשפעה הרבה שיש לדבריהם
על קהלים רחבים".**

בגזר הדין צוין כי מדובר ב"התבטאויות מכלילות ופוגעניות כלפי הציבור הערבי בישראל. בהתבטאויות אלה היה משום הבעת דעות קדומות ופגיעה ברגשות הציבור הערבי בישראל", וכי

**"לעבירות שנעברו היבט ציבורי רחב, בעיקר מעצם ביצוען
על ידי הנאשם, אשר לו סמכות תורנית והלכתית כרב".**

הרב שמעון בן ציון

בכתבה שפורסמה ב-9.12.17 באתר האינטרנט של ערוץ 7 כתב הרב שמעון בן ציון, המשמש רב במכון מאיר שבירושלים, את הדברים שלהלן:

"בתוך ארצנו גדל **סרטן ממאיר** [...] המדיניות הרשמית מסרבת להודות כי יש לנו מלחמה כוללת **בעמלק של הדור הזה, והאויב הערבי שבתוכנו** [...] אבל את השקר הזה צריך לנפץ. הפתרון היחיד: **לעקור את הגידול הממאיר מארצנו הקדושה** [...] **מקום כמו קוצרא צריך להימחק ולהיעקר** [...] המאבק שלנו הוא לא מול מחבל בודד אלא מול סדום ועמורה וכך צריכה מדינת ישראל לאויב שבתוכנו. וכדברי דוד המלך: 'ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם'".

במענה לפניית המרכז השיבה הפרקליטות כי אף שמדובר בדברים הכוללים התבטאויות חמורות וקשות, **אין הם חוצים מבחינת תוכנם את הרף המצדיק פתיחה בחקירה פלילית בגין הסתה, שכן הם סובלים פרשנות אפשרית שלפיה אינם מכוונים בהכרח לערבים באשר הם, אלא לאלו מהם הנוהגים באלימות כלפי יהודים או נוקטים חוסר נאמנות למדינת ישראל.**

הרב יוסף אליצור

בכל התקופה שהדו"ח עוסק בה הוגש רק כתב אישום אחד ויחיד נגד איש דת יהודי: כתב האישום נגד **הרב יוסף אליצור**.¹¹⁰

הרב אליצור הוא בכיר בישיבת עוד יוסף חי, שממנה יצאו רבים ממבצעי פעולות הטרור הידועות בכינוי "תג מחיר". הרב אליצור גם מפרסם לעתים קרובות טורים באתר האינטרנט "הקול היהודי". הוא גם אחד ממחברי הספר "תורת המלך", שפורסם בשנת 2009, וכן מחבר המאמר החמור "ערבות הדדית – האסטרטגיה" משנת 2009, הקורא לפעולות תג מחיר אלימות. כידוע, פעולות אלה בוצעו הלכה למעשה, וכללו מעשי אלימות, ונדליון, טרור ורצח.

חקירה נגד הרב אליצור בגין מאמר זה נפתחה כבר באוגוסט 2011, כחלק מתיק חקירה רחב יותר נגד האחראים, העורכים והמנהלים של קבוצת גוגל-גרופ "הקול היהודי", שהמאמר היה אחד מכמה וכמה פרסומים שהופיעו בה.

החלטה בעניין העמדתו לדין של אליצור לא התקבלה במשך זמן רב, ובספטמבר 2015 עתרו המרכז הרפורמי לדת ומדינה ופורום תג מאיר לבג"ץ בדרישה להעמידו לדין בגין הסתה לגזענות והסתה לאלימות בשל פרסום המאמר.¹¹¹ המדינה גררה רגליים במשך חודשים, ורק בדצמבר 2016 הודיעה כי החליטה להגיש נגד הרב אליצור כתב אישום, בכפוף לשימוע, בגין הסתה לאלימות בשל שני פרסומים אחרים משנת 2013. כתב אישום בגין פרסום המאמר "ערבות

---

110 כתב אישום הוגש גם נגד בן ציון גופשטיין, העומד בראש ארגון להב"ה, אך אינו מכהן במשרה רבנית.

111 בג"ץ 6462/15.

הדדית", נקבע, לא יוגש עקב קשיים ראייתיים. עתירה שהוגשה לבג"ץ בעניין זה נדחתה, אך השופטים ציינו בפסק הדין כי המאמר – שאין חולק על תוכנו המסית – עדיין ניתן לאיתור ולקריאה באינטרנט, וכי טוב יעשו גורמי האכיפה אם יוודאו כי ננקטים בעניין זה הצעדים המקובלים הנוגעים להסרה של מאמרים מסיתים. בעקבות זאת, המאמר אכן הוסר מרשת האינטרנט.

מאמרי הדעה שבגינם הועמד הרב אליצור לדין פלילי פורסמו לאחר שתושב יצהר אביתר בורובסקי ז"ל נרצח בפיגוע דקירה שביצע מחבל פלסטיני. אחד המאמרים פורסם ב-1.5.13, יממה לאחר רצח בורובסקי ז"ל, באתר האינטרנט "הקול היהודי". תחת הכותרת "אסור להתייאש – רק לצמוח יש! דעה" כתב אליצור בין היתר את הדברים הבאים:

"ישנה תופעה ההולכת ומתרחבת של פעולות שעושים יהודים חמים כנגד האויב. אפשר לראות בכך מעשים נואשים של ציבור שנדחק לפינה, אבל מי שיתקרב יבחין כי מדובר בניצנים של ציבור הולך וגדל שלוקח אחריות על בטחון היהודים. "אחרי הירצחו של הקדוש, אביתר בורובסקי הי"ד, התבצעו פעולות שונות ברחבי הארץ. הפעולות כונו בעיקר כנגד האוכלוסייה הערבית, המחפה על פשע [...] "העיקר הוא שהולך ומתרקם ציבור שיש לו חזון אחר, חזון של שלטון שמייצג את העם היהודי. הציבור הזה גם פועל פעולות בשטח האויב. הפעולות הללו אינן נובעות מייאוש; **הן מעשים ראשוניים של הרמת ראש על ידי ציבור חדש. במעשים הללו מתחילים להתבטא היהודים המפוכחים, אלה שמבינים שהיהדות היא עיקר הקיום שלנו פה. המעשים הללו הם ניצנים ראשוניים של אמון יהודי, ערבות הדדית, ודאגה לשלום היהודים בארץ ישראל ובעולם."**

המאמר האחר פורסם ערב יום השלושים לרצח בורובסקי ז"ל, גם הוא באתר

"הקול היהודי". תחת הכותרת "איך 'לתפוס' את מבצעי תג מחיר - דעה" כתב אליצור בין היתר את הדברים הבאים:

"אני לא בא להמעיט בכישרונותיהם של מבצעי 'תג מחיר' האלמוניים, וביכולת המבצעית שלהם. ובכל זאת - דומני שהסיבה לכשלון המהדהד של כוחות הביטחון בתפיסת אלה שמבצעים מה שהם מכנים 'תג מחיר' קשורה גם - אם לא בעיקר - לשלל הביטויים שדוברים בתקשורת ובמערכת הפוליטית נוטים להוסיף לדין בשאלה. למשל: 'כיצד יתכן שכוחות הביטחון לא מצליחים לתפוס את קומץ הקיצונים שמבצעים את המעשים המתועבים הללו?'. **הנה, במשפט הזה הכניס הדובר הנכבד הנחת יסוד: המעשים הללו מתועבים, לא מובנים, אין בהם שום הגיון.** ממילא - ברור שמדובר בקומץ קיצונים והזויים, וכיצד יתכן שכוחות הביטחון אינם מתמודדים עם קומץ שכזה?

"אני חושב שהנחת היסוד הזו, שגם כוחות הבטחון שבויים בה, היא היא היסוד לכשלון המהדהד שלהם. אותם אנשי בטחון ששנים חיו בסגנון של 'אין פתרון צבאי לאינתיפאדה', ושהתייחסו להתקוממות הערבית כאל דבר הגיוני וסביר (גם אם צריך לתת לו 'גבולות' ולא לאפשר לו להיות 'מוגזם') [...] **אותם כוחות שבשם התפיסה המבינה את הצד הערבי הרצחני מחליטים 'להכיל' את הרצחנות הערבית ולהפקיר את חיילי צה"ל למשיסה וקלס יומיומיים - אותם אנשים פשוט לא מסוגלים להאמין שהצד היהודי מוכרח להתקומם.**

"הם לא מסוגלים להבין שכאשר מתייחסים בסלחנות מופלגת לאלומות של בני הנכר ודורכים על הציבור היהודי - **יוצרים ציבור הולך וגדל שמבין שהוא מוכרח לעשות מעשים כדי להתגונן מפני הרשעות המאיימת על היהודים בארץ ישראל.** אולי מעטים מבצעים בפועל את המעשים המדוברים - אבל רבים יותר

ויותר מבינים את המעשים הללו, ומרגישים שטוב שיש מי שעוד לב חם בו לבעור כנגד העוול והרשעות, נגד ה'הכלה' וה'סובלנות' שנותנים עוד ועוד כח ותחושת נצחון בידי הצד הרצחני והאלים [...]

"עד כאן הסברנו מה קורה אצל 'כוחות ה(אי) בטחון'. אבל אני חושב שבאמת צריך 'לתפוס' את המעשים הללו. לתפוס במובן החיובי - ללכד. המעשים הללו, שנולדים מחום ומערבות הדדית של יהודים, אינם התכלית (גם אם בהחלט אפשר להבין אותם במציאות הנוכחית) [...]

"דווקא בגלל שאנחנו מבינים היטב מדוע אנשים מרגישים צורך לפעול בעצמם נגד הרשעות, כאשר הם נרדפים ומוכים בידי ממסד עוין ומנוכר - אנחנו יכולים 'לתפוס' את המעשים הללו. אנחנו יכולים לתת להם משמעות אמיתית, ומתוך כך להביא את המעשים להיות חלק מבניין של ציבור יהודי מתוקן, שחי על פי תורה בארצו הקדושה".

כתב אישום נגד הרב אליצור בעבירת ההסתה לאלמות בשל פרסום שני המאמרים הללו הוגש כאמור בשנת 2017, בעקבות ההליכים המשפטיים שנקט המרכז הרפורמי לדת ומדינה. אליצור אף הורשע ונדון ב-18.3.21 לארבעה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים וקנס בסך 3,000 ש"ח או 30 ימי מאסר תמורתו.¹¹² המדינה ערערה על קולת העונש, וביקשה את בית המשפט לגזור על אליצור עונש ממשי ולא להסתפק במאסר על תנאי,¹¹³ ואילו אליצור עצמו ערער על ההרשעה.¹¹⁴ ערעורו של אליצור נדחה. באשר לעונש הראוי, בית המשפט המחוזי פסק כי "בשים לב לנסיבות החמורות של ביצוע העבירה על ידי המערער,

---

112 ת.פ. 30993-06-17.

113 ע"פ 1457-05-21.

114 ע"פ 465-05-21.

כפי שנקבע בהכרעת הדין, ראוי היה לקבוע בעניינו של המערער מתחם עונש הולם שונה מזה שקבע בית המשפט קמא, אף אם חלק מפסקי הדין ביטאו עד כה ענישה מקלה. עמדתנו היא כי מתחם העונש ההולם את מעשי המערער נע בין 6 חודשי מאסר בפועל ל-12 חודשי מאסר בפועל, כפי שעתרה המדינה בבית המשפט קמא". ואולם, בשל העובדה שמאז ביצוע העבירות חלפו תשע שנים, הוחלט להסתפק בהחמרת המאסר על תנאי, והארכתו מארבעה חודשים לשבעה חודשים.

הסחבת המאפיינת את טיפול הפרקליטות בעבירות ההסתה

בדו"ח האחרון שהגישה מדינת ישראל לוועדת האו"ם הבוחנת את עמידתה בהתחייבותיה על פי האמנה לביעור כל צורות האפליה הגזעית (CERD) צוין כי החלטה האם להגיש או לא להגיש כתב אישום בגין עבירות הסתה לאלמות או לגזענות מתקבלת בתוך **כחודש ימים**.¹¹⁵

למרבה הצער, מצב הדברים בפועל שונה בתכלית.

כפי שצוין לעיל, הזמן הממוצע לקבלת החלטה באשר לבקשות פתיחה בחקירה בעבירות הסתה ששלח המרכז הרפורמי לדת ומדינה לפרקליטות עמד בתקופת הדו"ח על כשמונה חודשים. מתוך **114** פניות שנשלחו לפרקליטות בתקופת הדו"ח, החלטה התקבלה בתוך חודש עד חודשיים ב-12 מקרים בלבד. ב-12 מקרים אחרים התקבלה החלטה רק לאחר **שנה עד שנתיים**, בארבעה מקרים התקבלה החלטה רק לאחר **שנתיים עד שלוש**, ובמקרה אחד התקבלה החלטה רק **בחלוף שש שנים**.

נכון לזמן כתיבת הדברים, תלויות ועומדות 57 פניות ששלח המרכז לפרקליטות ולמשטרת ישראל בתקופת הדו"ח בבקשה לפתוח בחקירה בעבירות הסתה; המוקדמת שבהן נשלחה כבר ביוני 2014.

מצב דברים זה, שבו נוקטת הפרקליטות סחבת וגוררת רגליים לנוכח הסתה לגזענות ולאלמות הנמשכת לאורך שנים ומתנהלת באופן שיטתי ומשולל כל רסן, הוא מצב חמור ביותר, שאינו עולה בקנה אחד עם הוראות הדין.

ראוי לציין כי המשטרה והפרקליטות ערוכות בהחלט לפעול בלוח זמנים מהיר בעבירות הסתה, כפי שמדגים למשל המקרה של פרסום דברי הסתה חמורים נגד ח"כ בנימין נתניהו בימי כהונתו כראש הממשלה, שהביא להגשת כתב אישום

Israel's 17-19th Periodic Report to the UN Committee on the Elimination 115
(of All Forms of Racial Discrimination) (CERD)

בתוך כמה ימים ממועד פרסום הפוסט המסית.¹¹⁶ התנהלות כזו של המשטרה והפרקליטות היא התנהלות ראויה, ומן הראוי שלוח הזמנים בטיפול בעבירות הסתה יהיה מהיר גם במקרים אחרים.

על הפרקליטות, כרשות מינהלית, להפעיל את סמכותה בתוך זמן סביר לפי נסיבות המקרה¹¹⁷ ולפעול במהירות הראויה, שהיא ממושכלות היסוד של מינהל תקין.¹¹⁸ זאת ועוד: יש לזכור כי עבירות ההסתה לגזענות ולאלימות מגינות על הסדר הציבורי ותקנת הציבור וכן על ערך כבוד האדם, שכן, כפי שאמר השופט ג'ובראן בפרשת "תורת המלך", "הסתה לגזענות שוללת מבני אדם את תכונותיהם האנושיות בשל שיוכם הגזעי [...] היא פוגעת בזכות הבסיסית לשוויון ובערך הכבוד האנושי של כלל הברואים בצלם". **המחויבות להוקיע ולמגר גילויי הסתה לגזענות ולאלימות הפוגעים בזכויות יסוד מחייבת תגובה תקיפה, נחרצת ומהירה מצד המדינה - תגובה המבוססת על גישה של אפס סובלנות כלפי מופעים של הסתה לגזענות ולאלימות.** כפי שכתב השופט ג'ובראן, "אחד מהיבטי החומרה והסכנה של הביטוי הגזעני טמון בכך שפגיעות מילוליות בכבוד האדם עלולות להסלים ולהידרדר לפגיעות פיזיות [...] מחובתנו לאסור על פרסומים מסיתים ולהעניש את מחברייהם בטרם הבשילו פירות ההסתה וגרמו לתוצאות ממשיות בעולם המעשה".

הימנעות מתגובה נחרצת ומהירה להסתה פסולה ובלתי חוקית בדמות הגשת כתב אישום פלילי נגד מסיתים כמוה כמתן מתן גושפנקא לפעילות המסיתה, ויש בה כדי להביא לכך שגילויי הסתה לגזענות ולאלימות ילכו ויתגברו הן בעוצמתם, הן בהיקפם והן בתדירותם.

נקודה חשובה נוספת היא הפגיעה הקשה באמון הציבור בשל התמהמהותה של

---

¹¹⁶ <https://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.8863246>

¹¹⁷ יצחק זמיר, הסמכות המנהלית, כרך ב' (1996) בע"מ 706. לעניין זה יפים דבריו של השופט ד' לוי: "על רשות מוסמכת לפעול בסבירות. סבירות משמעה גם עמידה בלוח זמנים סביר" (בג"ץ 6300/93 המכון להכשרת טוענות בית דין נ' השר לענייני דתות, פ"ד מב(4), 441,451).

¹¹⁸ סעיף 11 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981 קובע כי "הסמכה או חיוב לעשות דבר, בלי קביעת זמן לעשייתו - משמעם שיש סמכות או חובה לעשותו במהירות הראויה ולחזור ולעשותו מזמן לזמן ככל הנדרש לפי הנסיבות".

הפרקליטות ובשל העובדה שאינה פועלת באופן שוויוני נגד מסיתים. לצד פגיעה זו, יש בכך גם משום מעילה בחובותיה הציבוריות.¹¹⁹ **התנהלות זו מעבירה מסר קשה באשר לערך של שלטון החוק.** בית המשפט העליון כבר ציין בעניין זה כי "מרכיב מרכזי נוסף של שלטון החוק, הוא ידיעתו של מפר החוק, כי בעשותו כן צפוי הוא לסנקציה מאורגנת של החברה. אכן, שלטון החוק מחייב שוויוניות והיעדר שרירותיות באכיפתו, שאחרת ייעשה החוק פלסטר, ייפגע אמון הציבור בשלטון ותישחק ההרתעה מפני אפשרות הפרתו."¹²⁰ במקום להשמיע קול צלול וברור נגד גזענות ואלימות, הפרקליטות נוקטת סחבת וגרירת רגליים, ואת המחיר משלמת החברה הישראלית כולה: אלפים מוסתים ויומיום באין מפריע, והשיח המסיתי, הגזעני והאלימים הופך לנורמה ולדבר שבשגרה. יוער עוד כי העיכוב הרב בטיפול הפרקליטות בנושא עלול להשליך על זמינותן של הראיות שיכולות לבסס כתב אישום. לעתים, גורמי אכיפת החוק אף נתלים בחלוף הזמן – שהוא תוצאת הסחבת שנקטה הפרקליטות – כנימוק לאי-העמדה לדין.

שלושה מקרים מדגימים היטב את הסחבת וגרירת הרגליים המאפיינים את טיפול הפרקליטות בעבירות ההסתה: המקרים של מיכאל בן ארי, של ברוך מחל ושל בן ציון גופשטיין, יו"ר ארגון להב"ה.

מיכאל בן ארי

מיכאל בן ארי הוא פעיל ימין קיצוני המגדיר עצמו כתלמידו וממשיך דרכו של הרב מאיר כהנא. בן ארי מטיף בצורה חמורה וקיצונית להדרה של הציבור הערבי, לביזוי ולפגיעה בו. הוא שב ומתייחס לכלל האזרחים הערבים במדינה כאל אויבים, שאינם נאמנים, ואשר יש לגרשם מן הארץ. בן ארי כיהן כיו"ר מפלגת עוצמה יהודית: מפלגת ימין קיצוני הדוגלת בדחיקת רגלי האוכלוסייה הערבית בישראל מהחברה הישראלית ואף מגבולותיה הגאוגרפיים של המדינה.

---

119 בג"ץ 935/89 נגור נ' היועץ המשפטי לממשלה פ"ד מד(2) 485, 512-513.
120 בג"ץ 1027/04 פורום הערים העצמאיות נ' מועצת מקרקעי ישראל.

בחודש יוני 2018 פנה המרכז למשטרה ולפרקליטות וביקש להעמיד את בן ארי לדין בגין שרשרת ארוכה של התבטאויות חמורות, העולות כדי הסתה לגזענות ולאלימות.

במקביל, המרכז ביקש לפסול את מועמדותו של בן ארי מהתמודדות לכנסת ה-21. ביום 17.3.2019 קיבל בית המשפט העליון ערעור על החלטתה של ועדת הבחירות המרכזית, שאישרה את התמודדותו של בן ארי כמועמד לכנסת ה-21.¹²¹ ברוב דעות של שמונה מתוך תשעת חברי ההרכב, בית המשפט העליון קבע כי בן ארי מנוע מלהתמודד בבחירות לכנסת. זאת, לאחר ששופטי הרוב אימצו את חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה בעניין זה, שלפיה יש במעשיו ובהתבטאויותיו של בן ארי משום הסתה לגזענות, שהיא מטרה דומיננטית ומרכזית של משנתו. בחוות דעתו בנושא, היועץ המשפטי לממשלה התייחס במפורש להתבטאויות שעליהן עמד המרכז בפניותיו למשטרה ולפרקליטות, והתבטאויות אלה הן שעמדו בבסיס עמדתו שלפיה בן ארי מנוע מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-21, וזאת בגין הסתה לגזענות. בחוות הדעת צוין גם כי ההתבטאויות האמורות מלמדות כי בן ארי **"מסית לליבוני יצרים שיטתי על יסוד לאומי אתני נגד האוכלוסייה הערבית, באופן המביא איבה ומדנים ומעמיק תהום"**, וכי הן עולות כדי הסתה לגזענות. משכך, בחודש מאי 2019 שב המרכז ופנה למשטרה ולפרקליטות, וביקש לפתוח בחקירה פלילית נגד בן ארי בשל ההתבטאויות שעל בסיסן החליט בית המשפט העליון לפסול את מועמדותו לכנסת, וכן בשל התבטאויות מסיתות אחרות מצדו. ביוני 2020, משלא התקבלה החלטה בעניין, עתר המרכז לבג"ץ כדי שיורה ליועץ המשפטי לממשלה ולפרקליטות המדינה להפעיל את סמכותם ולהעמיד לדין את בן ארי בגין הסתה לגזענות ולאלימות.¹²²

יצוין כי בתגובתו לעתירה ביקש בן ארי מבית המשפט להורות ליועץ המשפטי לממשלה להגיש נגדו כתב אישום לאלתר, וטען שהתמשכות ההליכים גורמת לו עוול קשה ואינה מאפשרת לו לפעול להוכחת חפותו ולטיהור שמו.

---

121 ע"ב 1866/19.

122 בג"ץ 3699/20.

המדינה, מצדה, ציינה בתגובתה כי עיקר החקירה בעניינו של בן ארי הסתיים, וכי ייעשה מאמץ לקבל החלטה בעניינו בתוך כמה חודשים. ואכן, לאור הודעת המדינה כי במהלך חודש אוגוסט 2020 הוחלט לפתוח בחקירה פלילית נגד בן ארי בחשד לביצוע עבירות של הסתה לגזענות והסתה לאלימות, וכי ביום 17.9.2020 נחקר בן ארי במשטרה באזהרה, כי החקירה בעניינו נמשכת, וכי בסיומה יוחלט האם להעמידו לדין, בנובמבר 2020 העתירה נדחתה. בפסק הדין עמד בית המשפט על כך שהמדינה לא סיפקה הסבר מלא לעיכוב הממושך שחל בקבלת ההחלטה על פתיחה בחקירה בעניינו של בן ארי, בפרט על רקע עמדתו הברורה של היועץ המשפטי לממשלה עצמו בהליכים הנוגעים לפסילת מועמדותו, על רקע קיומה של תשתית ראייתית איתנה לפסילת מועמדותו, ועל רקע הזמן הרב שחלף מאז שניתן פסק הדין בעניין הפסילה. ביחס לקבלת ההחלטה בעניין העמדתו של בן ארי לדין, בית המשפט אף ציין כי "חזקה על רשויות התביעה כי יפעלו לקבלת החלטה בעניין במהירות המתחייבת" וכי "יש לקוות שהמשיבים יקדמו את הטיפול בנושא". עד כה, ואף שחלפה למעלה משנה ושמונה חודשים ממועד פסק הדין בעתירה, טרם התקבלה החלטה בדבר הגשת כתב אישום נגד בן ארי.

ברוך מרזל

ברוך מרזל שימש פעיל שטח ופעיל מרכזי של תנועת כך במשך שנים רבות. בכנסת ה-11 שימש כמזכיר סיעת כך בכנסת, ובשנת 1990, לאחר רצח כהנא, שימש יו"ר תנועת כך והשתייך להנהגתה עד שהוכרזה בשנת 1994 כארגון טרור בעקבות הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במתפללים מוסלמים במערת המכפלה; בהכרזה על תנועת כך כארגון טרור צוין כי מרזל הוא פעיל מרכזי בה.¹²³ מרזל המשיך בפעילותו כמנהיג תנועת כך גם לאחר הוצאתה מחוק לחוק, ואף מעיד על עצמו כי הוא תלמידו הנאמן וממשיכי דרכו של מורו ורבו, הרב מאיר כהנא.

---

123 החלטת ממשלה מס' 2757 מיום 13.3.1994.

בינואר 2019, על רקע ההסתה החמורה, השיטתית והעקבית שנקט במשך שנים לגזענות ולאלימות נגד האוכלוסייה הערבית בישראל, פנה המרכז למשטרה ולפרקליטות וביקש לפתוח נגדו בחקירה בגין הסתה לגזענות ולאלימות. התלונה נותרה ללא מענה.

במקביל ביקש המרכז לפסול את מרזל מהתמודדות לכנסת. ביום 25.8.19 פסק בית המשפט העליון – ברוב דעות של שמונה מתוך תשעת חברי ההרכב – כי מרזל מנוע מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-22 בעילה של הסתה לגזענות, כקבוע בסעיף 7(א)(א)(2) לחוק יסוד: הכנסת.¹²⁴ שופטי הרוב אימצו בעניין זה את חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה, שלפיה יש במעשיו ובהתבטאויותיו של מרזל משום הסתה לגזענות, שהיא מטרה דומיננטית ומרכזית של משנתו.

בחוות הדעת האמורה צוין מפורשות כי התבטאויותיו של מרזל מלמדות באופן מובהק כי הוא מסית באופן שיטתי ועקבי לליבוי יצרים על יסוד לאומי-אתני נגד האוכלוסייה הערבית בישראל, ונכתב שם כי "מניתוח התבטאויותיו הרבות לאורך שנים ארוכות, עולה, בין היתר, כי מרזל מתייחס לכלל ערביי ישראל כאל 'אויב' אשר מאיים על מדינת ישראל והעם היהודי. בהתאם לכך, מרזל שב וקורא לפעול כנגד 'אויב' זה – לפגוע בו פיזית, למנוע את העסקתו ופרנסתו, לפנות אותו ממקום מושבו, ועוד – לגרשו מארץ ישראל". עוד צוין בחוות הדעת האמורה כי "למקרא מכלול ההתבטאויות שהוצגו בבקשה בעניינו של מרזל, לא נותר כל ספק – מבחינת מרזל, רובם המוחלט של ערביי ישראל הם אויב שיש לפעול כנגדו, ויש להוציאו מהארץ", וכן כי "אין מדובר במקרה גבולי. מדובר ב'גרעין הקשה' של הסתה לגזענות".

בפסק הדין צוטטו התבטאויות מסיתות של מרזל, ועליהן נכתב כי

**"התמונה המצטיירת מעיון ברצף ההתבטאויות של מרזל
לאורך השנים בעברית ובאנגלית, בין בקולו ובין בעמודי**

---

124 ע"ב 5487/19.

ה'פייסבוק' וה'טוויטר' הנושאים את שמו, היא תמונה הצבועה בצבעים עזים, ברורים וחד-משמעיים של הסתה לגזענות [...]

"מובאות אלה, שהינן הבולטות מבין מכלול הראיות שהוצגו בעניינו של מרזל, אינן מותרות מקום לספק באשר לעומק התהום הגזעני שבו הוא פועל ומתוכו הוא משמיע את דעותיו. בדומה לבן ארי – תלמיד אחר של כהנא – מרזל משוכנע אף הוא כי כל הערבים, ללא הבחנה, הם 'אויבים'. אחת האמירות המובהקות ביותר, מבין האמירות שצוטטו לעיל, המבטאות את עמדתו זו היא האמירה לפיה 'אני לא מהגזעניים שעושה הבדל בין ערבי כזה לכהן, ערבים זה ערבים'. מרזל דוגל בתפיסה כי הארץ שייכת ליהודים בלבד וכי הערבים כולם, בהיותם אויבים לדעתו, מקומם בארצות ערב. על כן הוא מטיף לכך שיהודים יימנעו מהעסקתם וכן לכך שלא יאפשרו להם לגור בשכונות ליהודים, על מנת שלא יכבשו אותנו מבפנים', כדבריו, עד שיסולקו כליל מן הארץ".¹²⁵

משכך, בחודש ספטמבר 2019 שב ופנה המרכז למשטרה ולפרקליטות. בפנייתו ציין המרכז התבטאויות מסיתות רבות מצד מרזל, לרבות אלו שנכללו בפסק הדין ושנקבע לגביהן כי מדובר בהסתה, וביקש כי יוגש נגד מרזל כתב אישום בגינן. תגובה מלשכת המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) התקבלה רק ב-16.7.2020, ונכתב בה כי תלונות המרכז בעניינו של מרזל הוגשו למשטרת ישראל האמונה על הורדה ראייתית של הפרסומים המסיתים נשוא התלונות ועל ביצוע פעולות אחרות, שאחריהן מועבר התיק לבחינת פרקליטות המדינה כדי לקבוע האם יש מקום לפתוח בחקירה. עוד צוין שם כי התיק בעניינו של מרזל לא הועבר ממשטרת ישראל לפרקליטות עד מועד התגובה.

---

125 פסק דינה של כב' הנשיאה אסתר חיות, פסקאות 22, 24.

לפיכך, משלא התקבלה תגובה מהותית או החלטה בדבר העמדתו לדין של מרזל במשך כמעט שנתיים, הגיש המרכז עתירה נגד היועץ המשפטי לממשלה ופרקליטות המדינה, ודרש כי יפעילו את סמכותם ויעמידו לדין את מרזל בנין הסתה לגזענות.¹²⁶

ב-16.5.21 שלחה המדינה תגובה מקדמית לעתירה, עדכנה כי הוחלט לפתוח נגד מרזל בחקירה פלילית בגין הסתה לגזענות, וציינה כי החקירה תתבצע בידי יחידת להב 433, בליווי פרקליטות מחוז ירושלים (פלילי). עוד עדכנה המדינה כי מרזל נחקר באזהרה ב-9.6.21. המדינה ציינה כי נראה שעיקר החקירה הסתיים, וכי ההחלטה אם להעמיד את מרזל לדין תתקבל בסיום החקירה כולה - וזאת, **בתוך כמה חודשים**. משכך, ביום 2.8.21 העתירה נדחתה. עם זאת, ראוי לציין שהשופטת ברון לא ראתה בעין יפה את התנהלות המדינה ביחס לפניות המרכז ואת ההתמהמהות בפתיחת החקירה, והחליטה לחייב את המדינה בהוצאות המרכז **"בשים לב לכך שבמשך תקופה ממושכת משיבי המדינה לא שעו לפניותיו החוזרות ונשנות של העותר, ורק בעקבות הגשת העתירה נפתחה חקירה פלילית נגד מרזל"**.

אף שחלפו למעלה מעשרה חודשים ממועד פסק הדין שניתן בעתירה, עד זמן כתיבת הדברים טרם הוגש כתב אישום נגד מרזל, והוא ממשיך להסית באין מפריע.

ארגון להב"ה והעומד בראשו, בן ציון גופשטיין

ארגון להב"ה ("למניעת התבוללות בארץ הקודש") מגדיר את מטרתו כ"הצלת בנות מעם ישראל שהתפתו לקשור קשר עם גוי". ואולם, המטרה-לכאורה של מניעת התבוללות אינה אלא כסות לפעילות גזענית ואלימה, שמתקיימת במוקדים שונים ברחבי הארץ מזה שנים. הארגון גורס שערבים הם אויבי ישראל באשר הם, וכי כל מגע עמם יגרום לאסון. הארגון קורא להפרדה בין יהודים וערבים, וזאת על ידי אי-העסקת ערבים, סילוק ערבים מן המרחב הציבורי המשותף, ובסופו של דבר, סילוקם מן הארץ.

126 בג"ץ 8369/20.

בן ציון גופשטיין הינו הרוח החיה מאחורי הארגון מאז הקמתו לפני למעלה מעשור, והוא מתבטא דרך קבע באופן שיש בו משום הסתה חמורה ופרועה נגד ערבים ונגד זוגות מעורבים של יהודיות וערבים. נוסף לכך, הוא אף פועל כדי להוציא מהכוח אל הפועל את האימונים שהוא מפנה כלפי ערבים וכלפי זוגות מעורבים. מאז 2010 שלח המרכז הרפורמי לדת ומדינה עשרות פניות לפרקליטות וליועץ המשפטי לממשלה בנוגע להסתה הפרועה לגזענות ולאלימות של גופשטיין ושל ארגון להב"ה. ואולם, חרף חקירה שנמשכה כמה שנים בעניינו של גופשטיין, הפרקליטות והיועמ"ש נמנעו מלקבל החלטה בדבר העמדתו לדין. משכך, בספטמבר 2014 הגיש המרכז עתירה לבית המשפט העליון,¹²⁷ וביקש כי גופשטיין יועמד לדין בגין הסתה לגזענות והסתה לאלימות.

בתגובה שהגישו המשיבים לעתירה צוין כי חקירה סמויה נגד ארגון להב"ה נפתחה כבר ביוני 2012, כי תוצריה הועברו לתביעה בינואר 2015, וכי החלטה לגבי העמדה לדין או סגירת התיק תתקבל לאחר שהתביעה תבחן את תוצרי החקירה. משכך, בינואר 2015 נדחתה העתירה בשל היותה עתירה מוקדמת. דא עקא, גם בחלוף למעלה משנתיים ימים לא קיבלו הפרקליטות והיועמ"ש כל החלטה בנוגע להעמדתו לדין של גופשטיין. זאת, חרף העובדה שהוא המשיך כל העת בהסתה בלתי פוסקת לגזענות ולאלימות.

ביולי 2017, אם כן, הגיש המרכז **עתירה שנייה** לבית המשפט העליון,¹²⁸ ובה שב וביקש כי בית המשפט הנכבד יורה למשיבים להעמיד לדין את גופשטיין בגין עבירות הסתה.

רק ביום 13.11.17 נמסרה לגופשטיין הודעה שלפיה נשקלת העמדתו לדין, בכפוף לעריכת שימוע, בחשד לביצוע עבירות הסתה לאלימות, הסתה לגזענות והסתה לטרור, וכן בחשד לשיבוש מהלכי משפט. כמה חודשים לאחר מכן, ביום 8.3.18, נערך לו שימוע בנוכחות בא כוחו בפני פרקליט מחוז ירושלים (פלילי). בהודעה המעדכנת שהגישו המשיבים במסגרת העתירה בחודש מרץ 2018 צוין

---

127 בג"ץ 5977/14.

128 בג"ץ 5430/17.

כי עיקרי השימוע יועברו לכלל הגורמים הרלוונטיים, וכי המלצותיהם יועברו אל פרקליט המדינה והיועץ המשפטי לממשלה לשם קבלת החלטה סופית בעניין הגשת כתב אישום נגד גופשטיין. בנסיבות אלה, ובהתאם להמלצת בית המשפט בדיון מיום 14.3.2018, העתירה נמחקה – ובית המשפט ציין את תרומתה החשובה הן להעלאת המודעות לגבי המעשים וההתבטאויות של ארגון להב"ה ושל גופשטיין, העומד בראשו, והן בהקשר לנקיטת הצעדים שעליהם דיווחו המשיבים, וחייב את המשיבים בהוצאות העותרים.

מאז מחיקתה של העתירה האמורה, המרכז הרפורמי לדת ומדינה פנה לפרקליטות וליועמ"ש אי-אלו פעמים וביקש לדעת אם קיבלו החלטה בעניין הגשת כתב אישום נגד גופשטיין, אולם פניות אלה נותרו ללא כל מענה מהותי.

משכך, פנה המרכז לנציב הביקורת על מערך התביעה ומייצגי המדינה בערכאות (להלן, הנציב) והלין על כך שטיפול הפרקליטות בעניינו של גופשטיין לוקה בסחבת ובגרירת רגליים. בדצמבר 2018 התקבל מטעם הנציב מענה שלפיו התלונה מוצדקת, שכן עקב תקלה משרדית נפל שיהוי של כארבעה חודשים בטיפול של הפרקליטות בעניינו של גופשטיין. הנציב ציין עוד כי מהתייחסות היועמ"ש לפניית הנציב עולה, כי לאחרונה הוחלט להגיש כתב אישום נגד גופשטיין, וכי הדבר מצוי בטיפול רציף ומקצועי של הגורמים המוסמכים בפרקליטות.

ואולם, כתב האישום לא הוגש גם בחלוף למעלה משנה ושלושה חודשים ממועד השימוע לגופשטיין, וכשבעה חודשים ממועד קבלת ההחלטה על הגשת כתב אישום נגדו. משכך, המרכז הגיש לבית המשפט העליון **עתירה שלישית** כדי שיוורה על העמדתו לדין של גופשטיין.¹²⁹

בעתירה צוין כי הסחבת הקשה שנוקטים הפרקליטות היועמ"ש עולה כדי חוסר סבירות קיצוני שאין להשלים עמו, וכי הלכה למעשה היא מאפשרת לגופשטיין ולחברי ארגון להב"ה להמשיך בפעילותם המסוכנת והמסיתה לגזענות ולאלימות נגד ערבים – פעילות שהם אכן ממשיכים לעסוק בה כל העת.

כתב אישום בעבירות הסתה לאלימות, הסתה לגזענות והסתה לטרור הוגש נגד

---

129 בג"ץ 4570/19.

גופשטיין רק ב-26.11.19 – חמש שנים ויותר מאז העתירה הראשונה שהגיש המרכז הרפורמי לדת ומדינה לבית המשפט העליון בנושא. לנוכח הגשתו של כתב האישום, העתירה נמחקה והמדינה חויבה בהוצאות.

להלן פירוט ההתבטאויות שבגינן הועמד גופשטיין לדין:

א. בראיון לאברי גלעד בערוץ 2, בתוכנית "חוצים את הקווים" מיום 16.10.13, נאמרו הדברים הבאים:¹³⁰

גלעד: "כשאתה אומר 'הרב כהנא צדק', למה אתה מתכוון?"
גופשטיין: "קודם כל, שהם יודעים שהוא צדק, במה הוא צדק, זה... פילוסופיה שלמה בדבר הפשוט שאי-אפשר לחיות פה ביחד יהודים וערבים."
[...]

גלעד: "אז בחזון אחרית הימים, מה קורה? מגייסים את כל ציי המשאיות במדינת ישראל, מעלים את הערבים..."
גופשטיין: "באוטובוסים."

גלעד: "אוטובוסים. מי בטובה ומי ברעה והחוצה?"
גופשטיין: "זה מה שכן גוריון עשה, לא? בן גוריון עשה את זה בקום המדינה. אני מעריך שיהיה עוד מלחמה, יחלפו עוד שנים ימותו עוד יהודים, בסוף יעשו את זה, לא יהיה ברירה אחרת."
גלעד: "יש ערבים נחמדים."

גופשטיין: "יש, אבל הם אויבים. גם הנחמדים הם אויבים. הוא ערבי טוב, הוא ערבי מתוק, מתוק מדבש. אבל הוא אויב שלי כי הוא חושב שזה המדינה שלו, ואם לא אז הוא פראייר ואין הרבה ערבים פראיירים. טובים יש, פראיירים לא."
[...]

גלעד: "אז מותר לפגוע בערבי?"
גופשטיין: "אם הוא אויב, אז כן."

גלעד: "זאת אומרת שמותר להרוג ערבי? כאזרח, לא כ... לא כצבא?"

<https://13tv.co.il/item/documentary/season-01/episodes/se01-130/ep26-111120>

גופשטיין: "מבחינת ההלכה מותר."

גלעד: "מבחינתך?"

גופשטיין: "מבחינתי השאלה אם אני רוצה לשבת בכלא או לא."

[...]

גופשטיין: "בלהב"ה יש לי כמה 'קוסמים'. ה'קוסמים', הם מדברים עם הבנות,

באים אליהן בכל מיני דרכים ומשכנעים אותן."

גלעד: "אין מכות לערבים?"

גופשטיין: "לא ל'קוסמים'. ל'קוסמים', לצד של ה'קוסמים', אין. עכשיו יש פעילים

בכל הארץ."

גלעד: "יש עוזרי קוסמים?"

גופשטיין: "לא, יש [צוחק]... יש פעילים בכל הארץ שהם, מעניין אותם הנושא

הזה של התבוללות. כל מי שמעוניין לפעול."

גלעד: "מעניין אותם התבוללות או מעניין אותם מכות?"

גופשטיין: "לא לא, התבוללות, כי מכות לא חסר ערבים ללכת ולהרביץ

מכות. אני לא פציפיסט. יש כאלה שמגיע להם להשתמש נגדם באלימות,

כן. ערבי שמתחיל עם יהודייה... לא צריך לדבר. ערבי שמתחיל עם

יהודייה, אני לא חושב שצריך להמשיך להתהלך יותר מדי ברחוב עם

היהודייה שלו."

ב. ב-17.8.2012, כמה צעירים יהודים תקפו שלושה נערים ערבים בכיכר ציון

בירושלים, ועשו זאת מתוך מניע גזעני. אחד מקורבנות התקיפה נפצע קשה.

במהלך הימים שלאחר מכן נעצרו שמונה מהחשודים בתקיפה, וביום 28.2.2012

הועמדו לדין. ב-21.8.2012 שודר באתר האינטרנט של ערוץ 7 סרטון שבו נראה

גופשטיין אומר את הדברים הבאים:¹³¹

"המשטרה והתקשורת עושים פה לינץ' לנערים יהודיים שאני לא יודע

בדיוק מה קרה, אבל להערכתי מה שקורה יום יום, נערות יהודיות נתקפות

על ידי ערבים ואין להם למי לפנות, הם פונים למשטרה, המשטרה לא מתייחסת. כנראה שכאן הנערים הרימו את הכבוד היהודי מהרצפה ועשו את מה שהמשטרה היתה צריכה לעשות, עשו דין בפורעים הערביים שהטרידו את הבנות היהודיות. חבל שהם נותנים את זה לבחורים לעשות ושלא המשטרה מטפלת בזה. בחור ערבי שרוצה למצוא בחורה שיחפש בכפר שלו, שלא יבוא אלינו לירושלים, שלא בקניון. שיחפש את זה אצלהם בכפר ויטריד אותם. בנות יהודיות הן לא הפקר."

ב-26.12.13 שודרה בחדשות ערוץ 2 כתבה על אודות חתונת בתו של גופשטיין.¹³² בכתבה שאל הכתב את גופשטיין האם יש במקום מלצרים פלסטינים. "התנאי הראשון שאני הולך לחתונה זה שאין פלסטינים בחתונה אצלנו", השיב גופשטיין. "אין ערבים בחתונה. אצלנו זה על טהרת העבודה העברית. **בוא נגיד שאם היה פה מלצר ערבי הוא לא היה מגיש את האוכל**". "אז מה הוא היה עושה?" שאל הכתב, וגופשטיין השיב בחיוך: "**הוא היה מחפש את הבית חולים הקרוב, נראה לי**".

ג. באתר האינטרנט של ערוץ 7 פורסם סרטון שבו נראה גופשטיין אומר את הדברים הבאים בעצרת זיכרון לזכרו של מאיר כהנא שהתקיימה ב-11.11.14:

"האויבים שבתוכנו הם סרטן. ואם לא ניקח את הסרטן ונזרוק אותו, אנחנו לא נמשיך להתקיים וימותו כאן יהודים כל יום. לצערנו הסרטן הזה שלח גרורות לכל מקום – אתמול בתל אביב, בירושלים, ערד, באר שבע. אין מקום שאין לסרטן הזה גרורות, אותם גרורות שעוד הרב כהנא הזהיר אותנו. **הסרטן הזה, הסרטן המסוכן של הדו-קיום**. ולצערנו בתוך הממשלה יש כל מיני שרים עם כיפה ובלי כיפה שמעו את הדו-קיום, שנותנים להם לשרוד, מכניסים אותם להייטק, נותנים להם להיות רופאים. אבל המוקד של הסרטן, הגרורה הכי

www.mako.co.il/news-israel/local/Article-145fdecc6603341004.htm

גדולה שיש, המוקד והשיא של הסרטן הוא נמצא בראש, הראש בהר הבית. הר הבית זה הגידול הכי גדול של הסרטן שנמצא לנו פה, וכל עוד ממשלת ישראל לא תתעשת ותוריד את הגידול הזה מהר הבית, לא נצליח להביא את המדינה לגאולה השלמה".

ד. ב-2.3.17 התקיימה במודיעין עילית חתונה בהשתתפות 400 איש, ובכללם גופשטיין ופעילי ימין אחרים, לרבות פעילי ארגון להב"ה. במהלך החתונה, כמה מהמשתתפים הניפו סכינים, מצ'טות ובקבוקים המדמים בקבוקי תבערה, התכסו כרעולי פנים, שרו שירים מסיתים וקראו סיסמאות המסיתות לגזענות ולאלימות נגד הציבור הערבי. בשלהי המסיבה נטל גופשטיין את המיקרופון ושר שיר המשבח את מעשה הרצח שביצע ברוך גולדשטיין, וכלל את המלים "ברוך הגבר, נכנס למערה, דרך הנשק וירה". סמוך לכך השתמש גם במלים "מוחמד מת, מוחמד מת".

גם לאחר הגשת כתב האישום, ההליכים נגד גופשטיין מתנהלים לאטם, ומשפטו עדיין מתנהל בזמן כתיבת שורות אלה, בחלוף למעלה משנתיים וחצי ממועד הגשת כתב האישום. גופשטיין עצמו המשיך וממשיך בהתבטאויות מסיתות, שחרף חומרתן לא הוחלט להעמידו לדין בגינן.

עם אלה ניתן למנות, בין היתר, את **סדרת הרשת של להב"ה**, את הקמפיין **"מפטרים היום את המחבל של מחר"**, את הסרטון **"גרש האמה הזאת, ואת-בנה, היום כולם יודעים הרב צדק"** ואת **הדוכן הווירטואלי של להב"ה**.

סדרת הרשת של להב"ה

אל שבעת הסרטונים בסדרת הרשת של ארגון להב"ה - "השיטה נחשפת: 1. ציד 2. שבי 3. התעללות!" - ניתן להגיע דרך אתר האינטרנט של הארגון, תחת הלשונית "ערוץ הוידאו - השיטה נחשפת", המובילה לאתר: <https://sos.leava.co.il>

במסגרת הסדרה פורסמו שבעה סרטונים מבוימים (המתוארים כסיפורים אמיתיים) המציגים משנה גזענית ופסולה, שלפיה גברים ערבים משתמשים בנחמדות ובמתק שפתיים כדי לפתות את בנות ישראל התמימות ולהתחתן איתן. מהם מצליחים, גורסת הסדרה, נחשף "פרצופו האמיתי" של הגבר הערבי, שהופך בן לילה לאלים, מתעלל ואכזר. המסר שבסרטונים ברור: מי שמתחתנת עם גבר ערבי דנה עצמה לחיי שבי הכוללים אלימות קשה ומתמשכת, התעללות, סבל והשפלה. לצד הסרטונים נכתב באתר הסדרה כי "ריכזנו עבורכם את 7 המלכודות הנפוצות ביותר שבהם משתמשים הציידים כדי להתעלל בבנות יהודיות"; מן הסרטונים עולה בבירור כי המלה "ציידים" מתייחסת לגברים ערבים.

תלונה בנושא הועברה למשטרת ישראל בינואר 2019, ובה נטען כי הסרטונים הם בגדר הסתה לגזענות המצדיקה חקירה פלילית. עד כה לא התקבל מן המשטרה כל מענה מהותי בנושא.

"מפטרים היום את המחבל של מחר"

ציוץ שפורסם ב-6.10.18 בחשבון הטוויטר של גופשטיין כלל תמונה עם הכיתוב "מפטרים היום את המחבל של מחר" על רקע תמונות של זירות פיגועים ושל

פצועים מגואלים בדם. מדובר בקריאה לפיטורי עובדים ערבים על רקע השתייכותם הלאומית גרידא, והמסר העולה ממנה ברור: כל ערבי הוא מחבל פוטנציאלי מעצם היותו ערבי, ומשכך אין להעסיקו. להלן התמונה שפורסמה:

הארגון פתח בקמפיין דומה בעקבות גל הפיגועים בחודשים מרץ-מאי 2022

הדוכן הווירטואלי של להב"ה

בשנת 2020 פתח ארגון להב"ה אתר מכירות אינטרנטי חדש, תחת השם "עם ישראל חי"¹³³. האתר מציע למכירה מגוון מוצרים, ובהם מסכות, חולצות, מדבקות וצמידים, הנושאים כולם כיתובים המסיתים לגזענות ולאלימות, ועולים אף כדי גילויי הזדהות עם ארגון טרור והסתה לטרור. בקטגוריה "מסכות" שבאתר, לדוגמה, ניתן לרכוש מסכות עם הכיתוב "כהנא צדק"¹³⁴: בקטגוריית "מדבקות" שבאתר ניתן לרכוש מדבקות הנושאות את הכיתובים "אל תתעסק עם אחותי", "ואם זאת הייתה אחותך?". בתחתית כל מדבקה מופיע הכיתוב "במסירות ובאהבה נגן על כל יהודייה", לצד הפניה למספר הטלפון ולאתר האינטרנט של הארגון:¹³⁵

[/https://www.c18.co.il](https://www.c18.co.il) 133

[https://www.c18.co.il/?product=%d7%9e%d7%a1%d7%99%d7%9b](https://www.c18.co.il/?product=%d7%9e%d7%a1%d7%99%d7%9b%d7%94-%d7%9b%d7%94%d7%a0%d7%90-%d7%a6%d7%93%d7%a7) 134

[https://www.c18.co.il/?product=%d7%9e%d7%93%d7%91%d7%a7](https://www.c18.co.il/?product=%d7%9e%d7%93%d7%91%d7%a7%d7%95-%d7%aa-%d7%90%d7%9c-%d7%aa%d7%aa%d7%a2%d7%a1%d7%a7-%d7%a2%d7%9d-%d7%90%d7%97%d7%95%d7%aa%d7%99) 135

ב-2022 התווספה על אלה המדבקה "מפטרים היום את המחבל של מחר":

עמוד הבית / מדבקות / מפטרם היום את המחבל של מחר

מפטרים היום את המחבל של מחר!

10.00 ₪ 1.00 ₪

הוספה לסל 1

להביה - מקדימים תרופה למכנה
מפטרם היום את המחבל של מחר!
www.leava.co.il | 074-787-13-90

יום תרופה למכנה
יום היום ל של מחר!
www.sevada.co.il

הרב כהנא צדק

ב-25.10.2018 פרסם גופשטיין בערוץ היוטיוב שלו סרטון גזעני ומסית, שזכה למליוני צפיות. כותרתו היא "גרש האמה הזאת, ואת-בנה, היום כולם יודעים הרב צדק". בסרטון נאמר בין היתר כך:

"גם היום אנחנו רואים את ישמעאל 'מצחק' - לא עובר יום שאותו ישמעאל לא מנסה לרצוח יהודים, ולצערנו גם מצליח. אין יום שאותו ישמעאל לא מנסה להטריד ולאנוס בנות יהודיות. והם הורסים לנו את מדינת ישראל, בכך שהם מכניסים פה תרבות של רצח, גניבה ואונס... את כל זה שרה ראתה והבינה כבר אז ואמרה לאברהם גרש האמה הזו ואת בנה. אין להם מקום כאן בארץ ישראל".

סיכום והמלצות

בישראל ניכרת מזה שנים מגמה מדאיגה של עלייה מתמדת בהתבטאויות המסיתות הן לגזענות והן לאלמויות, וזאת, הן מצד יהודים כנגד ערבים והן מצד ערבים כנגד יהודים.

ברשתות החברתיות מתפרסמים תדיר דברי הסתה חמורים לגזענות ולאלמויות. רשתות אלה היו לזירה מרכזית ומשמעותית, ולדברים המתפרסמים בהן יש פוטנציאל תפוצה אדיר בהיקפו – ופוטנציאל גדול אף יותר לעורר מדנים, ללבות שנאה, לזרוע פירוד ולהביא אף לאלמויות פיזית.

ההתבטאויות המסיתות הללו מגיעות לא פעם מפי מובילי דעת קהל, ובכלל זה נבחר ציבור כגון שרים וחברי כנסת, וכן אנשי דת כגון רבנים, לרבות כאלה המועסקים בשירות המדינה. אלה האחרונים מפרסמים דברי שטנה ובלע ומסיתים לגזענות ולאלמויות במסווה של תוכן דתי, וכך מצליחים ברוב רובם של המקרים לחמוק מהעמדה לדין בגין הסתה.

למרבה הצער, ממצאי דו"ח זה מעידים כי מערכת אכיפת החוק מגיבה לגילויי ההסתה באופן רפה ביותר, ונוקטת מדיניות אכיפה מצמצמת ומרוסנת יתר על המידה. לדוגמה, וכפי שצוין קודם לכן, המרכז הרפורמי לדת ומדינה פנה לפרקליטות בתקופת הדו"ח לא פחות מ-114 פעמים בבקשה לפתוח בחקירה בעבירות ההסתה, אך חקירות נפתחו ב-15 מקרים בלבד, ורק בשניים מן המקרים האלה הוגש בסופו של דבר כתב אישום (בעניינו של גופשטיין ובעניינו של הרב אליצור).

עוד עולה מהדו"ח כי גם כאשר נאכפות עבירות הסתה, נראה כי האכיפה מתאפיינת בבעיות ובליקויים רבים. ראשית, **היא מצטיירת כלא-שוויונית וכנסמכת על שיקולים זרים כגון השתייכות דתית לאומית ומעמד ציבורי או היעדרו**. שנית, במקרים רבים **היא מתבצעת תוך סחבת וגרירת רגליים**:

- אף ששיעור המשתייכים לציבור הערבי בישראל עומד על כ-20%, 77% מכתבי האישום שהוגשו בתקופת הדו"ח בגין עבירות ההסתה לאלמויות ו/או לגזענות היו נגד ערבים.

- מערכת אכיפת החוק בוחרת למצות את הדין עם נאשמים בהסתה הנעדרים מעמד ציבורי ו/או השפעה ציבורית, ונמנעת על פי רוב מהעמדה לדין של אנשים בעלי מעמד והשפעה. בייחוד נכון הדבר לגבי אנשי דת יהודים, וזאת, לאור חריג הדת הנכלל בעבירת ההסתה לגזענות.
- מתוך שישה אנשי דת שהועמדו לדין בתקופת הדו"ח, חמישה היו מוסלמים ורק אחד יהודי.
- גם כאשר מתקיימת אכיפה של עבירות ההסתה נגד אנשים בעלי השפעה ציבורית, כבמקרים של הרב יוסף אליצור ושל בן ציון גופשטיין, יו"ר ארגון להב"ה, כתבי האישום מוגשים רק לאחר הליך חקירה שנמשך שנים רבות מאוד, ואף זאת רק בעקבות התערבות בג"ץ.
- כתבי אישום נגד נאשמים ערבים בהסתה מוגשים לרוב בתוך **כחודש** ממועד הפרסום המסית האחרון. כתבי אישום נגד 63% מהנאשמים היהודים בהסתה הוגשו בתוך פרק זמן של **בין שנה וחצי לחמש שנים**.
- משך הזמן הממוצע עד לקבלת החלטה בדבר פתיחה בחקירה בעבירת ההסתה עומד על **כעשרה חודשים**. בכ-14% מהפניות שהמרכז הרפורמי לדת ומדינה שלח לפרקליטות, החלטה התקבלה רק לאחר **שנה עד שלוש שנים**.

לנוכח הפערים המשמעותיים בין יהודים לערבים בכל הנוגע לאכיפת עבירות ההסתה, לא פעם עולה הטענה שלפיה הסיבה לכך נעוצה בקיומה של הסתה נרחבת ובוטה יותר בקרב הציבור הערבי. לא זו בלבד שמדובר בטענה שאינה מבוססת, אלא שגם אילו היה בה ממש, אין בכך כדי להסביר את פערי האכיפה המשמעותיים והחמורים בין יהודים וערבים העולים בבירור מממצי הדו"ח, ובראשם משך בירור התלונה עד להגשת כתב אישום (כאשר מדובר במסיתים ערבים, ב-51% מהמקרים מדובר בפרק זמן של **עד חודש**, אך כאשר מדובר במסיתים יהודים, ב-42% מהמקרים פרק הזמן האמור הוא **בין שנה לשנתיים**, וב-21% מהמקרים **בין שנתיים לשש שנים**). חקירה והחלטה בדבר הגשת כתב אישום בעבירות ההסתה צריכות להתקיים במהירות ראויה בכל המקרים, ללא קשר להשתייכותו הלאומית של החשוד בהסתה.

חשוב לציין כי היעדר אכיפה שוויונית פוגע באופן חריף בזכות לשוויון בפני החוק, ואף גורם לאי-ודאות ביחס לדין הקיים ולהזדקת הציבור באשר לשאלה מה מותר ומה אסור בכל הנוגע להתבטאויות שעל פי חוק אמורות להיות בגדר הסתה אסורה. המסקנה היא שגורמי אכיפת החוק אינם מייחסים משקל מספיק לערכים של כבוד האדם, ולעומת זאת מייחסים משקל יתר לערכים של חופש ביטוי וחופש דת (בכל הנוגע לאנשי דת יהודים).

אכיפה המתנהלת פעמים רבות תוך סחבת וגרירת רגליים, ונמשכת פרקי זמן החורגים מגבולות הסביר, מרוקנת מתוכן הלכה למעשה את האיסורים על הסתה לגזענות ולאלימות. כאשר החלטה על פתיחה בחקירה בעבירת הסתה מתקבלת רק זמן רב לאחר פרסום ההסתה, לדוגמה, הדבר מוביל לא אחת לקשיים ראייתיים המחבלים בסיכויים להשלים את החקירה בהצלחה ולהעמיד את העבריינים לדין. חשוב לציין כי בתגובתה הרפה של מערכת אכיפת החוק ביחס לעבירות ההסתה יש כדי לתת רוח גבית לגילויי ההסתה, וכן כדי לתת לגיטימציה לתפיסות הפסולות שבבסיסם. ברור כי ככל שינקוף הזמן ותימשך האכיפה הלקויה של עבירות ההסתה, גילויי הסתה כאלה רק ילכו ויתגברו, על שלל השלכותיהם ההרסניות, ויהפכו יותר ויותר לחלק מהשיח הרווח המקובל והלגיטימי בקרב הציבור הישראלי על מרכיבו השונים.

בנסיבות אלה, כדי להיאבק כראוי בהסתה המתגברת, יש לנקוט כמה מהלכים במישורים שונים.

להלן המלצות המרכז בנושא.

שינויי חקיקה

האכיפה הרפה של עבירות ההסתה נעוצה בפרשנות צרה ביותר של יסודות העבירות, ובראשם יסוד המטרה להסית בעבירת ההסתה לגזענות ויסוד האפשרות הממשית בעבירת ההסתה ל אלימות. בהקשר זה, מוצע ליזום שינויי חקיקה אלה:

- שינוי הגדרת עבירת ההסתה לגזענות כך שתחול הלכת הצפוי, דהיינו, יצוין כי ראייה מראש של התרחשות התוצאה של הסתה לגזענות כאפשרות קרובה לזדאי כמוה כמטרה לגרמה.

- שינוי מבחן האפשרות הממשית בעבירת ההסתה ל אלימות למבחן של אפשרות סבירה, לכל הפחות במקרים של קריאה ישירה למעשה אלימות (להבדיל מדברי שבח למעשה אלימות).

- לנוכח ההימנעות מהעמדה לדין של אנשי דת, מוצע לבטל את חריג הדת בעבירת ההסתה לגזענות ולהחיל על ציטוטים מכתבי דת את הכללים הרגילים של עבירת ההסתה לגזענות.

- לנוכח העובדה שהכלי הפלילי אין די בו לצורך מאבק בגזענות, מוצע לשקול את האפשרות להעמיד כלים נוספים למאבק בגזענות, ובכללם הכלי המשמעי (ככל שמדובר בהסתה שנעשית על ידי עובדי מדינה) וחקיקת עוולה אזרחית של הסתה לגזענות, שתאפשר אכיפה אזרחית בגין הסתה גזענית במקרים מתאימים.

מדיניות אכיפה

- מתן **פרשנות מרחיבה** לעבירות ההסתה, ובפרט לדרישת המטרה להסית בעבירת ההסתה לגזענות, והפסקת מתן חסינות לציטוט של כתבי דת – זאת, באופן שיקנה הגנה רחבה וראויה לערכים שעליהם אמור החוק נגד עבירות הסתה להגן, ובראשם כבוד האדם.

- פעולה בלוח זמנים סביר בכל הנוגע לטיפול בתלונות על הסתה. לשם כך יש לקבוע **טווחי זמן מחייבים** וסבירים לטיפול בעבירות הסתה, וכן להקים מנגנוני

בדיקה ובקרה כדי לוודא כי טווחי הזמן הללו אכן נשמרים.

- מיצוי הדין הפלילי עם כלל החשודים בעבירות ההסתה – וזאת, **באופן שוויוני**, ללא הבדל על רקע גזע, דת או לאום או מעמד המסיתים (או כל הבדל אחר שאינו רלוונטי).

היערכות מחדש של גורמי האכיפה

- כמה גורמים מעורבים בהליך החקירה והגשת כתב אישום בעבירות ההסתה: פתיחה בחקירה כפופה לאישור המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים),¹³⁶ המתקבל לאחר המלצת המשטרה בנושא, ואילו הגשת כתב אישום כפופה לאישור היועצת המשפטית לממשלה. כדי לייעל את ההליך ולהביא לפעולה בלוח זמנים סביר, יש **לקבוע ולפרסם הנחיות** לעניין תכלול הטיפול של כלל גורמי אכיפת החוק הרלוונטיים – הפרקליטות, היועצת המשפטית לממשלה ומשטרת ישראל – בתלונות על עבירות ההסתה, ובכלל זה הגדרת סמכויות, תחומי אחריות ולוחות זמנים ברורים לטיפול מהיר ומיטבי בתלונות.

- יש **למנות בעל או בעלת תפקיד ייעודי באגף החקירות במשטרת ישראל**, שיהיו אמונים על הטיפול בתלונות על עבירות ההסתה לגזענות וההסתה לאליםמות, ויעברו לשם כך הכשרה מקצועית שתקנה להם את הידע והכלים הנדרשים לאכיפה מיטבית של עבירות אלה.

חינוך

תופעת הגזענות דורשת טיפול יסודי כדי לעוקרה מהשורש. המפתח לעניין מצוי בחינוך.

---

136 כאשר מדובר בפתיחה בחקירה נגד ראש הממשלה, שופט, דיין או קאדי, נדרש אישור של היועץ/ת המשפטית/ת לממשלה (הנחיות היועץ המשפטי לממשלה, משפט פלילי חקירות, חקירות אישי ציבור, מספר הנחיה 4.2200 (90.004); פתיחה בחקירה נגד אישי ציבור, ובכללם דיין וקאדי, כפופה לאישור ראש אגף חקירות ומוזיעין במשטרת ישראל (משטרת ישראל, אגף חקירות ומוזיעין, נוהל חקירת אישי ציבור בכירים, מס' נוהל 300.16.193).

● המלצות הצוות למיגור הגזענות נגד יוצאי אתיופיה (דו"ח פלמור)¹³⁷ כללו הנכחה חיובית של יוצאי אתיופיה בספרי לימוד, הכשרת מורים בנושאי גזענות ועידוד של בתי ספר לפתח תוכניות פעולה למיגור הגזענות. יש לפעול למימוש המלצות אלה.

● בדו"ח מבקר המדינה משנת 2016 בנושא חינוך לחיים משותפים ולמניעת גזענות¹³⁸ המליץ המבקר לכלול את נושא החיים המשותפים ומניעת הגזענות במסגרת מקצועות הלימוד ובהליך הכשרת עובדי ההוראה; להגדיל את היקף המפגשים הבין-מגזריים של התלמידים; לשלב מורים ערבים במערכת החינוך היהודית; ולפעול להטמעת ערכי הסובלנות, החיים המשותפים ומניעת הגזענות בפעילות הבלתי פורמלית, בין היתר באמצעות שיתוף פעולה עם ארגונים הפועלים בתחום. במאי 2021 פורסם דו"ח מעקב של מבקר המדינה, שעסק בביקורת על פעילותו של משרד החינוך לתיקון הליקויים שנמצאו בדו"ח המבקר משנת 2016.¹³⁹ מדו"ח המעקב עלתה תמונה עגומה ביותר: רוב הליקויים שעליהם עמד דו"ח המבקר תוקנו במידה חלקית או שלא תוקנו כלל. דו"ח המעקב המליץ כי משרד החינוך ישלב את הנושא **באופן מובנה** בתוכנית הלימוד ובפעילויות של **כלל התלמידים**, בכלי ההערכה והמדידה של בתי הספר ובתוכניות להכשרת מורים. יש לפעול למימוש המלצות אלה.

● בראשית שנת 2022 הקים משרד החינוך ועדת משרדית בנושא "חיים בשותפות" בראשות המשנה למנכ"ל המשרד. מטרתה של הוועדה היתה לגבש המלצות אופרטיביות בתחום חיים בשותפות ובתחום החינוך נגד גזענות במערכת החינוך. בגיבוש ההמלצות הללו, שאותן אמורה הוועדה להגיש לשרת החינוך, שותפים נציגים בכירים ממטה המשרד, מן המחוזות, מן השלטון המקומי ומאגפי

<https://www.justice.gov.il/Publications/Articles/Documents/ReportEradicateRacism.pdf> 137

https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_545/92be6185-dbc9-44d9-8c97-98eead865fab/Life-together_Final_preview.pdf 138

<https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/5272-12.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1> 139

החינוך, וכן נציגי האקדמיה וארגוני המורים, נציגי הורים, נציגי תלמידים ונציגי החברה האזרחית, ובכלל זה נציגי המרכז הרפורמי לדת ומדינה. הוועדה טרם פרסמה את המלצותיה הסופיות.

ראוי לסיים דו"ח זה בדברי הנשיאה חיות בפסק הדין שפסל את מועמדותו של מיכאל בן ארי לכנסת, שם ציטטה את אלבר ממי בספרו "הגזענות":

"ואם, כדברי ממי, אנו היהודים מצוים להיות ראש החץ במאבק נמשך וחסר פשרות בגזענות – שהאנטישמיות היא אחד ממופעייה הוותיקים והקשים ביותר – עלינו להיות ראויים להוביל את המאבק הזה ועלינו לבער מקרבנו במדינת ישראל הריבונית את הנגעים המסוכנים של הגזענות. זהו מאבק ארוך המחייב התמדה, וכפי שמזהיר ממי, 'כולנו בבחינת קרקע המוכנה לקלוט ולהנביט את זרעי הגזענות אם נשכח להישמר ולו לרגע' [...]

"אי-אפשר להיות רחומים כלפי הגזענות, אין מכניסים מפלצת הביתה, אפילו – ובעיקר לא – בתחפושת [...] להשלים עם העולם הגזעני ולו במקצת פירושו לתמוך בפחד, באי-צדק ובאלימות; פירושו להשלים עם נוכחותם המתמשכת של מחשכי ההיסטוריה שבתוכם אנו עדיין חיים; פירושו להשלים עם היותו של הזר קורבן אפשרי. (והרי מי מאתנו איננו זר במקום כלשהו?) [...] המאבק האנטי-גזעני, המאבק הקשה, המפוקפק תמיד, הוא בכל זאת אחד מפרקי המבוא למעבר מן החייתיות אל האנושיות".

